

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

BASIN FAALİYETİ NEDENİYLE CEZA SORUMLULUĞU

Hazırlayan
Vildan BALCI

Danışman
Prof. Dr. Dr. h.c. M. Hakan HAKERİ

Yüksek Lisans Tezi

Temmuz 2016
KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

BASIN FAALİYETİ NEDENİYLE CEZA SORUMLULUĞU
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Vildan BALCI

Danışman
Prof. Dr. Dr. h.c. M. Hakan HAKERİ

Temmuz 2016
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı

İmza:

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

“Basın Faaliyeti Nedeniyle Ceza Sorumluluğu” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Ad Soyad İmza

Danışman

Ad Soyad İmza

Kamu Hukuku ABD Başkanı

Ad Soyad İmza

KABUL ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Dr. h.c. M. Hakan HAKERİ danışmanlığında **Vildan BALCI** tarafından hazırlanan “**Basın Faaliyeti Nedeniyle Ceza Sorumluluğu**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

14/7/16

(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Dr. h.c. M. Hakan HAKERİ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Fatih BİRTEK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Murat AYDIN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 14/7/16 tarih ve 15 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

14/7/2016

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK
Enstitü Müdürü

BASIN FAALİYETİ NEDENİYLE CEZA SORUMLULUĞU

Vildan BALCI

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2016.

Danışman: Prof. Dr. Dr. h.c. M. Hakan HAKERİ

KISA ÖZET

Çalışmanın ilk bölümünde basın özgürlüğü, basın suçu kavramı ve türleri, basın suçunun unsurları ve basında ceza sorumluluğu sistemleri anlatılacaktır. İkinci bölümde, Türk basın hukukuna ilişkin olarak, basının tarihsel gelişimi, basın düzenine karşı işlenen suçlarda sorumluluk ve basın suçlarına ilişkin özel sorumluluk rejimi konuları incelenecektir.

Basın suçlarına ilişkin özel sorumluluk rejimi başlığı altında ise; basın suçlarında özel sorumluluk rejiminin ortaya çıkış nedenleri, basın suçlarında iştirak hükümlerinin uygulanması, dönemsel ve dönemsel olmayan yayınlarda ceza sorumluluğu konuları değerlendirilecektir. Bu bağlamda; dönemsel yayınlarda eser sahibi ile sorumlu müdürün sorumluluğu; dönemsel olmayan yayınlarda ise, eser sahibi, yayımcı ve basımcının, cezai sorumlulukları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Basın Suçu, Basın Özgürlüğü, Basında Ceza Sorumluluğu

THE PENAL RESPONSIBILITY BECAUSE OF PRESS ACTIVITY
Vildan BALCI

Erciyes University Institute of social sciences, Master Thesis, May 2016.

Supervisor: Prof. Dr. Dr. h.c. M. Hakan HAKERİ

ABSTRACT

In the first part of the study, freedom of the press, concept and types of press offenses, elements of press offenses and penal responsibility systems in press will be explained. In the second part, about Turkish press, the subjects of historical development of the press, the responsibility in the crimes committed against the press organization and private responsibility regime for the press offences will be examined.

Under the title of private responsibility regime for the press offences; the subjects of causes for the appearance of private responsibility regime in press offences, the application of participation provisions in press offences, the penal responsibility in periodic and non-periodic publications will be evaluated. In this context, the responsibility of author and managing director for periodic publications; and the criminal responsibilities of author, publisher and printer for non-periodic publications will be examined.

Key Words: Press Offences, Freedom of the Press, Penal Responsibility in Press

İÇİNDEKİLER

BASIN FAALİYETİ NEDENİYLE CEZA SORUMLULUĞU

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI	İ
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	İİ
KABUL VE ONAY SAYFASI	İİİ
KISA ÖZET	İV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	İX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASIN KAVRAMI, BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ, TÜRK BASIN HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ, BASIN SUÇU KAVRAMI VE TÜRLERİ, BASIN SUÇUNUN UNSURLARI

I. BASIN KAVRAMI VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ	6
A. Genel Bilgiler	6
1. Basın Kavramı	6
2. Basın Özgürlüğü	7
a. Genel Bilgiler	7
b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü	10
c. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü	15
II. TÜRK BASIN HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ	19
A. GENEL BİLGİLER	19
B. 1864 Tarihli Matbuat Nizamnamesi	21
C. 1909 Tarihli Matbuat Kanunu	22
D. 1931 Tarihli Matbuat Kanunu	23

E. 5680 Sayılı Basın Kanunu	25
F. 5187 Sayılı Basın Kanunu	29
III. BASIN SUÇU KAVRAMI VE TÜRLERİ	30
A. Basın Suçu Kavramı	31
B. Basın Suçlarının Türleri	36
a. Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlar	36
aa. Dar Anlamda Basın Suçları	36
bb. Basın Yoluyla İşlenen Suçlar	38
b. Basın Düzenine Karşı İşlenen Suçlar	40
aa. Yayın Öncesi Basın Düzenine İlişkin Suçlar	41
bb. Yayın Sonrası Basın Düzenine İlişkin Suçlar	42
IV. BASIN SUÇLARININ KONUSU.....	43
A. Basılmış Eser.....	43
B. Yayın.....	45
C. Basılmış Eserin Düşünsel İçeriği.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASIN HUKUKUNDA CEZA SORUMLULUĞU

I. BASIN SUÇLARINDA CEZA SORUMLULUĞU SİSTEMLERİ	51
A. Genel Kurallara Göre Sorumluluk Sistemi	51
B. Özel Sorumluluk Sistemleri.....	52
1. Kanuni Sorumluluk Sistemi	52
2. Basamaklı Sorumluluk Sistemi	53
3. Taksirden Doğan Sorumluluk Sistemi	53
C. Karma Sorumluluk Sistemleri	54
1. Genel Sorumluluk – Kanuni Sorumluluk Karması Sistem	54
2. Genel Sorumluluk – Taksir Sorumluluğu Karması Sistem.....	55
II. BASIN DÜZENİNE KARŞI İŞLENEN SUÇLARDA SORUMLULUK.....	56
III. BASIN SUÇLARINA İLİŞKİN ÖZEL SORUMLULUK REJİMİ.....	58
A. Basın Suçlarında Özel Sorumluluk Rejiminin Ortaya Çıkış Nedenleri	59
B. Basın Suçlarında İştirak Hükümlerinin Uygulanması	61
C. Dönemsel Yayınlarda Ceza Sorumluluğu	64

1. Eser Sahibinin Sorumluluğu	65
a. Genel Bilgiler	65
b. Eser Sahibi Kavramının Kapsamı	67
aa. Yazıyı veya Haberi Yazan ya da Çeviren	67
bb. Resmi veya Karikatürü Yapan	68
cc. Benzeri Eserler ile Haber Ajansı Yayınını Yapan	69
c. Eser Sahibinin Sorumluluğunu Kaldıran Nedenler	69
aa. Genel Olarak	69
bb. Eser Sahibinin Belli Olmaması (Anonimlik Hakkı)	72
2. Sorumlu Müdürün (Yazı İşleri Müdürü) Sorumluluğu	77
a. Genel Bilgiler	77
b. Nitelikleri	79
c. Fonksiyonu	79
d. Sorumlu Tutuluş Nedeni	80
e. Sorumluluğun Hukuki Niteliği	81
aa. Sorumluluğun Kaynağı ve Konusu	81
bb. Sorumluluğun Türü	82
f. Basın Kanunu'nda Yer Alan Sorumluluğu Kaldıran Nedenler	84
g. Sorumluluğu Kaldıran Diğer Nedenler	85
D. Dönemsel Olmayan Yayınlarda Ceza Sorumluluğu	86
1. Genel Bilgiler	86
2. Eser Sahibinin Sorumluluğu	87
3. Yayımcının Sorumluluğu	88
4. Basımcının Sorumluluğu	90
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	96
ÖZGEÇMİŞ	104

KISALTMALAR

AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
A.Ş.	Anonim Şirketi
AYM.	Anayasa Mahkemesi
bkz.	Bakınız
B.N.	Başvuru Numarası
C.	Cilt
CD.	Ceza Dairesi
D.	Dergi
E.	Esas
e-dergi	Elektronik Dergi
f.	Fıkra
K.	Karar
m.	Madde
No.	Numara
par.	Paragraf
R.G.	Resmi Gazete
s.	Sayfa
S.	Sayı
T.	Tarih

TBB.	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
vs.	Vesaire
YCD.	Yargıtay Ceza Dairesi
YCGK.	Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHD.	Yargıtay Hukuk Dairesi

GİRİŞ

Basın, kişiler arasındaki iletişimde önemli bir yere sahiptir. Kişilerin, düşüncelerini açıkladıktan çok kısa bir süre sonra bunların kitlelere ulaştığı günümüzde basının önemi daha da artmıştır. Basın, haber, bilgi, kanaat, tavır ve davranışların, birden çok kişiye veya topluluğa iletilmesi¹ olarak ifade edilen kitle iletişimiminin önemli bir aracı konumundadır. Gerçekten basın, kişilerin yaşadıkları ülkede veya dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olaylar hakkında bilgi sahibi olmalarını; bu bilgiler ışığında fikir üretebilmelerini ve fikirlerini başka insanlara iletebilmelerini sağlar. Bilgiye ulaşma ve bunları yayma olanağının artması, toplumların kültür seviyesinin yükselmesine yardımcı olur.

Basın, düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirilen²; haber alma ve öğrenme hakkı ile kanaat ve düşünceyi açıklama ve yayma hakkının fiilen gerçekleşmesine olanak sağlayan en önemli araçtır³. Bu haklardan özellikle kanaat ve düşüncenin açıklanması ve yayılmasının basın yoluyla sağlanması halinde basın özgürlüğünün var olduğu kabul edilir⁴. Yani kanaat ve düşünceyi açıklama ve yayma hakkının kapsamı ne kadar genişse

¹ Ömer **Gedik**, *Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 26.

² Düşünce özgürlüğünün, başkalarının görüşlerine özgürce erişebilme ve kendi görüşlerini yayabilme şeklinde iki boyutunun olduğu konusunda, bkz. Diana **Woodward**, “A Framework Deciding Issues in Ethics”, *Library Trends* N. 39(1-2), 1990, s. 8-17’den nakleden: Ahmet **Çelik** ve Yaşar **Tonta**, “Düşünce Özgürlüğü, Bilgi Edinme Özgürlüğü ve Bilgi Hizmetleri”, *Türk Kütüphanecileri Derneği*, Ankara 1996, s. 2.

³ Düşünce ve kanaati açıklama özgürlüğünün en olağan yollarından birisinin basın olduğu konusunda bkz. Mehmet Beşir **Acabey**, “Basın Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün Bir Sınırı Olarak Kişilik Hakkı”, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/1-Be%C5%9Fir-ACABEY.pdf>, (Erişim tarihi: 06.03.2016).

⁴ Mustafa Şenay **Canoruç**, “Türk Anayasa Hukukunda “Görsel - İşitsel İletişim Özgürlüğünün” Niteliği”, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/1-Be%C5%9Fir-ACABEY.pdf>, s. 330, (Erişim tarihi: 06.03.2016).

basın özgürlüğünün kapsamı da o kadar genişir⁵. Bu durumda denilebilir ki basın faaliyetlerinin kısıtlandığı, sansürlendiği, basın faaliyetinde bulunan kişilerin sürekli yaptırım tehdidi altında buldukları bir ülkede kişilerin düşünce hürriyeti benzer oranda zarar görecektir⁶.

Çıkarları doğrultusunda olmayan düşüncelerin kitlelere ulaşmasından rahatsız olan yöneticiler, geçmişten beri basın faaliyetlerini kısıtlayıcı bazı düzenlemeler getirmişlerdir⁷. Bu kısıtlamalar genellikle basın faaliyetinde bulunan kişilerin sorumluluk sınırlarının genişletilmesi biçiminde vücut bulmakla birlikte, kusur sorumluluğuna aykırı bazı hükümlerin konması şeklinde de kendisini göstermiştir.

Basın faaliyetlerinin kısıtlanması veya basın faaliyetinde bulunanların sorumluluklarının genişletilmesi, bu faaliyetlerin sağlıklı biçimde yürütülmesine engel olacaktır. Kişilerin doğru bilgiye ulaşamamaları, düşüncelerini özgür bir biçimde başka insanlara açıklayamamaları sonucunda, doğru düşünemeyen, olayları doğru muhakeme edemeyen bir topluluk haline gelmelerine sebep olacaktır⁸. Basın faaliyetlerinin toplumun kültürel gelişimine katkı sağladığı bilindiğine göre, bu faaliyetlerin kısıtlanması da o toplumun bilgi ve kültür birikimine elbette olumsuz etkide bulunacaktır.

⁵ Basın özgürlüğünün, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün ön şartı olarak kabul edilebileceği görüşü hakkında bkz. İhsan **Baştürk**, “Basın Kanunu’nda Kimlik Açıklama Yasağına Aykırılık Suçu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 86, 2009, s. 121.

⁶ Basın özgürlüğünün bir üst kavramı olarak kitle iletişim özgürlüğünün, düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü ile ilişkisi hakkında bkz. Gedik, s. 37 vd.

⁷ Ahmet **Danışman**, *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri*, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları-No:1, Ankara 1982, s. 2. Basının tarihi gelişimi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Cahit **Özbay**, *Dünyada ve Osmanlı’da Basının Tarihsel Gelişimi*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2014.

⁸ Gelişmek ve ilerlemek isteyen toplumların gerçeği aramak zorunda oldukları, bunun ancak düşünülenin açığa vurulması ile mümkün olduğu konusunda bkz. Danışman, s. 2. Mustafa Erdoğan, kişilerin düşüncelerini özgürce ifade edemedikleri durumlara ilişkin farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Yazara göre; “Faydacı bir açıdan bakıldığında da, ifade edilmesi yasaklanan fikirlerin aslında koruma altına alınmış olacaklarını anlamak gerekiyor. Bir fikri yasaklamak, yasakçıların zannettikleri gibi, genellikle o fikrin aleyhine sonuçlar vermez. Çünkü, bir fikri yasaklamakla, onu akılcı yoldan eleştirme ve yanlışlığını ortaya çıkarma fırsatlarını da büyük ölçüde ortadan kaldırmış; yani yasaklanan fikre bir avantaj sağlamış, ona bir nevi dokunulmazlık kazandırmış olursunuz.”. Bkz. Mustafa **Erdoğan**, “Demokratik Toplumlarda İfade Özgürlüğü”, <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/24/02-mustafa-erdogan-demokratik-toplumda-ifade-ozgurlugu.pdf>, (Erişim tarihi: 09.03.2016). İfade edilen düşünce, ulaştığı sonuçlar bakımından tartışmaya açıktır. Çünkü, bir düşüncenin eleştirilememesi ve yanlışlığının ortaya çıkarılamaması, o düşüncenin olgunlaşmasına zarar verebileceği için, ortaya çıkan durumun düşüncenin ne kadar lehinde olduğu belirsizdir. Eleştiri süzgecinden geçmemiş, yanlış veya doğru olup olmadığı tartışılmamış bir düşünce insanlara bir katkı sağlamayacaktır.

İfade özgürlüğünün bir görünüm şekli olarak basın özgürlüğü⁹, demokratik bir toplumun olmazsa olmaz bir gereği olmakla birlikte, basının etki alanının genişlemesi bazı tehlikeleri beraberinde getirebilir. Sözelimi basın özgürlüğünün, kişi hak ve özgürlüklerine saldırı aracı olarak kötüye kullanımı artabilir. Basının kısa sürede ve çok sayıda insana ulaşma imkânından faydalanılarak daha kolay ve fakat daha zararlı sonuçlar doğurabilecek hak ihlalleri gerçekleştirilebilir.

Basının kötüye kullanılması sebebiyle kişi hak ve özgürlüklerinin tehlikeye girdiği durumlarda, yönetimlerin bu tehlikeleri önlemek için bazı tedbirler almaları gerekir. Bunun için pek çok ülkede basın faaliyetlerinin kötüye kullanılması çeşitli yaptırımlara bağlanmış, hatta bu fiillerin gerçekleşmesinden önce tespit edilip ayıklanması amacıyla basın faaliyetinde bulunanlara bazı sorumluluklar yüklenmiştir¹⁰.

Söz konusu tedbirlerin kapsamı her devlette farklılık göstermekle birlikte, insan haklarına saygılı bir devlette alınacak tedbirlerin, bunlar aynı zamanda basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar olacağından, bazı sınırlarının olması gerekmektedir¹¹. Yani basın özgürlüğüne getirilen sınırlamaların, kişi hak ve özgürlüklerine basın yoluyla verilecek zararları önleyecek düzeyde olması gerekmektedir¹².

Ülkemizde basın faaliyetinin kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Basın Kanunu ve başka bazı özel kanunlarda çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Örneğin; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bazı suçların basın yoluyla

⁹ Denizhan **Horozgil**, “İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2 (2), 2012, s. 148.

¹⁰ Örneğin süreli yayınlarda yazı işleri müdürünün, yayından önce yazıyı denetleme yükümlülüğü vardır.

¹¹ Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasının sınırları konusunda bkz. Bülent **Tanör** ve Necmi **Yüzbaşıoğlu**, *1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2013, s. 136 vd.; Özgürlüklerin sınırları konusunda bkz. İbrahim Ö. **Kaboğlu**, *Özgürlükler Hukuku - İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı Üzerine Bir Deneme*, Afa Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 58 vd.; Düşünceyi açıklama özgürlüğünü sınırlamanın sınırları konusuna bkz. Ömer **Korkmaz**, *Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2014; Kitle iletişim özgürlüğünün sınırlandırılabilmesinin şartları konusunda bkz. Gedik, s. 99 vd.; Düşünce özgürlüğünün sınırlandırılması, sınırlandırma sebepleri ve sınırlandırma kriterleri hakkında bkz. Ahmet **Gökçen**, *Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü*, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001, s. 237 vd.; Düşünce hürriyetinin sınırlandırılması, sınırlandırma sebepleri ve sınırlandırma kriterleri hakkında bkz. Mehmet Emin **Artuk**, Ahmet **Gökçen** ve Ahmet Caner **Yenidünya**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 416 vd.

¹² “Asıl olanın basın ve haber alma özgürlüğü olduğu dikkate alındığında, bu özgürlüklerin sınırlandırılma ölçüsü konusunda son derece özenli davranmak gerekli olup, aksi takdirde yapılacak sınırlandırma hakkın özüne dokunacak, basın ve haber alma özgürlüklerinin anlamını yitirmesi tehlikesini doğurabilecektir.”, Baştürk, s. 124.

işlenmesi cezayı artıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. 5187 Sayılı Basın Kanunu'nda ise 20. ve 21. maddelerde “*Cinsel Saldırı, Cinayet Ve İntihara Özendirme*” ile “*Kimliğin Açıklanmaması*” başlıkları altında basın suçları düzenlenmiştir¹³. Bundan başka, bazı özel kanunlarda da basın suçlarına ilişkin düzenlemeler mevcuttur.

Çalışmamızda basılmış eserin düşünsel içeriğine ilişkin suçlarda cezai sorumluluk incelenmiştir¹⁴. Bu suçlardan doğacak cezai sorumluluk Basın Kanunu'nun 11. maddesine göre incelenmiş ve bu sorumluluğun TCK'nın genel hükümleri ile ilişkisi tespit edilmiştir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde basın suçu hakkında genel bilgiler ele alınmıştır. Basın suçu kavramı açıklanarak basın suçlarının tasnifi yapılmıştır. Buna göre basın suçları “basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar” ve “basın düzenine karşı işlenen suçlar” olarak iki başlık altında toplanmıştır. Buna göre “dar anlamda basın suçları” ile “basın yoluyla işlenen suçlar”, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçları oluşturmaktadır. Basın düzenine karşı işlenen suçlar ise yayın öncesi ve yayın sonrası basın düzenine karşı işlenen suçlar olarak ikiye ayrılmıştır. Daha sonra basın suçunun unsurlarına değinilerek basın suçlarında ceza sorumluluğuna ilişkin sistemlerden bahsedilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Türk Basın Hukuku'nda ceza sorumluluğunun tarihsel gelişimine ve basın düzenine karşı işlenen suçlarda ceza sorumluluğuna değinilerek, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlarda ceza sorumluluğu rejiminden bahsedilmiştir. Basın suçlarında özel sorumluluk rejiminin ortaya çıkış nedenleri, basın suçlarında iştirak hükümlerinin uygulaması konuları ele alınmıştır. Basın faaliyetinde cezai sorumluluk bakımından dönemsel ve dönemsel olmayan yayınlar ayrı ayrı incelenmiştir. Dönemsel yayınlarda eser sahibinin ve yazı işleri müdürünün cezai sorumlulukları ele alınarak, bunların sorumluluktan kurtulma nedenleri ifade edilmiştir. Dönemsel olmayan yayınlarda cezai sorumluluk bakımından ise eser sahibinin, yayıncının ve basımcının cezai sorumlulukları incelenmiştir.

¹³ Bunlar, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlardan, dar anlamda basın suçları olarak nitelendirilmektedir.

¹⁴ Çalışmamızın bu bölümünden sonra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, “Sözleşme”; 5187 Sayılı Basın Kanunu, “Basın Kanunu” veya “Kanun”; 5680 Sayılı Eski Basın Kanunu “Mülga Basın Kanunu”; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, “TCK” şeklinde kısaltılarak ifade edilecektir.

Sonuç bölümünde ise çalışmada incelenen konularla ilgili ve tespit edilen sorunlara getirilebilecek çözümler belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASIN KAVRAMI, BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ, TÜRK BASIN HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ, BASIN SUÇU KAVRAMI VE TÜRLERİ, BASIN SUÇUNUN UNSURLARI

I. BASIN KAVRAMI VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

A. Genel Bilgiler

1. Basın Kavramı

Basın sözlükte, “gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü” olarak tanımlanmaktadır¹⁵. Kılıçoğlu’na göre ise basın dar anlamda günlük dilde belli zaman aralıkları ile yayımlanan gazete ve dergi gibi basılmış eserleri; geniş anlamda ise “düşüncelerin bazı aletler vasıtasıyla yazı ve resim şeklinde, kağıt gibi maddeler üzerinde sınırlı olmayan sayıda basılması ve kamuoyuna açıklanmasını” ifade etmektedir¹⁶. Buna göre Kılıçoğlu’ndan alınan dar anlamda basın kavramı ile basının sözlük anlamı süreli yayınları kapsıyor olmaları bakımından birbirlerine uyumaktadır. Geniş anlamda basın kavramı ise kitap, broşür, bildiri, el ilanları gibi süreli olmayan yayınları kapsadığı için diğer iki tanımdan daha geneldir.

Çankaya/Yamaner ise kullanılan araçlara göre basının anlamını iki kısımda incelemektedir. Buna göre dar anlamda basın gazete, dergi, kitap gibi yalnızca yazılı

¹⁵ Türk Dil Kurumu, “Basın”, Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5727138d955b74.83449420, (Erişim tarihi: 12.04.2016).

¹⁶ Rainer Schumacher, *Dei Presseäusserung als Verletzung der persönlichen Verhältnisse, insbesondere ihre Widerrechtlichkeit*, Diss., Freiburg 1960.’dan nakleden: Ahmet M. Kılıçoğlu, *Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 20.

eserleri; geniş anlamda basın yazılı eserlerin yanında, görsel-işitsel bütün kitle iletişim araçlarını ifade etmektedir¹⁷. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ve internetin basın faaliyetine dâhil olması ile yazılı ve görsel-işitsel basının yanına bir de “*internet*” basını eklenmiştir¹⁸.

Basının bu anlamları dışında bir de basın mensuplarını, teknik ve ekonomik tüm basın faaliyetini içeren anlamı vardır¹⁹. Basının sorumluluğu, basın özgürlüğü, basının görevleri derken basın bu anlamda kullanılmaktadır²⁰.

Çalışmada yazılı basın vasıtasıyla işlenen suçların ele alınmış olması sebebiyle, konuyu kitap, dergi, gazete, afiş, broşür, poster, resim, karikatür gibi eserler üzerinden yapılan faaliyet oluşturmaktadır.

2. Basın Özgürlüğü

a. Genel Bilgiler

Basın faaliyetinin kitap, gazete gibi belli vasıtalarla düşüncenin açıklanmasını kapsadığı dikkate alınır; basın özgürlüğü düşünce özgürlüğünün özel bir görünüşü olarak nitelendirilebilir. Şöyle ki esasen düşünce özgürlüğü kavramı düşüncelerin ifade edilmesi ile hukukun sahasına dâhil olur. Burada düşüncenin ifadesi ile ilgili herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Yani mesela düşünce bir dost meclisinde sözlü olarak ifade edilebildiği gibi kitap, dergi gibi vasıtalarla yazılı olarak da ifade edilebilir. Burada ise özellikle basın araçları vasıtasıyla ifadesini bulan düşünce özgürlüğü ele alınacaktır. Bu bağlamda basın özgürlüğünün, düşünce ve ifade özgürlüğü üst başlığı altında konumlandırılması yerinde olacaktır. Basın özgürlüğünün söz konusu konumu dikkate alınır; kavramın izahına geçmeden düşünce ve ifade özgürlüğünden bahsedilmelidir.

¹⁷ Özden **Çankaya** ve Melike Batur **Yamaner**, *Kitle İletişim Özgürlüğü*, 2. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012, s. 97; Kitle iletişim kavramı ve kitle iletişim araçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gedik, s. 23 vd.; Basın kavramı konusunda ayrıca bkz. Dilara **Yüzer**, *1982 Anayasası'nda Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013; Utku Ufuk **Zengi**, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kitle İletişim Özgürlüğü*, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2014.

¹⁸ Kayıhan **İçel**, *Kitle İletişim Hukuku*, 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2013, s. 137.

¹⁹ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 137.

²⁰ Kılıçoğlu, s. 21.

Düşünce özgürlüğü²¹, “*insan için, kişisel ve toplumsal yaşamın getirdiği bütün sorunlara vermek istediği yanıtları, kendi kendine seçme ve hazırlama, davranış ve işlemlerini bu yanıtla uygun hale getirme ve gerçek addettiğini başkalarına iletme olanağı*”²² olarak tanımlanabilir. Burada “*kişisel ve toplumsal yaşamın getirdiği bütün sorunlar*” ifadesi insanın hayatını nasıl idame ettireceği sorunuyla yakından ilgilidir. Nitekim insan içine doğduğu dünyada varlığını sürdürebilmek için Kaboğlu tarafından ifade edilen sorunlara karşı zihni bir tavır sergilemek durumundadır. Düşünce dediğimiz faaliyet bu sorunlara karşı gösterilen zihni tavır olup, bu tavır “*insanın varlığını duyduğu bütün problemlere vermek istediği cevaplar*”²³ ifadesiyle daha özet bir biçimde de dile getirilmiştir. Tanımın devamında yer alan “*kendi kendine seçme ve hazırlama*” ifadesi ile kişinin hayat karşısında tavır geliştirirken kanaatini oluşturmak noktasında herhangi bir etki altında bulunmaması kastedilmektedir. “*Davranış ve işlemlerini bu yanıtla uygun hale getirme ve gerçek addettiğini başkalarına iletme olanağı*” ifadesi ile de kişinin sahip olduğu zihni tavır, davranışlar ve ifadelerle dış dünyaya yansıtması sırasında iradesini gölgeleyen herhangi bir etki ve baskı altında olmaması kastedilmektedir.

Bu çerçevede düşünce özgürlüğünün üç unsurunun bulunduğu bahsedilebilir²⁴. Birincisi, zihinde bir düşünce oluştururken ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşma, yani haber alma noktasında kişinin özgür olması gerekliliğidir. İkincisi kişinin düşüncelerini sözle veya davranışlarıyla ifade etmesinden ötürü kınanamama yani kanaat özgürlüğüne sahip olması gerekliliğidir. Son olarak kişinin düşüncelerini açıklama, yayma ve başkalarına aşılama noktasında özgür olması yani düşünce özgürlüğüne sahip olması gerekliliğidir²⁵. “Düşünce özgürlüğü” deyince daha çok bu sonuncusu, yani “ifade özgürlüğü” anlaşılmaktadır. “Başkalarına aşılama” ya da “yayma” anlamına gelen propaganda hakkı da bu özgürlüğün içinde yer alır.

²¹ Doktrinde düşünce özgürlüğü konusunda kavram birliği bulunmamaktadır. “Düşünce hürriyeti”, “ifade hürriyeti”, “fikir ve düşünce özgürlüğü”, “düşünceyi açıklama hürriyeti” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bu konu AİHS’nde “ifade hürriyeti (Freedom of expression)”, Anayasa’da ise “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” başlıkları altında hükme bağlanmıştır.

²² Kaboğlu, s. 188.

²³ Jean **Rivero**, *Cours des Libertés publiques*, Paris 1955-1957.’den nakleden Bülent **Tanör**, *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası*, Öncü Kitabevi, İstanbul 1969, s. 15.

²⁴ Tanör ve Yüzbaşıoğlu, s. 173.

²⁵ Basın özgürlüğünün, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün olmazsa olmaz bir koşulu olduğu konusunda bkz. Durmuş **Tezcan**, Mustafa Ruhan **Erdem**, Oğuz **Sancakdar** vd., *İnsan Hakları El Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 364.

Kişinin sahip olduğu düşünceleri açıklama ve yayma özgürlüğünün bulunmasının, bunları başkalarına iletme olanağına sahip olması anlamına geldiği yukarıda ifade edilmişti. Bu ise kişinin düşüncelerinin hem içerik hem de bunların açıklanma şekilleri bakımından güvence altında olmasını gerektirir²⁶. Yani kişinin düşüncesini, bunun içeriği konusunda bir baskı altında kalmadan sözlü, yazılı vb. şekillerde açıklayabilmesi gerekir.

Kişinin düşüncesini açıklarken kullandığı araçların türü önemli değildir. Bunun yanında bu araçların türüne göre düşüncenin koruma şekli farklılık gösterebilmektedir. Mesela, kişi düşüncelerini bir telefon görüşmesinde açıkladığı takdirde haberleşme özgürlüğü²⁷, yazılı olarak basın yoluyla açıkladığı takdirde basın özgürlüğü²⁸, sözlü olarak bir televizyon programında açıkladığı takdirde ise daha geniş bir koruma alanı sağlayan kitle iletişim özgürlüğünün²⁹ koruma alanı içerisine girebilmektedir. Çalışmanın konusu yazılı basın ile sınırlandırıldığı için burada “basın özgürlüğü” konusuna değinmek gerekmektedir.

Yukarıda düşünce özgürlüğünden bahsederken bu özgürlüğün bir unsuru olarak kişilerin bilgiye ulaşma ve haber alma noktasında özgür olmaları gerektiğini ifade edilmişti. Basın insanların bilgiye ulaşmak ve haber almak için başvurdukları önemli bir araçtır. Bununla birlikte insanlar düşüncelerini açıklama aracı olarak da basını tercih edebilmektedir. Bu işlevleri gerçekleştirebilecek bir basın aracının olabilmesi için söz konusu eylemlerin özgürce gerçekleştirilebilmesi gerekmektedir. Bu sebeple klasik anlamda basın özgürlüğü düşünce, bilgi ve haberlerin basın yoluyla açıklanabilmesi

²⁶ Korkmaz, s. 37.

²⁷ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih **Birtek**, *Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013; Handan Yokuş **Sevük**, “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu”, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/8c3519a9-8b61-41d2-b431-8b9549dfb35c.pdf>, (Erişim tarihi: 27.04.2016); Abdulhalim **Can**, “Türk Hukukunda Haberleşme Özgürlüğünün Sınırları”, <http://eprints.sdu.edu.tr/756/1/TS00820.pdf>, (Erişim tarihi: 27.04.2016); Bilgehan **Savaşçı**, “Haberleşme Özgürlüğünün Kovuşturma Evresinde Sınırlandırılması”, *TBB Dergisi*, Sayı 96, Ankara 2011.

²⁸ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Yaşar **Salihpaşaoğlu**, *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007; Erhan **Tanju**, *AIHM Kararları Işığında İfade ve Basın Özgürlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012; Metin **Baykan**, *Basın Özgürlüğü*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

²⁹ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Gedik, *Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008; Çankaya ve Yamaner, *Kitle İletişim Özgürlüğü*, 2. Bası, Beta Yayıncılık, Ankara 2012; Zengi, *Kitle İletişim Özgürlüğü*, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2014.

özgürlüğü olarak tanımlanabilir³⁰. Bu tanım doğrultusunda basın özgürlüğü kapsamına haber alma, haber verme ve basın yoluyla düşünceleri açıklama eylemleri girmektedir³¹.

b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Anayasa'nın 90. maddesi gereği iç hukukumuzun bir parçası haline gelmiştir³². Dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bu Sözleşme'nin içtihat mercii olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları Türk hukuku açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple çalışmamızın bu kısmında AİHS ve AİHM kararlarında basın özgürlüğüne ilişkin yaklaşım ortaya konacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde basın özgürlüğü ayrıca düzenlenmiş olmayıp, Sözleşme'nin 10. maddesinde “İfade Özgürlüğü” başlığı altında ele alınmıştır. Söz konusu maddenin ilk fıkrasına göre, “Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.”³³

Basın özgürlüğünün kapsamı yukarıda “haber alma”, “haber verme” ve basın yoluyla düşünceleri açıklama” şeklinde belirlenmişti. Sözleşme'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen söz konusu hükmünde de bu eylemlerin koruma altına alındığı görülmektedir. Dolayısıyla Sözleşme'de basın özgürlüğünün, ifade özgürlüğünün bir parçası olarak

³⁰ “Basın özgürlüğü haber, düşünce, görüş ve kanaatlerin hiçbir müdahale ile karşılaşmaksızın bunları çoğaltmaya yarayan teknik araçlarla açıklanabilmesi ve yayılabilmesi olarak anlaşılır ve haber, bilgi, düşünce, görüş ve kanaatlerin serbest olarak toplanması, yorumlanması, eleştirilmesi, basılması, çoğaltılması ve dağıtılması gibi hakları içerir.”, Korkmaz, s. 81; Gazete veya kitap biçiminde basın-yayın yoluyla düşüncenin yayılmasının başlıca aracının “basın özgürlüğü” olduğu konusunda bkz. Kaboğlu, s.189.

³¹ Tanör ve Yüzbaşıoğlu, s. 177.

³² Ayrıntılı bilgi için bkz. Tanör ve Yüzbaşıoğlu, s. 306-308; Rıza Türmen, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin İç Hukukumuzda Etkileri”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/turmen.pdf, (Erişim tarihi: 15.04.2016); Zühtü Arslan, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasa Yargısı: Uyum Sorunu ve Öneriler”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/arslan.pdf, (Erişim tarihi: 15.04.2016).

³³ Sözleşme'nin Türkçe metni için bkz. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, (Erişim tarihi: 15.04.2016).

kabul edildiği söylenebilir³⁴. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de ifade özgürlüğü kapsamında basın özgürlüğüne ilişkin önemli ilkeler tespit ederek geniş bir içtihat hukuku oluşturmuştur. Bu kararlardan bazıları aşağıda ele alınacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi basın yoluyla düşünceyi açıklama özgürlüğünün ihlaline ilk kez 29 Nisan 1979 tarihli Sunday Times/Birleşik Krallık davasında karar vermiştir³⁵. Söz konusu davada hamile kadınlar tarafından kullanılan bir ilacın bebeklerin sakat doğmasına yol açtığı gerekçesiyle ilaç firmaları aleyhine tazminat davaları açılmış ve yargılama devam ederken bir gazete, ilacın yol açtığı kötü neticeleri ayrıntılarıyla yayınlayacağını okuyucularına duyurmuştur. İlaç firmasının yaptığı başvuru üzerine, yargılama sürecinin devam ettiği ve bu yayının davanın seyrini kötü etkileyeceği gerekçesi ile yayın yasaklanmıştır. AIHM söz konusu uyuşmazlık hakkında ifade özgürlüğünün ihlal edildiği kararını vermiştir. Buna göre demokratik toplumlarda uyuşmazlıkların yargı organlarında çözümlenmekte olması, bunların herhangi bir yayında veya basında yer almasını engellemeyeceğini ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre bu tür haberlerin yayınının yasaklanması, yargının saygınlığı açısından mutlak bir tehlike oluşturması durumunda söz konusu olabilir. Olayda böyle bir durum olmadığına göre basın özgürlüğüne bu şekilde bir sınırlama getirilemez.

Mahkeme'nin basının önemini vurguladığı 8 Temmuz 1986 tarihli Lingens/Avusturya davasında³⁶ ilk kez basının siyasi hayatta bekçi vazifesi gördüğüne dikkat çekilmiştir. Avusturya Başbakanı Bruno Kreisky, vaktiyle Nazi faaliyetleri yapmış ve o dönemde bir partinin başkanı olan Peter'i desteklediğini açıklar. Bu bağlamda gazeteci Lingens, Profil adlı Viyana dergisinde durumu eleştiren iki yazı yayınlamıştır. Lingens yazıda Başbakan'ın bu davranışını "adi oportünizm", "ahlak dışılık" ve "şerefsizlik" olarak ifade etmiştir. Başbakan'ın kendisine karşı açtığı davada bu ifadelerin hakaret oluşturduğundan bahisle Lingens, para cezasına çarptırılmıştır. Lingens'in

³⁴ Peri **Turan**, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin Basın Özgürlüğü'ne Yaklaşımı", *TBB Dergisi*, Sayı 120, Ankara 2015, s. 93; Konuya ilişkin ayrıca bkz. Monica **Macovei**, *İfade Özgürlüğü*, İnsan Hakları El Kitapları - No: 2, http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/kitaplar/AIHS_mad10_ifade.pdf, (Erişim tarihi: 14.04.2016).

³⁵ Çeviri için bkz. Ed. Vahit **Bıçak**, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü*, Liberal Düşünce Topluluğu Yayını, Ankara 2002, s. 31 vd.

³⁶ Lingens/Avusturya Davası, 08.07.1986, http://www.ifadeozgurlugu.adalet.gov.tr/faaliyetler/17_19_eylul/aihm_diger_ulke/lingensvavusturya_gun_celleme.pdf, (Erişim tarihi: 06.04.2016).

başvurusu üzerine komisyonun verdiği karara göre “*basının başkalarının korumak gibi, çizilmiş sınırları aşmaması gerekmekte birlikte kamunun menfaatinin bulunduğu diğer alanlarda olduğu gibi siyasi meselelerde de haber ve fikirleri iletme, yine basına düşen bir görevdir. Basının sadece bu tür haber ve fikirleri iletme görevi yoktur; halkın da bunları edinme hakkı vardır. Dahası basın özgürlüğü halka, siyasa liderlerinin düşünce ve davranışlarını tanıma ve onlar hakkında fikir oluşturma imkanı verir. Daha genel olarak siyasal tartışma özgürlüğü sözleşmenin her noktasına egemen olan demokratik toplum kavramının tam da merkezinde yer alır. O halde bir siyasetçiye yönelik eleştirilerin kabul edilebilir sınırları, özel bir şahsa yönelik eleştiri sınırına göre daha geniştir. Bir siyasetçi, özel bir şahıstan farklı olarak her sözünü ve eylemini bilerek ve kaçınılmaz bir biçimde gazetecilerin ve halkın yakın denetimine açar; bu nedene daha geniş bir hoşgörü göstermek zorundadır. Hiç kuşku yok ki Sözleşme'nin 10(2). fıkrası başkalarının, yani bütün bireylerin itibarının korunmasına imkan verir; bu koruma siyasetçileri şahsi sıfatları dışında hareket ettiklerinde de içine alır. Ancak bu gibi durumlarda söz konusu korumanın gerekleri, siyasi meseleleri açık biçimde tartışmanın yararıyla bağlantılı olarak tartılmalıdır.*”³⁷ Mahkemeye göre bunlar siyaset tartışmaları içinde olağan kabul edilmelidir ve dolayısıyla bu müdahale başkalarının itibarının korunması için, demokratik bir toplumda gerekli bir müdahale ve izlenen meşru amaçla orantılı değildir.

Sözleşme'nin 10. maddesi ifade özgürlüğüne ilişkin temel ilkeyi belirlerken ikinci fıkrasında ifade özgürlüğüne karşı yapılacak müdahalelerin sınırlarını koymuştur. Buna göre, “Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”³⁸

³⁷ Lingens/Avusturya Davası, par. 41 - 42.

³⁸ Sözleşme'nin Türkçe metni için bkz. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf.

İfade özgürlüğüne ilişkin müdahalelerin Sözleşme'nin 10. maddesini ihlal etmemesi için üç koşulu taşıması gerekmektedir³⁹. Bunlardan ilki “müdahalenin demokratik toplumda gerekli olması”dır. Müdahale, demokratik toplumun gereklerine aykırı olarak gerçekleştirilmişse Sözleşme'nin 10. maddesine aykırı olacaktır. Bu kriter Sözleşme'nin önsözünde yer almakta ve Sözleşme'nin en orijinal kriteri olarak kabul edilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 25 Mart 1983 tarihli Silver ve Diğerleri/İngiltere kararında “demokratik bir toplumda gerekli” deyiminin, bir müdahalenin sözleşmeye uygun olabilmesi için diğer şeylerle birlikte, “toplumsal ihtiyaç baskısını” karşılamak ve “işlenen meşru amaçla orantılı” olmak zorunda olduğu anlamına geleceğini ifade etmiştir⁴⁰.

İkinci olarak sınırlamanın “kanunla belirlenmiş olması” gerekir. Yani ifade özgürlüğüne yapılacak herhangi bir müdahalenin, ülke kanunlarınca belirlenmiş olması gerekmektedir⁴¹. Kişilerin kanunla belirlenmiş bu sınırlamayı açık bir şekilde anlayabilmeleri gerekmektedir. Bu da kanunların öngörülebilir ve ulaşılabilir olması ile mümkün olacaktır⁴². Buna ilişkin Mahkeme'nin 13 Kasım 2008 tarihli Kayasu/Türkiye davasında⁴³ aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

“AİHM, AİHS'nin 10/2 maddesine uygun olarak bir «yasanın» yasa olarak nitelendirilebilmesi için vatandaşın davranışını ona göre düzenleyebileceği kadar kesinlik içermesi, kişinin gerektiği takdirde aydınlatıcı görüş almak suretiyle, bu yasanın düzenlediği alanda belli bir eylem nedeniyle ortaya çıkacak sonuçları makul bir düzeyde öngörebilmesi gerektiğini hatırlatır. Bunların mutlak bir kesinlikte öngörülebilir olmaları gerekmemektedir. Kanunun açıklığı arzu edilir bir durum olmakla birlikte bazen aşırı bir katılığı da beraberinde getirebilir: oysaki hukunun durumda meydana gelen değişikliklere adapte olabilmesi gerekmektedir. Nitekim birçok yasada şartlar gereği

³⁹ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Özcan **Özbey**, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları”, *TBB Dergisi*, Sayı 106, Ankara 2013.

⁴⁰ Silver ve Diğerleri/İngiltere Davası, <http://aihm.anadolul.edu.tr/aihmgooster.asp?id=66>.

⁴¹ Özbey, s. 49.

⁴² Bıçak, s.15.

⁴³ Kayasu/Türkiye Davası, 13.11.2008, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/kayasu2008.pdf>, (Erişim tarihi: 06.04.2016).

muğlak formüller kullanıldığı, bunların yorumunun ve kullanılmasının uygulamaya bağlı olduğu görülmektedir. (Bkz. örneğin, Cantoni-Fransa kararı 15 Kasım 1996, Chauvy vd.-Fransa kararı, 29 Haziran 2004 No: 64915/01).

AİHM ayrıca öngörülebilirlik kavramının eriminin büyük ölçüde ilgili kanunun içeriğine, düzenlediği alana ve hedef aldığı kitlenin niteliğine ve kalabalıklığına bağlı olduğunu 12 hatırlatmaktadır. Kanunun öngörülebilirliği ilgili kişinin bu yasanın düzenlediği alanda belli bir eylem nedeniyle ortaya çıkacak sonuçları makul bir düzeyde değerlendirebilmesi için aydınlatıcı öğütlere başvurmasına engel teşkil etmez. Aynı durum mesleklerini icra ederken büyük bir dikkat sarf etmesi gereken profesyoneller için de geçerlidir. Bu çerçevede kendilerinden eylemlerinin taşıdığı riskleri ölçerken özel bir özen göstermeleri beklenmektedir.”

Son olarak müdahale “meşru bir amaca yönelik” olmalıdır. Bu meşru amaçlar, Sözleşme’nin 10. maddesinin 2. fıkrasında sayılmıştır⁴⁴. Örneğin; ilk iki koşul gerçekleşse bile, başkalarının şöhret ve haklarını veya yargı erkinin tarafsızlığını korumak amacıyla yapılmayan müdahale meşru bir amaca yönelik olmayacaktır. Konuya ilişkin Mahkeme’nin verdiği 8 Temmuz 1999 tarihli Sürek/Türkiye davasında⁴⁵ aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

“Komisyon, başvuranın mahkumiyetinin yetkililerin yasadışı terör faaliyetleri ile mücadele ve 10. maddenin 2. fıkrası kapsamında meşru amaçlar olan milli güvenlik ve kamu emniyetinin korunmasına yönelik faaliyetlerin bir parçasını teşkil ettiği görüşündedir.

Mahkeme, Güneydoğu Türkiye’deki güvenlik durumunun hassasiyetini (Bkz. 25 Kasım 1997 tarihli Zana – Türkiye Kararı, 1997-VII Raporları, s. 2539, 10. Madde) ve yetkililerin gereksiz şiddeti destekleyecek hareketlere karşı tetikte olma gereğini de

⁴⁴ Müdahalelere ilişkin meşru amaçlar, Sözleşme’nin özel hayat ve aile hayatının korunduğu 8. maddesinde, din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin 9. maddesinde ve dernek kurma ve toplantı özgürlüğüne ilişkin 11. maddesinde de ifade edilmiştir.

⁴⁵Sürek/Türkiye Davası, 08.07.1999, http://www.ifadeozgurlugu.adalet.gov.tr/faaliyetler/29_30_kasim/A%C4%B0HM%20T%C3%BCrkiye%20Kararlar%C4%B1/surek.pdf, (Erişim tarihi: 17.04.2016). Davaya konu olayda, 10 Ocak 1993 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, Devlet’in bölünmez bütünlüğü aleyhinde propaganda yaptığı iddiası ile derginin kararda bahsi geçen sayısının toplatılmasına karar vermiştir.

dikkate alarak, başvuran aleyhinde alınan önlemlerin, başta ulusal güvenliğin ve ülke bütünlüğünün korunması ve asayişsizlik ve suçun önlenmesi olmak üzere, Hükümet tarafından belirlenen belli amaçların uzantısı olduğu kanaatine varmıştır. Bu durum özellikle bölücü faaliyetlerin şiddet kullanımına dayalı yöntemlere bağlı olduğu, dava konusu olayların cereyan ettiği tarihlerde Güneydoğu Türkiye'deki durum için geçerlidir.”

c. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü

Anayasa Mahkemesi'ne göre basın özgürlüğü, *“haber alma, düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, eleştirme ile bunlara ilişkin yayın ve dağıtım haklarını kapsar.”*⁴⁶ Dolayısıyla yukarıda kapsamı belirlenmiş olan basın özgürlüğü kavramının Anayasa Mahkemesi tarafından da benimsenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre basın özgürlüğü düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama ve eleştirmenin yanı sıra haber alma, yayın ve dağıtım haklarını da kapsamaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin 02.04.2014 tarihli “Yaman Akdeniz ve Diğerleri” kararında⁴⁷ (Twitter kararı) *“Anayasa’da sadece düşünce ve kanaatler değil ifadenin tarzları, biçimleri ve araçları da güvence altına alınmıştır. Anayasa’nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar”⁴⁸ ifadesiyle her türlü ifade aracının koruma altında olduğunu”* ifade ettikten sonra ifade özgürlüğünün Anayasa’da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmı ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Mahkeme’ye göre *“görsel ve yazılı medya araçları yoluyla fikir, düşünce ve haberlerin yayılmasını güvence altına alan basın özgürlüğü de düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanılma araçlarından biridir.”*⁴⁹ Bu karardan da anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesi basın özgürlüğünü fikir, düşünce ve haberlerin görsel veya

⁴⁶ AYMK. T. 05.06.1997, E. 70, K. 53, RG. T. 04.04.2003, S. 25069.

⁴⁷ Yaman Akdeniz ve Diğerleri Kararı, AYMK. T. 02.04.2014, B.N. 2014/3986; Kararın tam metni için ayrıca bkz. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/472bbf6e-ce2c-4c83-a402-6bdd44702537?wordsOnly=False>, (Erişim tarihi: 14.03.2016).

⁴⁸ Yaman Akdeniz ve Diğerleri Kararı, par. 36.

⁴⁹ Yaman Akdeniz ve Diğerleri Kararı, par. 37.

yazılı medya araçları yoluyla açıklanmasını güvence altına aldığından dolayı düşüncüyü açıklama ve yayma, yani ifade özgürlüğünün bir aracı olarak görmektedir.

Anayasa Mahkemesi basın özgürlüğünün kapsamını bu şekilde belirlemekle birlikte ne tür ifadelerin basın özgürlüğünün koruma alanı içerisinde değerlendirileceği konusuna ilişkin 29.05.2014 tarihli Youtube LLC Corporation Service Company ve Diğerleri kararında⁵⁰, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Handyside/Birleşik Krallık Kararına⁵¹ da atıf yaparak, çeşitli tespitlerde bulunmuştur. Buna göre; *“ifade özgürlüğünün, sadece toplumun ve devletin olumlu, doğru ya da zararsız gördüğü haber ve düşüncelerin değil, devletin veya halkın bir bölümünün olumsuz ya da yanlış bulduğu, onları rahatsız eden “haber ve düşüncelerin” serbestçe ifade edilebilmesi ve bireyin bu ifadeler nedeniyle herhangi bir yaptırıma tabi tutulmayacağından emin olmaları gerekir. İfade özgürlüğü çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin temeli olup bu özgürlük olmaksızın “demokratik toplum”dan bahsedilemez.”*

Anayasa'nın basın özgürlüğünü düzenleyen 28. maddesinde bu özgürlüğün sınırlanma nedenleri de sayılmıştır. Söz konusu maddenin 3. fıkrasına göre *“Basın hürriyetinin sınırlanmasında Anayasa'nın 26 ve 27'nci madde hükümleri uygulanır.”* Ayrıca maddenin 4, 6 ve 7. fıkralarında özel sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesine göre ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin sınırlamaların da bir sınırının olması gerekmektedir. Bu sınır, Anayasa'nın 13. Maddesinde belirtilen ölçütlere göre tayin edilecektir. Bu doğrultuda Mahkeme, basın özgürlüğüne yapılan müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı konusunda *“kanunla sınırlama, meşru amaç, demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük”* kriterlerini esas almaktadır.

⁵⁰ Youtube LLC Corporation Service Company ve Diğerleri Kararı, AYMK. T. 29.05.2014, B.N. 2014/4705: Kararın tam metni için ayrıca bkz. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/e08bbc9d-6949-4951-9bac-3b51ddf0004c?wordsOnly=False>, (Erişim tarihi: 03.05.2016).

⁵¹ Handyside/Birleşik Krallık Davası, 07.12.1976, <http://aihm.anadolu.edu.tr/aihmgoster.asp?id=25>, (Erişim tarihi: 03.05.2016).

Konuya ilişkin 04.06.2015 tarihli Bekir Coşkun kararında⁵² Mahkeme basın özgürlüğüne yapılan müdahalenin, “*“başkalarının şöhret ve haklarının korunması” için demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı*” kanaatine varmıştır. Olayda Cumhuriyet Gazetesi yazarı olan Bekir COŞKUN, “*Boyalı Merdivenler*” başlıklı yazısında 31.08.2013 tarihinde İstanbul’da başlayıp ülke geneline yayılan merdiven boyama eylemini savunmuş ve bu eylemi eleştiren yetkililere yönelik olarak sert ifadeler kullanmıştır. İlk derece mahkemesi ise başvurusunun sözlerinin TBMM’deki tüm milletvekillerine hakaret anlamı taşıdığına karar vermiştir. Söz konusu kararda Mahkeme, “*Basının bir demokraside bilgi ve fikir iletme yükümlülüğü olan kamusal gözletleyici fonksiyonuyla birlikte değerlendirildiğinde, başvurusunun bir gazeteci olarak politikacılara veya hükümet politikalarına yönelttiği eleştiriler sırasında söylediği sözlerden dolayı cezai yaptırıma tabi tutulmasının ölçülü olduğundan söz edilebilmesi için, ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin gerekçelerinin inandırıcı, başka bir deyişle ilgili ve yeterli olmaları gerekir.*”⁵³ diyerek müdahaleyi demokratik toplum düzeninde gerekli bulmamıştır.

Anayasa Mahkemesi’nin 25.02.2016 tarihli Erdem GÜL ve Can DÜNDAR kararında⁵⁴ da aynı yönde karar vermiştir. Olayda 01.01.2014 tarihinde Hatay’da, 19.01.2014 tarihinde Adana’da silah yüklü olduğu iddiası ile bazı tırların durdurulup aranması üzerine, kamuoyunda uzun tartışmalar yaşanmıştır. Durdurulan ve aranan tırlarla ilgili Cumhuriyet Gazetesi’nin 29.05.2015 tarihli yayınında Can Dündar tarafından yapılan “*İşte Erdoğan’ın yok dediği silahlar*” başlıklı haber ile 12.06.2015 tarihli yayınında Erdem Gül tarafından yapılan “*Erdoğan’ın 'Var ya da Yok' Dediği MİT TIR’larındaki Silahlar Jandarmada Tescillendi-Jandarma 'Var' Dedi*” başlıklı haberde, tırlarda bulunduğu iddia edilen silah ve mühimmata ilişkin fotoğraflara ve bilgilere yer verilmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı gün 04.05.2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyula İşlenen

⁵² Bekir Coşkun Kararı, AYMK. T. 04.06.2015, RG. T. 01.07.2015, S. 29403, B.N. 2014/12151; Kararın tam metni için ayrıca bkz. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/e9014968-b510-48f4-b808-87726a1add8d?wordsOnly=False>, (Erişim tarihi: 03.05.2016).

⁵³ Bekir Coşkun Kararı, par. 58.

⁵⁴ Erdem Gül ve Can Dündar Kararı, AYMK. T. 25.02.2016, B.N. 2015/18567; Kararın tam metni için ayrıca bkz. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/131a2423-8a42-4f99-8ff2-b5e6a979280c?wordsOnly=False>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).

Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun kapsamında, söz konusu içeriklerin erişime engellenmesine, aynı mahiyetteki yayınların içeriklerinin engellenmesine ve içeriğin yayından çıkarılmaması hâlinde ilgili sitelere erişimin tamamen engellenmesine karar verilmesini talep etmiştir. İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği de 29.05.2015 tarihli kararı ile, yayımlanan haberin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ulusal ve uluslararası yararları ve millî güvenliği bakımından sakınca doğuracak mahiyette bulunduğu gerekçesiyle içeriklere erişimin engellenmesine karar vermiştir. Bu olaylardan altı ay sonra ise İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliğinin 26.11.2015 tarihli kararı ile "silahlı terör örgütüne üye olmaksızın bilerek ve isteyerek yardım etme", "devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askerî casusluk amacıyla temin etme" ve "devletin güvenliğine ilişkin gizli kalması gereken bilgileri casusluk maksadıyla açıklama" suçlarından başvuruçuların tutuklanmalarına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu davada şu sonuca varmıştır:

“Müdahalenin ihlal oluşturmaması için sadece kanuni dayanağın ve meşru amacın bulunması yeterli değildir. Başvuruçulara uygulanan tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalini oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi için somut olayın demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşulları yönünden de incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi bu incelemeyi tutuklama süreci ve tutuklama kararının gerekçesi üzerinden yapacaktır⁵⁵.

Tutuklamanın hukukiliğine ilişkin olarak yukarıda yapılan tespitler dikkate alındığında (bkz. §§ 76-80) ve isnat edilen suçlamalara temel olarak gösterilen tek olgunun başvuruya konu haberlerin yayımlanması olduğu gözetildiğinde hukukilik şartını sağlamayan tutuklama gibi ağır bir tedbir, ifade ve basın özgürlükleri bakımından demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak kabul edilemez⁵⁶.

Ayrıca benzer bir haberin başka bir gazetede onaltı ay önce yayımlandığı gözetilmeden ve başvuruya konu haberle ilgili soruşturma başlatılmasından yaklaşık altı ay geçtikten sonra başvuruçular hakkında tutuklama tedbirine başvuruçularak ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmesinin hangi "zorlayıcı toplumsal ihtiyaç"tan

⁵⁵ Erdem Gül ve Can Dündar Kararı, par. 96.

⁵⁶ Erdem Gül ve Can Dündar Kararı, par. 97.

kaynaklandığı ve millî güvenliğin korunması bakımından demokratik toplum düzeninde gerekli olduğu somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılabilir⁵⁷.

Öte yandan demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük değerlendirmesi yapılırken ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalelerin başvuru ve genel olarak basın üzerindeki muhtemel "caydırıcı etkisi" de dikkate alınmalıdır (Ergün Poyraz (2), § 79; benzer yönde AIHM kararları için bkz. Nedim Şener/Türkiye, § 122; Şık/Türkiye, § 111). Başvuru konusu olayda tutuklama gerekçelerinde, yayımlanan haberler dışında herhangi bir somut olgu ortaya konulmadan ve tutuklamanın gerekliliğine ilişkin gerekçeler belirtilmeden başvuru ve basın özgürlüklerine yönelik caydırıcı bir etki doğurabileceği de açıktır⁵⁸.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan ve yukarıda ihlal edildiğine karar verilen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir⁵⁹." Bu karardan da anlaşılacağı üzere basın özgürlüğüne ilişkin müdahalenin kanuni ve meşru amaçlar doğrultusunda yapılması yeterli olmamakta, demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşullarına da uygun olması gerekmektedir. Müdahalenin demokratik toplumda gerekli olması için ise "zorlayıcı toplumsal ihtiyaç" tan kaynaklanması gerekmektedir. Aksi halde müdahale, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlali sonucunu doğuracaktır.

II. TÜRK BASIN HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Genel Bilgiler

Türk Basın Hukuku'nda basına ilişkin ayrı düzenlemelerin yapılması yoluna gidilmiştir⁶⁰. Söz konusu düzenlemelerin, basın özgürlüğünü sağlamaya yönelik olduğu

⁵⁷ Erdem Gül ve Can Dündar Kararı, par. 98.

⁵⁸ Erdem Gül ve Can Dündar Kararı, par. 99.

⁵⁹ Erdem Gül ve Can Dündar Kararı, par. 100.

⁶⁰ Aydın, s. 73.

da ifade edilmektedir⁶¹. Demokratik toplum düzeninin gereği olarak vatandaşların; bilgi edinme, bilgilerini kullanma, aktarma, devlet yönetimine katılma yönetimi sorgulama toplumsal olayların seyrini takip etme hakları vardır⁶². Bu hakları sağlamada bir araç olan basın özgürlüğünün teminatı, basın hukukuna ilişkin özel kanun niteliğinde olan Basın Kanunları ile sağlanır.

Basın özgürlüğünün bazı sınırları da vardır⁶³. Basın özgürlüğü, diğer hak ve özgürlüklere saygı gösterilmemesini içermez⁶⁴. Bu özgürlüğün kötüye kullanılmasının engellenmesi, büyük ölçüde basın ceza hukukunu ilgilendirmektedir⁶⁵. Dünyanın birçok ülkesinde, kötü edebiyatın, eserlerin, suça yol açan bir etken olduğu; saldırganlık, şiddet içeren hikayeler, müstehcen öyküler ve resimler, polisiye hikayeler ve romanlarda suçları öven yayınların, suç işlemede önemli ölçüde etkili olduğu ileri sürülmektedir⁶⁶. Bununla birlikte basın faaliyeti karşısında kişilik haklarının korunması ihtiyacı da bulunmaktadır. Basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasının yol açacağı zararlı etkilerden korunmak için, genel düzenlemelerin yetersiz kaldığı durumlarda, basına ilişkin bazı özel düzenlemeler oluşturulmuştur⁶⁷.

Söz konusu nedenlerle, 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nden itibaren günümüze kadar yürürlüğe giren basın kanunlarında, farklı biçimlerde de olsa, basında ceza sorumluluğunu düzenlenmiştir⁶⁸. Bu başlık altında geçmişte yapılan söz konusu düzenlemelere ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

⁶¹ Güreli, s. 14.

⁶² Özen, "Basın Kanununun Karşılaştırılması", s. 74.

⁶³ Duygun **Yarsuvat**, "Kitle İletişim Araçlarının Ceza Adaletine Etkisi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 10, İstanbul, 1995, s. 99.

⁶⁴ Nur **Centel**, "Dürüst Yargılama ve Medya Bakımından Demokrasi Kültürü", *Medya, Suç ve Yargı Sempozyumu*, https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj_kJnvnejMAhWCPBQKHVrbCV8QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.politic.s.ankara.edu.tr%2Fdergi%2Fpdf%2F49%2F3%2F12_nur_centel.pdf&usg=AFQjCNEJTte0Q5wp4pzpLrsjjPAnthbj3A, (Erişim tarihi: 10.04.2016).

⁶⁵ Özen, "Ceza Sorumluluğu", s. 56.

⁶⁶ Fadime **Dilber**, "Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: Özel Sayı I, Karaman 2014, s. 65.

⁶⁷ Ahmet **Çiftçi**, "Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı", https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjoqZ_DnujMAhVDchQKHe-tApIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fdergiler.ankara.edu.tr%2Fdergiler%2F38%2F300%2F2808.pdf&usg=AFQjCNGasCIACybv27SuSI7bOteppxS98g, (Erişim tarihi: 12.04.2016).

⁶⁸ Çankaya ve Yamaner, s. 119.

B. 1864 Tarihli Matbuat Nizamnamesi

1 Kasım 1831’de resmi nitelikte olan “Takvim-i Vakayi” adlı gazetenin çıkmasıyla birlikte, Türk basın geçmişinin başladığı kabul edilir⁶⁹. Bu gelişmeden sonra 1857 yılında “*Matbaalar Nizamnamesi*” yürürlüğe girmiştir⁷⁰. Fikir gazetelerinin 1860’tan itibaren yayınlanmaya başlamasıyla birlikte, basın alanının düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur⁷¹. Bunun üzerine, ülkemizdeki basınla ilgili ilk düzenleme sayılan “*Matbuat Nizamnamesi*”, 1864 yılında çıkarılmış ve 1909 yılına kadar yürürlükte kalmıştır⁷².

Nizamname’nin ortaya koyduğu suçlar ikinci fasılda, ceza maddeleri başlığı altında düzenlenmiştir. Bu faslın ilk üç maddesini basın düzenine karşı işlenen suçlar oluştururken, 13-26. maddelerinde ise basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar düzenlenmiştir⁷³.

Basın suçlarından doğan sorumluluk sistemi Nizamname’nin 7. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre; basın suçundan sorumlu tutulacak asıl kişi “*eser sahibi*”dir⁷⁴. Fakat eser sahibinin sorumlu tutulabilmesi için yazdığı haber, yazı vb. nin altına imzasını atması gerekir. Aksi halde sorumluluk o nüshayı imzalayan gazeteciye ait olacaktır⁷⁵. Bununla birlikte, eser sahibinin imzaladığı, suç oluşturan bir eseri imzalayan gazeteci de eser sahibi ile birlikte sorumlu olur. Eser sahibinin belli olmadığı durumlarda ise yalnızca gazeteci sorumlu tutulur⁷⁶. Bu durumda Matbuat

⁶⁹ Bu gazete, Türkçe olarak yayınlanan ilk gazetedir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Suat **Sezgin**, “Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Gelişimi (Bölüm II)”, <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL3ZHOn-jMAhVLXRQKHS7pDB0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.istanbul.edu.tr%2Fiuifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019012726%2F1019011953&usg=AFQjCNHHQHTK0QhpIoNFUr6kY5kvUbK4XA>, (Erişim tarihi: 01.05.2016).

⁷⁰ Adem **Sözüer**, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, 1. Bası, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1996, s. 57.

⁷¹ Barış **Bulunmaz**, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruoneri/article/view/1012000184>, s. 206, (Erişim tarihi: 03.05.2016).

⁷² Sözüer, s. 57.

⁷³ Sulhi **Dönmezer**, *Matbuat Suçları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1946, s. 11.

⁷⁴ Sözüer, s. 57-58.

⁷⁵ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 108-109.

⁷⁶ İçel ve Ünver, s. 242.

Nizamnamesi'ne göre; eser sahibi ve gazeteyi imzalayan gazeteci, birlikte sorumlu tutularak sınırlı ve müteselsil bir sorumluluk sistemi kabul edilmiştir⁷⁷.

1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nden sonra hazırlanan 1877 tarihli Matbuat Kanunu, Padişah tarafından yürürlüğe konmamıştır⁷⁸. Bu Kanun'un 15. maddesi basın suçlarından doğan sorumluluğu düzenlemekteydi. Maddeye göre; her gazetenin bir sorumlu müdürü bulunacak ve bu kişi her bir nüshayı imzalayacaktı. Sorumlu müdürün imzaladığı gazete ile bir suç işlenirse bu suçtan doğan sorumluluk, sorumlu müdüre ait olur. Eser sahibinin de suç içeren bu eserde imzası varsa, sorumlu müdür ile birlikte sorumlu tutulacaktır⁷⁹.

C. 1909 Tarihli Matbuat Kanunu

1964 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nden sonra, II. Meşrutiyet'in ardından, 1909 tarihli Matbuat Kanunu yürürlüğe girmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde çıkarılan Kanun, özgür bir basın yaratmak amacını taşımaktaydı⁸⁰. Dönemsel yayın çıkarmada izin sistemi yerine beyanname verme sistemi, ilk kez bu Kanunla kabul edilmiştir. Kanunun basın suçlarından doğan sorumluluğu düzenleyen hükmü, 1881 Fransız Basın Kanunu'nun 42. maddesinden yola çıkılarak düzenlenmiştir⁸¹.

1909 tarihli Matbuat Kanunu'nun 11. maddesi, dönemsel yayınlarda sorumluluğu şu şekilde düzenlemiştir: “*Gazetelerde resaili yevmiye ve mevkutenin münderecatından dolayı terüttüb edecek mücazati kanuniye evvela müdürü mesul veya mümessile, saniyen makale zirinde imzası bulunan sahibi makaleye, salisen matbaacıya, rabian bai ve müvezzilere aittir. Ancak bu muhtelif derecattaki eşhastan her derecedekiler hakkında takibi dava imkansız kalmadıkça ondan sonraki derecedekiler hakkında ikamei dava edilemez. Yalnız sahibi makale ve bir de (müdürü mesulden gayrı bir şahıs olduğu halde) mümessil haklarında daima faili müşterek muamelesi ifa olunur. Zarar ve ziyan mahkumiyetlerinden gazete ve risale sahibi mesuldür.*”

⁷⁷ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 274.

⁷⁸ Bunun sebebinin, II. Abdülhamit döneminde Osmanlı-Rus savaşı nedeniyle ilan edilen sıkıyönetimle birlikte 33 yıl sürecek bir baskı döneminin başlaması olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Bulunmaz, s. 206.

⁷⁹ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 109.

⁸⁰ Çankaya ve Yamaner, s. 100.

⁸¹ Sözüer, s. 58.

Kanun'un bu hükmünden, dönemsel yayınlarla işlenen suçlarda basamaklı sorumluluk sisteminin öngörüldüğü anlaşılmaktadır⁸². Buna göre gazetelerde günlük yazılar ve süreli yayının içeriğinden dolayı sorumluluk öncelikle sorumlu müdür veya temsilciye aittir. Ardından makalede imzası bulunan makale sahibine, daha sonra basımcıya ve ondan sonra da bayi veya dağıtıcıya ait olacaktır. Bu derecelerdeki şahıslardan her biri için dava takibi imkansız kalmadıkça sonraki bir derecedeki şahıs hakkında dava takibi yapılamayacaktır. Buradan da anlaşıldığı üzere, bir üst derecedeki kişilerin sorumlu tutulabilmeleri durumunda bir alt derecedeki kişinin sorumlu tutulabilmesi mümkün değildir⁸³. Ancak, Kanun, temsilci ile makale sahibinin birlikte sorumlu tutulacağını düzenleyerek bu kimseleri basamaklı sorumluluk sisteminde ayırık tutmuştur.

Kanun'un 11. maddesinde, yalnızca dönemsel yayınlar bakımından sorumluluk düzenlenmiştir. Dönemsel olmayan yayınlar bakımından ise genel sorumluluk hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu bakımdan 1909 tarihli Matbuat Kanunu, 1881 Fransız Basın Kanunu'ndan ayrılmıştır⁸⁴.

D. 1931 Tarihli Matbuat Kanunu

Başlangıçta özgürlükçü bir anlayışla hazırlanan 1931 tarihli Matbuat Kanunu, daha sonra önemli değişikliklere uğramıştır⁸⁵. Dönemsel yayın çıkarmada izin sistemi yeniden kabul edilmekle birlikte, mali teminat koşulu da getirilmiştir⁸⁶. Ülkenin genel siyaseti gerekçesiyle hükümete gazete kapatma yetkisi tanınmıştır⁸⁷.

Basın Hukuku'na ilişkin olarak Cumhuriyet döneminin ilk düzenlemesi olan 1931 tarihli Matbuat Kanunu, 1864 ve 1909 tarihli düzenlemelerde de olduğu gibi yalnızca dönemsel yayınlarda cezai sorumluluğu düzenlemiş ve dönemsel olmayan yayınlarla

⁸² İçel ve Ünver, s. 242-243.

⁸³ Aydın, s. 75.

⁸⁴ Sözüer, s. 59.

⁸⁵ Çankaya ve Yamaner, s. 100.

⁸⁶ Aydın, s. 26.

⁸⁷ Sözüer, s. 59.

ilgili herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir⁸⁸. Dönemsel olmayan yayınlar bakımından genel ceza sorumluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir.

Kanun'un 27. maddesinde düzenlenen dönemsel yayınlarla ilgili sorumluluk hükmü şu şekildedir: “ *Her gazete veya mecmuanın neşriyatından doğan mesuliyet, umumi neşriyatı fiilen idare eden zat ile bu gazete veya mecmua sahibine aittir.*

Muharrirler kendi imzalarını taşıyan yazılardan ve ressamın imzalarıyla çıkan resimlerden dolayı gazete sahibi ve umumi neşriyatı idare edenle birlikte Türk Ceza Kanunu'nun 64'üncü maddesi mucibince şerik sayılırlar.”

Kanun'un 27. maddesi yazı işlerini fiilen idare eden müdür ile dönemsel yayın sahibini asli fail olarak kabul etmiştir⁸⁹. Eser sahibini de TCK'nın 64. maddesi gereğince asli fail olarak kabul etmiştir. Fakat eser sahibinin sorumlu tutulabilmesi için TCK 64'teki koşulların gerçekleşmiş olması gerekmez. “*Kanun'un burada anlatmak istediği yayını fiilen idare eden ile dönemsel yayın sahibinin fiillerine ilişkin, fiili ağırlatıcı ve hafifletici sebeplerin eser sahibine geçmesi gereğidir.*”⁹⁰

1931 tarihli Matbuat Kanunu yazı işleri müdürü ve yayın sahibi hakkında bir sorumluluk faraziyesi kabul etmiş ve bu kimselere hiçbir kurtuluş imkanı tanımamıştır⁹¹. Fakat yine de ceza hukukunun genel kurallarına ilişkin kusurluluğu ve hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebeplerin bu sorumluluk sistemi için de geçerli olduğu kabul edilmiştir⁹².

Basın suçlarında müşterek(birlikte) sorumluluk sistemini kabul eden Matbuat Kanunu, dönemsel yayın sahibini de basın suçunun asli faili olarak kabul etmiştir. Bu yönüyle de birlikte sorumluluk sistemini uygulayan benzer sistemlerden ayrı bir özellik göstermiştir⁹³.

⁸⁸ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 275.

⁸⁹ Sözüer, s. 60.

⁹⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 130.

⁹¹ Dönmezer, *Matbuat Suçları*, s. 112.

⁹² Sözüer, s. 60.

⁹³ Sözüer, s. 60.

1931 tarihli Matbuat Kanunu, “*yalan haber yayını*” ile ilgili suçlar bakımından farklı bir sorumluluk biçimi öngörmüştür⁹⁴. Buna göre; yalan ve asılsız haberin yayını gerçekleştiren eser sahibi ve yazı işleri müdürü asıl fail olarak sorumlu tutulacaktır. Buna karşılık yayını fiilen idare eden kimse ile dönemsel yayın sahibi TCK m. 65’e göre fer’i fail olarak sorumlu tutulmuştur. Bu durumda yayını fiilen idare eden kimse ile dönemsel yayın sahibi bakımından kanundan doğan bir sorumluluk meydana getirilmiştir.

Basan, dağıtıcı ve satan kişiler bakımından 1931 tarihli Matbuat Kanunu’nun 27. maddesinde herhangi bir hüküm bulunmadığından, bu kişiler ancak iştirak kuralları çerçevesinde, ceza hukukunun genel kuralları gereğince sorumlu tutulmuştur⁹⁵.

İncelenen düzenlemelerden, 1931 tarihli Matbuat Kanunu’nun, gazete veya dergiyi fiilen idare eden kişi ile gazete veya dergi sahibini kanunilik sistemi çerçevesinde birlikte sorumlu tuttuğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte imzası bulunan eser sahibi, gazete veya dergi sahibi ile birlikte iştirak hükümlerine göre sorumlu tutulduğu için, genel sorumluluk esaslarının da uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Dolayısıyla Kanun’un genel sorumluluk - kanuni sorumluluk karması sistemi benimsediği söylenebilir.

E. 5680 Sayılı Basın Kanunu

1931 Matbuat Kanunu’nun ardından 5680 sayılı Basın Kanunu 15.7.1950 tarihinde kabul edilmiş ve 24.7.1950 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun özgürlükçü bir anlayışın ürünü olup, basın hukukumuzda pek çok yenilik getirmiştir⁹⁶. Bu yeniliklerin en önemlisi basın suçlarından doğan ceza sorumluluğuna ilişkin değişikliklerdir.

Kanun’un caza sorumluluğunu düzenleyen ilk metni şu şekildedir:

“1. *Mevkutelere işlenen suçlarda, suçu vücuda getiren yazıyı yazan veya resmi yapan kimse ile beraber bu mevkutenin mes’ul müdürüne terettüp eder.*

2. *Mevkutelere müstear adla veya imzasız yahut remizli imza ile neşredilen yazı veya resim sahiplerinin adlarını me’sul müdür bildirmeğe mecbur değildir. Ancak, suç*

⁹⁴ Sözüer, s. 60.

⁹⁵ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 120-121.

⁹⁶ Çankaya ve Yamaner, s. 100.

eşkil eden yazı veya resim Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabının birinci babının birinci faslında yazılı cürümlere taalluk ediyorsa, mes'ul müdür bunların sahiplerinin sarıh hüviyetlerini istek tarihinden itibaren 24 saat içinde Cumhuriyet Savcısına bildirmeğe mecburdur.

3. Mes'ul müdür suç teşkil eden haber, vesika veya yazıyı bu mahiyetini bilmeden neşretmiş ise bunların mes'uliyetini yalnız haber, beyan vesikayı verene veya yazıyı yazana aittir.

4. Mevkute tarifine girmeyen basılmış eserlerle işlenen suçlarda ceza mes'uliyeti suç teşkil eden eserin müellif, muharrir, mütercim veya tersim edenine, fail belli olmadığı veya bu kimse aleyhine Türk mahkemelerinde dava açılmadığı veya kendisinin malumat veya muvafakati dışında neşrolunduğu hallerde, naşire veya naşir de belli olmazsa tabie, bu da bilinmediği taktirde bilerek satana, dağıtana aittir.”

Söz konusu hükme göre; basın suçundan dolayı, eser sahibi ile birlikte sorumlu müdür sorumlu tutulmaktadır. İkinci fıkrada ise, anonimlik hakkının kabul edildiği görülmekte ve sorumlu müdürün, eser sahibinin adını açıklamaya mecbur olmadığı ifade edilmektedir. Bu düzenlemenin, anonimlik hakkının özüne uygun bir düzenleme olduğu söylenebilir. Fakat yayının, maddede ifade edilen suçları barındırması durumunda, sorumlu müdür, eser sahibinin ismini 24 saat içinde C. Savcılığına bildirmek zorundadır. Bu da anonimlik hakkının sınırlı bir şekilde tanındığını göstermektedir. Fakat suçla mücadele bakımından böyle bir sınırlamanın gerekli olduğu söylenebilir.

Maddenin üçüncü fıkrasına göre; sorumlu müdür, suç barındıran yayını bilmeden yapmışsa, sorumluluk eser sahibine ait olacaktır. Bu hükmün, basın özgürlüğüne olumlu bir katkı sağladığı açıktır. Sorumlu müdür bakımından, “kusursuz ceza olmaz ilkesi”ne de uygun olarak sübjektif sorumluluğun düzenlendiği söylenebilir.

Buna karşılık maddenin dördüncü fıkrasında, yayıncı, basımcı, satıcı ve dağıtıcı için, ceza hukukunun genel ilkeleriyle bağdaşmayacak bir şekilde, objektif sorumluluk öngörülmüştür. Bu durum dışında, hükme genel olarak bakıldığında, oldukça özgürlükçü bir düzenleme olduğu görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası, ülkede oluşan ekonomik refahın giderek azalması, ekonomik düzelenin sekteye uğraması gibi nedenler, dönemin hükümetinin basına karşı

olan tavrında değişikliğe sebep olmuştur. Bu dönemde, “06-07 Eylül 1955 Olayları”nın yaşanması da, hükümetin basına karşı tavrını daha da katılaştırmıştır⁹⁷. Olayların sorumlusu olarak basının gösterilmesi, basına karşı baskı rejiminin uygulanması sonucunu doğurmuştur.

Bu gelişmelerden sonra, 1956 yılında 6733 sayılı Kanun ile Basın Kanunu değiştirilmiş ve basın özgürlüğü ile bağdaşmayan bazı düzenlemeler getirilmiştir⁹⁸. Bunlardan en önemlileri diğer sorumluların yanında haber, havadis ve vesikalari verenlerin de sorumlu tutulmaları, anonimlik hakkının kaldırılması, yazı işleri müdürlerinin sorumluluktan kurtulma imkanının kaldırılması ve böylece objektif sorumluluk esaslarının uygulanması, basın suçlarından, dönemsel yayın sahiplerinin de sorumlu tutulmalarıdır.

Bahsedilen hükümler 27 Mayıs askeri darbesinden sonra 143 sayılı Kanun ile kaldırılmış ve 16. madde eski haline getirilmiştir⁹⁹.

5680 sayılı Basın Kanunu’nun 16. maddesi 1979 yılında 2231 sayılı Kanun ile bir değişikliğe daha uğramıştır¹⁰⁰. Bu hükme göre; sorumlu müdürler için verilecek hürriyeti bağlayıcı cezaların her günü 100 liradan hesap edilmek üzere para cezasına çevrilmesi ve bu kişiler hakkında emniyet gözetimi altında bulundurma cezasının uygulanmaması hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme ile yazı işleri müdürlerinin sorumluluğunun yalnızca para cezası olmasına olanak sağlanmıştır¹⁰¹. Öğretide bu düzenlemeye ilişkin olarak, bir taraftan yazı işleri müdürlerini diğer sorumlularla birlikte sorumlu olacakları kabul edilmişken, diğer taraftan ceza yönünden bunlardan farklı muameleye tutulmalarının çelişkili bir durum ortaya çıkardığı ifade edilmiştir¹⁰². Bu sistemin de değişiklikten önce kabul edilen sistemin de, yazı işleri müdürlerinin ceza sorumluluklarının hukuki esasına

⁹⁷ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Bulunmaz, s. 209.

⁹⁸ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 276.

⁹⁹ Suat **Sezgin**, “Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi (Bölüm III)”, <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL3ZHOn-jMAhVLRQKHS7pDB0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.istanbul.edu.tr%2Fuiifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019012726%2F1019011953&usg=AFQjCNHHQHTK0QhpIoNFUr6kY5kvUbk4XA>, (Erişim tarihi: 10.04.2016).

¹⁰⁰ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 276.

¹⁰¹ Sözüer, s. 64.

¹⁰² İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 276.

uygun olmadığı ve Alman Federe Devletleri ve Avusturya Basın Kanunlarında uygulanan taksir sorumluluğu sisteminin uygulanması gerektiği savunulmaktadır¹⁰³.

2231 sayılı Kanun'la 1979 yılında değiştirilen 16. maddede, yazı işleri müdürleri için yalnızca para cezasının verilebileceği öngörülmüşken, dönemsel olmayan yayınlarda bu görevi yapan yayıncının sorumluluğuna ilişkin böyle bir düzenleme getirilmemiştir. Dolayısıyla yayıncının basın suçundan doğan sorumluluğunda yaptırım hapis cezası olmaya devam etmiştir¹⁰⁴. Böyle bir farklılığın ise herhangi bir hukuki gerekçesi bulunmadığı, dönemsel yayınlarda yazı işleri müdürlerinin sorumluluğunda olduğu gibi, dönemsel olmayan yayınlarda da yayıncının sorumluluğunun taksirden doğan sorumluluk olmasının daha doğru olacağı ifade edilmektedir¹⁰⁵.

2231 sayılı Kanun, devlete karşı işlenen suçlar bakımından sorumlu müdürün eser sahibini bildirme yükümlülüğünü kaldırmış ve fakat bu durumda sorumlu müdürün eser sahibi gibi sorumlu tutulacağı öngörülmüştür¹⁰⁶. Bu değişikliğin anonimlik hakkını ortadan kaldırdığı söylenebilir. Sorumlu müdürün, eser sahibinin kimliğini bildirmediği takdirde eser sahibi gibi sorumlu tutulması, sorumlu müdürü eser sahibinin ismini bildirmeye mecbur bırakacaktır. Ayrıca bu durum sübjektif sorumluluğu da ortadan kaldırmaktadır.

Basın Kanununun 16. maddesi, bu değişikliklerden sonra, en son 2002'de uğradığı iki değişikliğe uğramıştır. Söz konusu hükme göre; basın suçundan dolayı, suç içeren yazıyı veya haberi yazan veya resmi veya karikatürü yapan kimse ile beraber sorumlu müdürün de sorumlu tutulacaktır. Kanun'un burada birlikte sorumluluğu benimsediği görülmektedir. Maddenin ilk şeklinde, sorumlu müdürün bilmeden yayınladığı yayından dolayı sorumlu tutulamayacağı düzenlenmişken; son şeklinde, üçüncü fıkrada, rızasına aykırı olarak yayınlanan yayından sorumlu tutulamayacağı düzenlemesi yer almaktadır. Bu düzenlemenin, sorumlu müdürün objektif sorumluluk esasına göre cezalandırılmasını ortadan kaldırmadığı söylenebilir. Çünkü rızasına uygun olarak, fakat suç içeriğini bilmeyerek yayınladığı yazı vs. den dolayı, kusuru bulunmadığı halde sorumlu

¹⁰³ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 276.

¹⁰⁴ Sözüer, s. 64.

¹⁰⁵ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 277.

¹⁰⁶ Sözüer, s. 64.

tutulabilecektir. Dolayısıyla Kanun hükümlerinin sorumlu müdüre ilişkin cezai sorumlulukta, sübjektif sorumluluktan objektif sorumluluğa doğru gerilediği söylenebilir.

F. 5187 Sayılı Basın Kanunu

5187 sayılı yeni Basın Kanunu 9 Haziran 2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 26 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanunu, yürürlüğe girdikten 54 yıldan sonra yürürlükten kaldırılmıştır.

Basın Kanunu'nun ilk maddesinde Kanun'un amaç ve kapsamına ilişkin düzenleme getirilmiştir. Bu hükme göre Kanun'un amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanılmasını düzenlemektir. Kanun'un ilk maddesinde böyle bir düzenleme yapıldığına göre; buradan basın özgürlüğünün esas, bu özgürlüğün sınırlanmasının ise istisna olarak kabul edildiği söylenebilir¹⁰⁷.

Basın Kanunu, basın özgürlüğüne ilişkin, üçüncü maddesinde düzenleme bir getirmiştir. Bu hükme göre; basın özgürdür ve bu özgürlük, bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Hükme göre; basın özgürlüğünün sınırlanması ise demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla söz konusu olabilir.

Yeni Basın Kanunu ile basın özgürlüğüne ilişkin hükümler genişletilmiş olmakla birlikte, söz konusu Kanun'un tam bir koruma sağladığı söylenemez. Kanun'da basın özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler, AİHS'deki ifade özgürlüğüne ilişkin hükümler-örtüşse de; Anayasa'da yer alan, basın sansür edilemez ifadesinin Kanun'da yer almaması, bir eksiklik olarak görülmekte ve basın özgürlüğünü düzenleyen hükümlerin içerik olarak Anayasa ile örtüşmediği ileri sürülmektedir.

¹⁰⁷ Gedik, s. 115.

Basın suçlarına ilişkin ceza sorumluluğu, Kanun'un 11. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre; süreli ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur. Bu düzenleme, ceza hukukunun genel ilkelerinden “*cezaların şahsiliği ilkesi*”ne uygun bir düzenlemedir.

Kanun, yayına katılan diğer kişilerin sorumluluğunu ise, süreli ve süresiz yayınlara göre farklı şekilde düzenlemiştir. Bu hükmün sorumluluk sisteminden kısaca bahsetmek gerekirse; süreli yayınlarda, sorumlu müdür ve bu kişinin bağlı olduğu yetkili, süresiz yayınlarda ise yayıncı ve basımcının sorumluluklarının, subjektif sorumluluk esaslarına göre belirlenmesi gerekirken, objektif sorumluluk esaslarına göre belirlenmiştir. Çünkü bu kişiler, eser sahibi cezalandırılmadığında, kusuruna bakılmaksızın ve eser sahibinin fiilinden cezalandırılmaktadır. Bu da ceza hukukunun genel ilkelerinden “*kusursuz ceza olmaz*” ve “*cezaların şahsiliği*” ilkelerine aykırılık oluşturmaktadır.

Kanun'un 11. maddesinin gerekçesinde ise; süreli ve süreli olmayan yayınlar yoluyla işlenen suçlardan sorumlu tutulacak kişiler belirlenirken, başkasının fiilinden sorumluluk hallerine yer vermemek veya bu tür sorumluluk hallerini en aza indirmek amacıyla, esas itibarıyla eser sahibinin sorumlu tutulduğu ifade edilmektedir. Buna karşılık, hükmün öngördüğü sorumluluk sistemi objektif sorumluluk doğurmaktadır. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi çalışmanın bu bölümünde verilecektir.

III. BASIN SUÇU KAVRAMI VE TÜRLERİ

Basın suçlarının kendine özgü niteliklerinin olduğu ve bu niteliklerin özel bir sorumluluk sisteminin kabulünü gerekli kıldığı ifade edilmektedir¹⁰⁸. Bu bağlamda çalışmanın konusu basın suçlarında sorumluluk sistemleri, basın suçunun unsurları, Türk Basın Hukuku sistemi ve bu sorumluluk sisteminin hukuki esası olmakla birlikte, basın suçunda sorumluluğun belirlenmesi için öncelikle “basın suçu” kavramının tespit edilmesi gerekmektedir.

¹⁰⁸ Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978, s. 521.

A. Basın Suçu Kavramı

Suç, “toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin açık ve bilinçli bir ihlali veya en azından bu değerleri koruyacak kurallara özensizlik niteliği taşıyan insan davranışları” olarak tanımlanmaktadır¹⁰⁹. Diğer bir tanıma göre suç, karşılığında ceza yaptırımını öngörülmüş haksızlıklardır¹¹⁰. Suç kavramı, kanunda tanımlanmış, yani tipik ve hukuka aykırı eylemi ifade eder. Bir suçtan bahsedilebilmesi için kanundaki tipe uygun, hukuka aykırı ve kasten veya taksirle işlenen bir fiilin bulunması gerekmektedir¹¹¹. Bu tanıma göre suçun kurucu unsurları: Kanuni unsur (tipiklik), tipikliğin maddi ve manevi unsurları ve hukuka aykırılık unsuru. Bir fiilin suç oluşturabilmesi için sözü geçen tüm unsurların gerçekleşmesi gerekir. Bu unsurlardan bir tanesinin eksik olması dahi, fiilin suç oluşturmasını engelleyecektir.

Basın suçu ise hukuka aykırı eylemin, yayın koşuluna bağlı olarak, basılmış eser aracılığıyla gerçekleştirilmesi demektir¹¹². Başka bir ifade ile basılmış eser hukuka aykırı bir fiilin gerçekleştirilmesinde araç olarak kullanılmalı ve ardından bu basılmış eser yayınlanmalıdır. Basın suçları, “basın yoluyla işlenip sorumluluk ve takip koşulları bakımından özel bir sisteme bağlanan suçlar”dır¹¹³.

Basın aracı kullanılarak bir suçun işlenebilmesi için “yayın” koşulunun gerçekleşmiş olması gerekir. Yayın koşulunun aranması ise basın suçlarını diğer suçlardan ayıran bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁴. Basın suçlarının bu özelliği, özel bir ceza rejiminin uygulanmasını da gerekli kılmaktadır¹¹⁵. Basın suçunun meydana gelmesi eser sahibinin fiiline, yayını gerçekleştiren kimselerin fiillerinin eklenmesine

¹⁰⁹ İzzet **Özgenç**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 150; Suç kavramının şekli ve maddi anlamda iki şekilde tanımlandığı konusunda bkz. Mahmut **Koca** ve İlhan **Üzülmez**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 37 vd.; Suç kavramına ilişkin bkz. Artuk, Gökçen ve Yenidünya, s. 199 vd.

¹¹⁰ Hakan **Hakeri**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 113.

¹¹¹ Suçun unsurlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Koca ve Üzülmez, s. 75 vd.; Hakan **Hakeri**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 117 vd.

¹¹² Çetin **Özek**, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1972, s. 7.

¹¹³ Murat **Aydın**, *Basın Suçlarında Sorumluluk*, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 21.

¹¹⁴ Muharrem **Özen**, “Türkiye Cumhuriyeti’nde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Süreli ve Süresiz Yayınlarda Ceza Sorumluluğu”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/289/2634.pdf>, s. 56, (Erişim tarihi: 04.05.2016).

¹¹⁵ Baştürk, s. 125.

bağlıdır. Bu açıdan basın suçlarının unsurlarını, cezalandırılma koşullarını tespit eden özel hükümleri neredeyse bütün ülkelerin mevzuatında görmek mümkündür.

Bir suçun sözle işlenmesi ile basın aracılığıyla işlenmesi arasında farklılık mevcuttur. Örneğin; suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin TCK'nin 220/8. maddesini¹¹⁶ ihlal eden bir propaganda fiilinin sözle söylenmesi halinde, failin tek kişi olması durumunda sözlerin söylenmesi ile suç meydana gelmiş olacaktır¹¹⁷. Fail tek kişi değilse iştirakle ilgili genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Bununla beraber suç oluşturan propaganda fiili basılmış eserle işlendiği takdirde, bu eserin yalnızca basılması eser sahibini sorumlu tutmak için yeterli olmayacaktır. Suçun meydana gelmesi için eser sahibinin fiiline ilave olarak “yayın” faaliyetinin varlığı da gerekecektir. Aynı şekilde hakaret suçu sözle işlendiğinde ve failin tek kişi olduğu durumlarda hakaret içeren sözlerin huzurda veya ikiden fazla kişiye ihtilat ederek işlenmesi ile birlikte suç tamamlanır¹¹⁸. Fail bu suçu birden fazla kişiyle işlerse ceza hukukunun iştirak ile ilgili genel hükümleri uygulanır. Söz konusu hakaret fiili basılmış eserle işlendiği takdirde eser sahibinin suç oluşturabilecek eseri meydana getirmesi yeterli değildir. Suçun tamamlanması için ayrıca basılmış bu eserin yayınlanması da gerekmektedir¹¹⁹. Dolayısıyla basın suçunun oluşması için eser sahibinin fiilinin yanında yayın fiilini gerçekleştiren bir kimsenin varlığı da zorunlu hale gelmektedir.

Basının suç aracı olarak kullanılması durumunda bazı özel durumların meydana geleceği genel olarak kabul edilmektedir; fakat “*basın suçu*” denilen ayrı bir suç kategorisinin gerekli olup olmadığı konusunda tartışmalar bulunmaktadır¹²⁰. Mevzuata

¹¹⁶ TCK. m. 220/8: “*Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.*”

¹¹⁷ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Caner **Yenidünya** ve Zafer **İçer**, “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruhad/issue/viewFile/5000001567/5000000632>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).

¹¹⁸ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Tuğrul **Katoğlu**, “Basın Yoluyla Hakaret Kavramı ve Madde Yönünden Yetki Sorunu”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, <http://marmara-universitesi.dergipark.gov.tr/download/issue-file/498>, (Erişim tarihi: 04.05.2016); Mustafa **Özen**, “Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi”, *TBB Dergisi*, Sayı 75, Ankara 2008, s. 94-108; Devrim **Aydın**, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruhad/issue/download/5000001567/5000000635>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).

¹¹⁹ Sözüer, s. 3-4.

¹²⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 8.

baktığımız zaman bazı suçların unsurunu aleniyet oluşturmakta ve bu suçlar genellikle yayın ile işlenmektedir. Ancak bu suçlar, aleniyeti sağlayan diğer araçlarla da işlenebilmektedir. Bu suçlardan, farklı unsurlara sahip suçların olup olmadığı konusunda öğretide iki farklı görüş bulunmaktadır:¹²¹

Bir görüşe göre genel suçlardan ayrı, kendine özgü unsurları bulunan ve “basın suçu” adı verilen suç grubu mevcuttur. Bu görüşe göre; basın suçları diğer suçlardan belli özellikleri açısından ayrılırlar. Öncelikle, basın suçlarında suçun ihlal ettiği maddi bir konu bulunmaz. Bu suçlar maddi bir şeye değil insan zihnine etki etmektedir. Bu nedenle genel suçlardan ayrı, kendine özgü nitelikleri bulunan özel bir suç grubu meydana getirilmiştir¹²².

Basın suçlarının genellikle düşünce suçu olması da bu suçların ayrı bir suç kategorisi olarak kabul edilmesinin diğer bir nedeni olarak kabul edilmektedir¹²³. Bir ülkenin kanunları belirli fikirlerin açıklanmasını suç olarak tespit etmişse burada düşünce suçlarının mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda “*basın suçu cezalandırılan fikir açıklaması*” anlamına gelmektedir. O halde düşünce suçları basın suçlarının ayrı bir suç kategorisi ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Diğer bir görüşe göre, basın suçlarının genel suçlardan ayrılmasının hukuki bir açıklaması bulunmamaktadır¹²⁴. Bu görüşe göre, bir düşünce basılmış eser haline geldiğinde belirli özelliklere de sahip olur; ancak bu durum bağımsız bir basın suçu kategorisi meydana getirmek durumunda değildir¹²⁵. Basının bir suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması, bunların genel suçlardan ayrılmasını gerektirmez.

Basın suçlarının ayrı bir suç grubu oluşturup oluşturmadığı ile ilgili tartışmaların esası 1881 Fransız Basın Kanunu’nun sistemine dayanmaktadır. Söz konusu Kanun’da “suç işlemeye tahrik”, “askeri itaatsizliğe tahrik”, “devlet başkanını tahkir”, “hakaret ve sövme”, “siyasal organların tahkiri”, gibi suçlar ayrıca tarif edilmiştir¹²⁶. Basın yoluyla

¹²¹ Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1976, s. 371.

¹²² Özek, *Basın Suçlarında*, s. 8.

¹²³ Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 523.

¹²⁴ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 9.

¹²⁵ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 373.

¹²⁶ Sözüer, s. 5-6.

da işlenebilen ancak, genel ceza kanunlarında da yer alan bu suçların değişik unsurlar eklenerek basın kanununda ayrıca tarif edilmesi, basın suçlarının ayrı bir suç kategorisi oluşturduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır. Aslında Fransız Basın Kanunu'nda yer alan bu suçlar, basının araç olarak kullanılmasından doğan bazı özellikleri ayrıca içermektedir. Yani bu suçlar ile basın dışı araçlarla işlenebilen suçlar arasında suçun unsurlarına ilişkin bir farklılık bulunmamaktadır¹²⁷. Bu suçlar arasındaki fark, bu suçların içeriği yönünden değil ancak, işleniş şekli, kullanılan araç ve ceza sorumluluğunun türü yönünden mevcuttur¹²⁸. Bu durum diğer suçlarda olduğu gibi suça etki eden neden olarak kabul edilebilir

Basının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen bu suçlarda, suçun yayın yoluyla işlenebilir olması ve yayın faaliyetinin getirdiği özellikler ve bundan dolayı iştirake ilişkin genel hükümlerin uygulanmasında çeşitli zorluklarla karşılaşılması, özel bir sorumluluk rejiminin kabulünü gerektirmiştir¹²⁹. Aynı şekilde suçun yayın yoluyla işlenmesi, suçun işlendiği yer ve zaman, suça teşebbüs gibi konularda da farklılık yaratmaktadır¹³⁰. Suçun unsurları, kanunun sorumlu tuttuğu şahıslar açısından özellik arz etmektedir¹³¹.

Bir kanun belli bir hareketi yalnızca basın yoluyla işlendiğinde cezalandırıyorsa bu suçlara “basın suçu” denebilir. Fakat bunun dışında kalan ve aynı zamanda basın yoluyla da işlenebilen suçlara “basın yoluyla işlenen suçlar” demek gerekir¹³².

Mevzuatta basın suçları bir ayrıma tabi tutulmamıştır. Fakat öğretilerde bu suçlara ilişkin ayırım yapıldığı görülmektedir. Basın Kanunu'nda “*basın suçu*” ifadesi yerine “*basılmış eserler yoluyla işlenen suçlar*” denerek her türlü basın suçunu kapsayacak şekilde genel bir ifadeye yer verilmiştir¹³³. Örneğin 11. maddede “*basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur.*” denilmektedir. 13. maddede de “*Basılmış*

¹²⁷ Nevzat **Gürelli**, *Basın Suçlarında Hususi Usul*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1958, s. 4.

¹²⁸ Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 373.

¹²⁹ Baştürk, s. 125.

¹³⁰ Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 522.

¹³¹ Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 524.

¹³² Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 373.

¹³³ Baştürk, s. 126.

eserler yoluyla işlenen fiillerden doğan maddi ve manevi zararlardan dolayı süreli yayınlarda eser sahibi ile yayın sahibi... sorumlu olur.” denilmektedir.

Basın Kanunu'nun 26. ve 27. maddelerinde ise “*Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla...*” ifadesine yer verilmiştir. Yani bu iki maddedeki sorumluluk sistemi hem dar anlamda basın suçları hem de basın yoluyla işlenen suçlar yönünden uygulama alanı bulacaktır. Yani bu maddelerde hem yalnızca basının araç olarak kullanılması halinde cezalandırılan suçlardan hem de basının araç olarak kullanıldığı ve fakat basın dışı yollarla da işlenebilen genel suçlardan bahsedilmektedir. Bu konuda Kanun'un 11. madde gerekçesinde de “*Burada, 5680 sayılı Kanundan farklı olarak "basın suçu" ibaresi yerine "basılmış eserler yoluyla işlenen suç" ibaresi kullanılmıştır. Nitekim basın suçu genel bir ibare olup basın yoluyla işlenebilen suçlar ile "basın zabıtası suçları" da denilen suçlar, basının idari düzeni açısından basın alanında çalışanlara getirilen yükümlülüklerin ihlalden kaynaklanan, örneğin gerçeğe aykırı beyanname verme ve cevap ve düzeltmenin yayımlanmaması veya usulüne uygun yayımlanmaması suçları gibi suçları da içermektedir. Basın zabıtası suçları yayım anında değil, kanunda öngörülen yükümlülüklere aykırı davranıldığı zaman işlenmektedir. Maddedeki "basılmış eserler yoluyla işlenen suç" ibaresiyle hem sadece basılmış eserlerle işlenebilen suçlar, hem de herhangi bir araçla işlenebildiği halde basılmış eserler aracılığı ile de işlenebilen suçlar ifade edilmektedir.”* denilmektedir.

Sonuç olarak, basılmış eser aracılığıyla geniş kitlelere ulaşabilen ve zararlı olduğu iddia edilen düşüncelerin kamu düzenini bozucu etkisinin daha çok olduğu düşünülebilir¹³⁴. Yine de bu durum ayrı bir basın suçları kategorisinin söz konusu olabileceğini iddia imkanı vermemektedir¹³⁵. Bununla birlikte basın suçlarının özelliklerini göz önünde bulundurarak, bunların cezalandırılma ve yargılanma usullerini belirleyen özel hükümler getirilebilir¹³⁶. Örneğin; bir gazetede yayımlanan yazı dolayısıyla bir suç işlendiği takdirde daha kısa sürede ve daha çok kişinin etki altında kalması mümkündür. Dolayısıyla bu suçların soruşturulması veya kovuşturulmasının daha kısa sürelerle tabi tutulması düşünülebilir. Aynı yolla bir suç işlediği iddia edilen

¹³⁴ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 264-265.

¹³⁵ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 372.

¹³⁶ Özen, *Ceza Sorumluluğu*, s. 56.

kişinin uzun süre ceza tehdidi altında kalmaması, dolayısıyla basın özgürlüğünün ihlal edilmemesi için diğer suçlardan farklı bazı usuller getirilebilir. Ancak, bu suçun TCK'da, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunda olduğu gibi, basın yoluyla işlendiği takdirde cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hal kapsamında cezalandırılmasının mümkün olduğu bir durumda, bu suçun farklı unsurlara sahip bir suç olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

B. Basın Suçlarının Türleri

Basın suçlarına ilişkin olarak mevzuatta bir ayırım bulunmadığı, fakat öğretide ayırma tabi tutulduğu yukarıda belirtilmişti¹³⁷. Basın suçlarını şu şekilde bir ayırma tabi tutabiliriz: “*basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar*” ve “*basın düzenine karşı suçlar*”. basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar kendi aralarında “*dar anlamda basın suçları*” ve “*basın yoluyla işlenen suçlar*” olarak iki gruba ayrılmaktadır¹³⁸.

a. Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlar

Basın suçlarının ilk grubunu “*basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar*” oluşturmaktadır. Bu suçları da iki gruba ayırdığı yukarıda ifade edilmişti: “*dar anlamda basın suçları*” ve “*basın yoluyla işlenen suçlar*”.

aa. Dar Anlamda Basın Suçları

Bir kanun belirli bir fiili sırf basın yoluyla işlendiğinde cezalandırıyor, yani basılmış eser dışında fiilin başka bir araçla aleni hale gelmesi cezalandırılmamakta ise bu suçlara “*dar anlamda basın suçu*” denir¹³⁹.

Dar anlamda basın suçu ile yalnızca basın araç olarak kullanıldığında meydana gelen suçlar kastedilmektedir¹⁴⁰. Bu suçlar ayrı ve özel bir kategori oluşturabilirler.

¹³⁷ Basın suçlarının ayırma tabi tutulması gerektiği konusunda bkz. Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 371.

¹³⁸ Söz konusu ayırma ilişkin bkz. Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 374; Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 525; İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 264.

¹³⁹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 11; Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 373; Sahir Erman, “Basın Suçlarında Müeyyide”, *Ceza Adaletinde Reform İlkeleri Sempozyumu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1972, s. 99; Kayıhan İçel ve Yener Ünver, *Kitle İletişim Hukuku*, 9. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012, s. 232.

¹⁴⁰ Erol Çetin, *Basın Hukuku*, 4. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 111.

Çünkü bu suçlarda suçun kurucu unsurlarından biri fiilin, basılmış eserde yer almasıdır¹⁴¹. Bu tür suçlar gittikçe azalmakta ve genel suçlarla arasındaki fark ortadan kalkmaktadır¹⁴².

Dar anlamda basın suçuna örnek olarak Basın Kanunu'nun 20 ve 21. maddelerinde yer alan suçları gösterilebilir. 20. maddede cinsel saldırı, cinayet ve intihar haberlerinin yayınlanması ile ilgili fiiller hükme bağlanmıştır. Buna göre cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayınlayanlar cezalandırılmaktadır. 21. maddede ise, belirli suçlarda mağdurun kimliğinin açıklanmasıyla ilgili yayınlar suç olarak tanımlanmıştır¹⁴³. Buna göre, süreli yayınlarda; a) 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeleri yasaklanmış olan kimseler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin, b) 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 414, 415, 416, 421, 423, 429, 430, 435 ve 436'ncı maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların, c) On sekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar para cezası ile cezalandırılır. Bu örneklerdeki fiiller basın dışında herhangi bir araçla işlenirse suç oluşturmayacaktır. Yalnızca basın yoluyla işlendiği takdirde cezalandırılabilir.

Yukarıda sözü geçen örneklerden de anlaşılacağı üzere dar anlamda basın suçları bu iki suça özel bir hal almıştır. Dar anlamda basın suçlarının çoğu, basın özgürlüğünü benimsemiş ülkelerin hukuk sistemine uygun olmayan bir durum ortaya çıkarmaktadır. Çünkü basın özgürlüğü kural olarak genel hükümlerden ayrı hükümler koymamayı gerektirir. Basın Kanunu'nun 20 ve 21. maddelerinde düzenlenmiş olan eylemlerin suç olmaktan çıkarılması ve bunların basının özdenetim sisteminde denetlenmesine izin

¹⁴¹ Sözüer, s. 7.

¹⁴² Özek, *Basın Suçlarında*, s. 11.

¹⁴³ “Her ne kadar davacının tecavüze uğradığı yönünde şikayeti olmuş ve şüpheliler hakkında cinsel saldırı suçundan kamu davası açılmış ise de, 5187 sayılı Basın Kanununun 21/b maddesine göre cinsel saldırı suçuna ilişkin haberlerde mağdurun kimliğinin açıklanması ya da tanınmalarına yol açacak biçimde yayın yapılması yasaklanmış olup, aksine hareket edilmesi halinde adli para cezası öngörülmüştür. Somut olaya gelince, dava konusu edilen haberin, davacının emniyette gasp ile birlikte cinsel saldırıya da uğramış olabileceği yönündeki şikayeti nedeni ile görünür gerçeğe uygun olduğu söylenebilir ise de suçun mağduru olan davacının isminin baş harfleri ile birlikte oldukça yakından çekilmiş ve tanınmasına müsait fotoğrafının yayınlanmış bulunması karşısında, davacının bu yönde de isteminin bulunduğu gözetilerek kişilik haklarına saldırının varlığının kabulü gerekir.” Y4HD., T. 21.05.2013, E. 2012/13029, K. 2013/9319, <http://legalbank.net/>.

verilmesi düşünülebilir¹⁴⁴. Buna rağmen çeşitli hak ihlalleri yaşanır, ceza hukukunun ilgili genel hükümleri zaten uygulama alanı bulacaktır.

bb. Basın Yoluyla İşlenen Suçlar

Basın yoluyla işlenen suçlar, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçların ikinci türünü oluşturmaktadır. Basının araç olarak kullanıldığı fakat aynı zamanda basın dışında herhangi bir araçla da işlenebilen suçlara “*basın yoluyla işlenen suçlar*” denmektedir¹⁴⁵. Yani her türlü araçla işlenebilen suçların, fiilen basılmış eserle işlenmesi durumunda basın yoluyla işlenen suçlar ortaya çıkar¹⁴⁶. Örneğin; hakaret suçunun gazetede yayımlanan bir yazı ile işlenmesi halinde bu suç basın yoluyla işlenmiş bir suç oluşturacaktır¹⁴⁷.

Basın yoluyla işlenen suçlarda önemli olan basılmış eserin içeriğidir¹⁴⁸. Yani suçun basılmış eserin düşünsel içeriği ile işlenmesi gerekmektedir. Basılmış eserin düşünsel içeriği ile değil de cismi ile işlenen suçlar bu kategori içerisinde yer almayacaktır. Örneğin; bir basılmış eserin cismi ile gerçekleştirilen bir yaralama fiili, Basın Kanunu kapsamında basılmış eser yoluyla işlenmiş bir suç değil, ceza hukukunun genel hükümlerine göre cezalandırılacak bir yaralama suçudur¹⁴⁹.

Genel suçların çoğu, basın yoluyla da işlenebilmektedir ve mevzuatta bir suçun basın yoluyla işlenmesi genellikle, o suçun ağırlaştırıcı sebebi olarak düzenlenmiştir¹⁵⁰. Örneğin; Türk Ceza Kanunu’nun 226. maddesinde düzenlenen müstehcenlik suçunda,

¹⁴⁴ Basının özdenetim sistemine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Emin **Artuk** ve Ahmet Caner **Yenidünya**, “Suçun Önlenmesi ve Medya”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Sayı 1-2-3, Cilt 75, İstanbul 2001; Kemal **Şahin**, “Kitle İletişim Hukukunda Editöryal Denetim Sorunu ve Harici Müdahale”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 3, Cilt XVII, Ankara 2013; Murat **Özgen**, “Basının Kendi Kendini Denetimi (Basında Otokontrol)”, <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj96-dmujMAhWMbRQKHfYkFAIMQFgggMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.journals.istanbul.edu.tr%2Fiuid%2Farticle%2Fdownload%2F1019015528%2F1019014711&usg=AFQjCNGwGbUOBPKtzLPR77briVNNmSljg&bvm=bv.122448493,d.d24>, (Erişim tarihi: 05.05.2016).

¹⁴⁵ Çetin, s. 111.

¹⁴⁶ Nusret İlker **Çolak**, *Kitle İletişim Hukuku*, 1. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 78.

¹⁴⁷ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Sinan **Bayındır** ve Özge **Apiş**, “Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkının Yazılı Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçları Açısından Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi*, Sayı 91, Ankara 2010; Baştürk, s. 127.

¹⁴⁸ İçel ve Ünver, s. 232.

¹⁴⁹ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 264.

¹⁵⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 12; Sözüer, s. 9.

müstehcen nitelikteki ürünlerin basın ve yayın yoluyla yayınlanması veya yayınlanmasına aracılık edilmesi halinde temel suçun cezası artırılarak ceza verilecektir¹⁵¹. Bir başka örnek olarak, TCK m. 132/2'de düzenlenen suç gösterilebilir. Bu hükme göre, “Kendisiyle yapılan haberleşmelerin içeriğini diğer tarafın rızası olmaksızın hukuka aykırı olarak alenen ifşa eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 2/7/2012-6352/79 md.) İfşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.” Burada ise ifşa edilen haberleşme içeriğinin basın ve yayın yoluyla yayımlanması eyleminin, cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hal olarak düzenlendiği görülmektedir¹⁵².

Basın yoluyla işlenen suçların genellikle TCK'da düzenlenen suçların nitelikli hallerini oluşturduğu yukarıda ifade edilmişti. Söz konusu suçların basın yoluyla işlenmesi halinin düzenlenmesine gerek olup olmadığı, tartışma konusudur. TCK'da yer alan suçların basın yoluyla işlenmesinin nitelikli hal olarak düzenlenmesinin sebebi, kanun koyucunun kişi hak ve özgürlüklerinin sürekli olarak ihlal edilmesinin önüne geçmek istemesidir¹⁵³. Örneğin, hukuka aykırı olarak alenen ifşa edilen haberleşme içeriğinin yayınlanması sonucu¹⁵⁴, belirsiz sayıda kişilerce bunların öğrenilmesi mümkün olacaktır. Bu durumda ortaya çıkacak zarar daha büyüktür. Dolayısıyla kişi hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla söz konusu hukuka aykırı eylemlerin basın yoluyla işlenmesi sonucunda cezanın artırılması da gerekmektedir.

¹⁵¹ “Marquis de Sade'nin yazdığı, Fransızca'dan dilimize çevrilen ve beyanına göre sanığın ortağı ve sorumlusu olduğu A. Yayınları tarafından Nisan 2002 tarihinde neşredilen "Y. O. E" adlı kitabın bazı bölümlerinde yer alan yazıların halkın ar ve haya duygularını incittiği, cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı olduğu kabul edilerek TCK'nun 426 ve 427. maddeleri uyarınca tecziyesine karar verilmiş ise de, aşamalarda kitabın edebi eser olduğunun ileri sürülmüş olması ve hükümden sonra 30.07.2003 gün ve 4963 Sayılı Kanun ile eklenen TCK'nun 426/son maddesinin "bilim ve sanat eserleri ile edebi değere sahip olan eserler bu madde kapsamı dışındadır" hükmü karşısında suçta konu kitabın edebi değere sahip olup olmadığı ve müstehcen sayılıp sayılamayacağı hususunda yeniden bilirkişi raporu alındıktan ve 26 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5187 Sayılı Yasanın cezai sorumluluğu düzenleyen 11. maddesine göre sanığın konumu ve sorumlu tutulup tutulamayacağı araştırıldıktan sonra hüküm kurulması lüzumu...” Y5CD., 20.12.2004, E. 2004/7362, K. 2004/7909, <http://legalbank.net/>.

¹⁵² Birtek, *Haberleşmenin Gizliliği*, s. 393.

¹⁵³ Birtek, *Haberleşmenin Gizliliği*, s. 376.

¹⁵⁴ TCK. m. 132/3.

b. Basın Düzenine Karşı İşlenen Suçlar

Basına ilişkin idari düzen, “*düşünce ve kanaatlerini yahut olayları yazı ile ve tab etmek suretiyle açıklamak, basılmış eserleri dağıtmak isteyen kimsenin yerine getirmesi gereken şartları, usulleri bu konuda idareye ait bulunan yetkilerin nelerden ibaret bulunduğunu gösteren kurallar*” olarak tanımlanmaktadır¹⁵⁵

Basın işinde çalışanların, basının idari düzeninin yüklediği bazı sorumlulukları vardır¹⁵⁶. Bir eserin yayınlanması, yönetimi, basımı gibi değişik safhalarda bazı formalitelerin yerine getirilmesi gerekir¹⁵⁷. Kanunların yüklediği bu sorumlulukların yerine getirilmemesi basın düzenine ilişkin suçları oluşturur. Yani bu suçlar kanunların basın faaliyetinin yürütülmesi için koyduğu kurallara ve yüklediği yükümlülüklerle aykırı davranışlardan doğar¹⁵⁸. Dolayısıyla bunlar yaptırıma tabi tutulmuştur.

Basın düzenine karşı işlenen suçlar basının idari rejimiyle ilgili olduklarından, dar anlamda basın suçları ve basın yoluyla işlenen suçlardan farklı özelliklere sahiptirler¹⁵⁹. Bu suçlar basının idari düzeninin sağlanması amacının bir sonucudur¹⁶⁰. Söz konusu yükümlülüklerle aykırı davranışlar Basın Kanunu çerçevesinde yaptırıma tabi tutulmuştur¹⁶¹.

Basın düzenine karşı suçlar çoğunlukla, yayına bağlı değildir ve sorumluluk bakımından başka esaslara tabidir¹⁶². Bu suçları basın yoluyla işlenen suçlar ve dar anlamda basın suçlarından ayıran en önemli özellik de budur. Buna göre; basın düzenine ilişkin suçlar genellikle yayına bağlı olmaksızın ortaya çıkarlar¹⁶³. Oysa hem dar anlamda basın suçlarının hem de basın yoluyla işlenen suçların oluşması için yayının gerçekleşmesi kuraldır.

¹⁵⁵ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 242.

¹⁵⁶ Çetin, s. 111.

¹⁵⁷ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 13.

¹⁵⁸ Çankaya ve Yamaner, s. 116.

¹⁵⁹ Çetin, s. 111.

¹⁶⁰ İçel ve Ünver, s. 233.

¹⁶¹ Sözüer, s. 10.

¹⁶² İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 265.

¹⁶³ Aydın, s. 28-29.

Basın düzenine karşı işlenen suçlar, basının idari rejimine ilişkin suçlardır ve basılmış eserin düşünsel içeriği bu suçlar bakımından önem taşımamaktadır¹⁶⁴. Diğer basın suçları ise doğrudan basılmış eserin düşünsel içeriği ile ilgilidir¹⁶⁵.

Basın düzenine ilişkin suçlar kendi içerisinde iki gruba ayrılmaktadır: “*yayın öncesi basın düzenine ilişkin suçlar*” ve “*yayın sonrası basın düzenine ilişkin suçlar*”.

aa. Yayın Öncesi Basın Düzenine İlişkin Suçlar

Basın faaliyetinin yayın öncesi aşamasında karşımıza çıkan, yani yayının gerçekleşmesinden önce ve yayınlı doğrudan ilgisi olmayan bu suçlar, birtakım idari yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ile meydana gelen suçlardır¹⁶⁶.

Yayın öncesi basın faaliyetine ilişkin suçlar, bazen yayının gerçekleşmesine bağlı olarak cezalandırılrsa da, esasında yayından bağımsız ve önce tamamlanmış olur¹⁶⁷. Dönemsel veya dönemsel olmayan yayının yapılması için kanunda belirlenen şartlara uyulmaması halinde bu suçlar söz konusu olabilir. Örneğin; Basın Kanununun 5. maddedeki özellikleri taşımayan kimselerin yazı işleri müdürü olması; 6. maddesindeki şartlara aykırı nitelik taşıyanların süreli yayın çıkarması; 7 ve 8. maddelerindeki beyanname vermemek veya yanlış beyanname vermek, beyannamedeki değişiklikleri bildirmemek eylemleri, yayın öncesi basın düzenine ilişkin suçlardır¹⁶⁸.

¹⁶⁴ Çetin, s. 12.

¹⁶⁵ Mustafa Özen, “Yürürlükten Kaldırılan 5680 Sayılı Basın Kanunu İle Yürürlükte Olan 5187 Sayılı Basın Kanununun Karşılaştırılması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 3, Ankara 2006, s. 77.

¹⁶⁶ İçel ve Ünver, s. 233.

¹⁶⁷ Aydın, s. 29.

¹⁶⁸ Basın Kanunu'nun 8. maddesinde beyanname verilmeden yapılan yayına ilişkin bir düzenleme getirilmemiştir. Belirlilik ilkesi açısından beyanname verilmeden çıkarılan yayınlara ilişkin nasıl bir tedbir uygulanacağını düzenlemesi uygun olurdu. Beyannamede gerekli veya gerçek bilgilerin verilmemesi bakımından ise, iki haftalık süre içerisinde bu eksikliklerin giderilmesi Cumhuriyet Savcısı tarafından istenir. Bu sürede eksikliklerin tamamlanmaması halinde Savcı, asliye ceza mahkemesinden, yayının durdurulmasını talep eder. Yayının durdurulması kararı verilmesine rağmen yayına devam edilmesi ise, Basın Kanunu'nun 16. maddesinde yaptırıma bağlanmıştır. Beyannamede gerçeğe aykırı bilgilerin verilmesi, genel hükümlere göre resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturabilecektir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Özen, “Basın Kanununun Karşılaştırılması”, s. 71-96.

bb. Yayın Sonrası Basın Düzenine İlişkin Suçlar

Yayıncıdan önce başlayan ve basılmış eserin yayınlanmasından sonra tamamlanan basın düzenine ilişkin suçlardır¹⁶⁹. Bu suçların konusu basılmış eserlerdir ve basılmış eserin varlığı bu suçlarda suçun unsuru olarak görülmektedir. Yayın öncesi basın düzenine karşı işlenen suçlarda olduğu gibi bu suçlarda da basılmış eserin düşünsel içeriği önem taşımamaktadır¹⁷⁰. Bu suçlar basılmış eserin düşünsel içeriği dışındaki yönleriyle ilgilidir. Basılmış eserin satımı, dağıtımı, ilanı ve afişlemesi gibi fiillerde birtakım sorumluluklara aykırı davranılması yayın sonrası basın düzenine ilişkin suçları oluşturur¹⁷¹.

Basın Kanunu'nun 15. maddesinde düzenlenen zorunlu bilgileri (künye bilgileri) göstermeme (impressum yükümlülüğüne uymama), 16. maddesinde düzenlenen durdurulan yayına devam etme, 17. maddesinde düzenlenen teslim yükümlülüğüne uymama, 18. maddesinde düzenlenen düzeltme ve cevabın yayınlanmaması suçları, basılmış eserin yayınlanmasından sonra oluşan basın düzenine ilişkin suçlardır.

Basın suçlarına ilişkin sınıflandırmanın teorik esasa dayandığı yukarıda ifade edilmişti. Bu teorik ayrım bazı haller için önem taşımaktadır. İlk olarak sorumluluk yönünden bu ayrımın önemi ortaya çıkmaktadır. Örneğin; dar anlamda basın suçlarında yazı işleri müdürünün sorumluluğu kusur sorumluluğu esasına dayanmaktadır. Buna karşılık basın yoluyla işlenen suçlarda objektif sorumluluk benimsenmiştir.

Söz konusu suçlara uygulanacak yaptırımlar açısından da bu ayrım önemlidir. Örneğin; Basın Kanunu'nda, basın yoluyla işlenen bir suçu işleyen kimseye farklı, dar anlamda basın suçunu işleyen kimseye farklı yaptırımlar öngörülmüştür.

Yukarıda açıklaması yapılan ayrıma ilişkin terimler özellikle kullanılmadıkça “basın suçu” terimi, “basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar”ı kapsayacak biçimde kullanılacaktır. “basın düzenine karşı işlenen suçlar”a ilişkin sorumluluk ise çalışma kapsamında incelenmeyecektir.

¹⁶⁹ Sözüer, s. 11.

¹⁷⁰ Aydın, s. 30.

¹⁷¹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 13.

IV. BASIN SUÇLARININ KONUSU

Basın suçları, çoğunlukla genel suçlarla aynı unsurları taşımaktadır. Fakat bu suçların işlenme anının “yayın” anı olması ve işlenişine katılan kişilerin sorumluluk derecelerinin, ceza hukukunun iştirak hükümlerine göre belirlenmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşılması sebebiyle, bu suçların ayrı bir kategori oluşturduğu kabul edilmektedir¹⁷².

Basın suçlarında genel suçlardan farklı olarak, basının araç olarak kullanılması söz konusudur. Bu fark, suçun oluşması yönünden bazı unsurların eklenmesini gerekli kılmaktadır¹⁷³.

Basın suçunun oluşabilmesi için maddi unsurların ve bunu içeren bir basılmış eserin yanında, eserin bir düşünsel içeriğinin bulunması gerekir¹⁷⁴. Basın suçuna asıl özelliğini veren ve basın kanunlarında yer alan ayırık hüküm ve yaptırımların, sorumluluk esaslarının uygulanmasını gerektiren ikinci unsur ise “yayın” unsurudur. Yayın unsuru, basılmış eserin aleniyet kazanması için gerekli olan önemli bir unsurdur.

Basılmış eserin üçüncü unsuru ise basılmış eserin düşünsel içeriği ile kanuni tip arasında bulunan ilişkidir¹⁷⁵.

A. Basılmış Eser

Basın suçlarından söz edilebilmesi için öncelikle bir basılmış eserin bulunması gerekir. Basılmış eserin varlığı, basın suçunun oluşması yönünden zorunlu bir unsurdur¹⁷⁶. Basılmış eserler yoluyla, ceza kanunlarında bulunan ve bir unsuru ihtilat veya aleniyet olan bütün suçlar işlenebilir¹⁷⁷.

¹⁷² Gürelli, s. 4-5.

¹⁷³ Gürelli ‘ye göre, “İkai bir fikrin başkalarına naklini tazammun eden her suç, basın yolu ile işlenebileceğine göre, basın suçlarının bizatihi bünyelerinde bir hususiyet olmamak lazım gelir”. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Gürelli s. 4-7.

¹⁷⁴ Aydın, s. 30.

¹⁷⁵ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 269-270.

¹⁷⁶ İçel’e göre, basın suçlarının ilk unsurunu “basılmış eserin düşünsel içeriği oluşturmaktadır. Yazara göre, “Basın suçlarının özel bir ceza sorumluluğu rejimine bağlanmalarının nedeni, basının kitleler üzerindeki düşünsel etkinliğinin etkili biçimde denetlenmesi olduğuna göre, basılmış eserin herhangi bir kısmı değil, düşünsel nitelik gösteren içeriği bu tür suçların ögesidir.” İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 265.

¹⁷⁷ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 375.

Basılmış eserden ne anlaşılması gerektiği Basın Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, “*Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını ifade eder.*” Kanunda belirtilen tanımdan da anlaşılacağı üzere, bir basılmış eserden söz edilebilmesi için:

- Yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarının bulunması,
- Bunların her türlü basım araçları ile basılması veya diğer araçlarla çoğaltılması,
- Basım ve çoğaltmanın “yayın” amacıyla yapılması, zorunludur.

Söz konusu unsurlardan da anlaşılacağı gibi basılmış eserden söz edebilmek için objektif ve sübjektif koşulların bir araya gelmesi gerekmektedir¹⁷⁸.

Objektif koşulların ilki, basılmış eserin düşünsel içeriğe sahip olmasıdır. Bir eserin basılmış eser sayılabilmesi için, bu eserde yer alan içeriğin, düşünsel bir faaliyetin ürünü olması gerekir. Basılmış eserin “*basın hukuku*” gibi ayrık bir hukuk sistemine tabi tutulmasının nedeni de, düşünsel bir faaliyetin ürünü olan içeriğe sahip olmasıdır¹⁷⁹. Bu nedenle harflerin veya sayıların anlamsız bir biçimde bir araya getirilerek basılması basılmış eseri oluşturmaz¹⁸⁰.

Basılmış eserin düşünsel içeriği basın özgürlüğü bakımından önem taşımaktadır. Daha önce yapılan açıklamalarda, düşüncenin açıklanma şeklinin önemli olmadığı, bunun bir yazı ile yapılabileceği gibi resim, desen, işaret veya renkler ile de yapılabileceği ifade edilmişti. Basılmış eserin düşünsel içeriğinin, sadece bir görüş veya düşüncenin ifadesi şeklinde sınırlandırılması, basın özgürlüğünün sağladığı koruma alanının daraltılması anlamına gelecektir. İçerik bakımından önemli olan biçim değil, bu içeriğin fikir yönünün olması, herhangi bir mesaj barındırmasıdır. Örneğin; Anadolu’da beze işlenen motiflerin ifade ettiği anlamlar vardır. Bu işlemlerin basılmış eserin düşünsel içerik koşulunu sağladığı söylenebilir. Dolayısıyla basın özgürlüğünün koruma alanına gireceklerdir.

¹⁷⁸ Basılmış eserin koşullarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 138 vd.

¹⁷⁹ Sözüer, s. 13.

¹⁸⁰ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 138.

Objektif koşulların ikincisi ise bir eserin basılması veya çoğaltılmasıdır. Yani her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler basılmış eser niteliğinde olacaktır¹⁸¹. Aksi halde Basın Kanunu anlamında bir basılmış eserden söz edilemeyecektir.

Basılmış eserin sübjektif koşulunu basımın veya çoğaltmanın yayınlamak amacıyla yapılması oluşturmaktadır¹⁸². Kanun'da basın suçları için saptanan ayırık hüküm ve yaptırımların ve sorumluluk esaslarının uygulanmasını gerektiren unsur aleniyettir. Aleniyet ise, basın suçlarında yayın suretiyle gerçekleşir. Basın Kanunu'nun 2. maddesi de, "yayımlanmak üzere" ifadesini kullanarak, bu koşulun varlığını ortaya koymuştur. Bu nedenle yayınlanma amacı olmaksızın yazı veya resmin basılması, Basın Kanunu anlamında basılmış eseri oluşturmaz¹⁸³. Örneğin; yalnızca saklamak veya birkaç kişiye verilmek üzere bir eserin çoğaltılması durumunda, "yayın amacı" bulunmadığı için, basılmış eserden bahsedilemeyecektir¹⁸⁴. Dolayısıyla bu eserde suç oluşturan bir konunun bulunması halinde de basın kanununa ilişkin ceza yaptırımını uygulanamayacaktır.

Basılmış eserler "sürekli yayın" ve "sürekli olmayan yayın" olmak üzere ikiye ayrılır. Bu yayın türleri Basın Kanununun 2. maddesinde tanımlanmaktadır. Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansı yayınlarına sürekli yayın; belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserlere ise süresiz yayın denilmektedir. Basın suçunun oluşması açısından basılmış eserin sürekli ya da sürekli olmayan yayın olması önemli değildir.

B. Yayın

Bir eserin basılması ve bu eserin suç meydana getiren bir konu içermesi basın suçunun oluşması için yeterli değildir¹⁸⁵. Basın Kanunu'nun 11. maddesinde de ifade edildiği gibi; basılmış eser yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur. Bu nedenle basın

¹⁸¹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 14.

¹⁸² Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 375.

¹⁸³ Sözüer, s. 13.

¹⁸⁴ Çankaya ve Yamaner, s. 106.

¹⁸⁵ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 15.

suçunun oluşması açısından eserin basımı anında yayın amacının bulunması yeterli değildir. Ayrıca yayının bilfiil gerçekleşmesi gerekmektedir.

Basılmış eserin yayınlanması basın suçları için zorunlu bir icra hareketi niteliğindedir¹⁸⁶. Dolayısıyla icra hareketi, yani suç niteliği taşıyan düşünsel içeriğin yayınlanması hareketi olmadıkça, basın suçunun oluşması mümkün değildir.

Yayın gerçekleşmediği sürece basılmış eserin suç barındırması, faili cezalandırmak açısından yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla basın suçlarına çok hareketli suçlar denebilir¹⁸⁷. Yayına kadar gerçekleştirilen hareketler de, somut olayın özelliğine göre, basın suçunun bir parçasını oluşturabilir. Örneğin, suç içeren bir eser basıldıktan sonra henüz yayınlanmadan bir depoda ele geçirilse, basın suçu söz konusu olmayacaktır. Kanun'da da basın suçunun yayım anında oluşacağı ifade edilmiştir. Bu eserin yalnızca basımı istisnai olarak kanunda cezalandırılrsa dahi, söz konusu suç basın suçu değil, somut olaya göre farklı bir suçu oluşturabilecektir. Bunun en önemli sonucu ise basın suçlarına teşebbüsün mümkün olmamasıdır¹⁸⁸. Bir başka ifade ile basın suçu, basılmış eserin alenileşmesi, okuyucuya ulaşması imkanının doğması ile gerçekleşir. Yayın, suçun tamamlanması için yeterlidir ve halkın basılmış esere sahip olması veya içeriğini öğrenmesi suçun oluşması için şart değildir.

Basılan ve yayına hazırlanan bir eser yayınlanmadan önce cezalandırılrsa dahi basın suçu söz konusu olmadığından, basın suçlarına özgü sorumluluk sistemi, yargılama usulü dava açma süreleri vs. ile ilgili basın kanunu hükümleri uygulanmayacaktır¹⁸⁹. Buna karşılık basın suçu meydana gelince bu suçla ilgili basın kanunu hükümleri uygulanacaktır.

Basın suçunun basılmış eserin yayınlanması ile gerçekleşeceği yukarıda ifade edilmişti. Bu nedenle yayını oluşturan bir hareketin yapılması şarttır. Basılmış eserin düşünsel içeriğinin yanında maddi varlığının da bulunması sebebiyle, yayın konusunda

¹⁸⁶ İçel ve Ünver, s. 234.

¹⁸⁷ Çok hareketli suçlar “*Kanuni tipte birden fazla hareketin yer aldığı ve suçun oluşması için suç tipindeki hareketlerin hepsinin yapılmasının gerekli olduğu suç tipleri*” olarak tanımlanmaktadır. Konuya ilişkin bkz. Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 163.

¹⁸⁸ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 17.

¹⁸⁹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 17.

maddi varlığa da dikkat etmek gerekir¹⁹⁰. Dolayısıyla, basılmış eserin muhataplara cismen ulaştırılmayıp, onlara düşünsel içeriğin sadece okunması veya ezbere anlatılması yayın için yeterli değildir¹⁹¹. Bu durumda basın suçunun gerçekleşmediği sonucuna varmak gerekir. Öğretide de yayın kavramı “muhatapların basılmış esere, yani cisimleştirilmiş fikre ulaşabilmesi” olarak tanımlanmıştır¹⁹². Buna karşılık, Basın Kanunu madde 2/1,b gereğince “*herhangi bir şekilde kamuya sunulma*” yayın sayılmaktadır. Bu durumda suç içeren bir basılmış eserin bir topluluğa sadece okunması durumunda da, Basın Kanunu’nun bu hükmü dolayısıyla yayın gerçekleşmiş sayılacak ve basın suçu da oluşmuş olacaktır¹⁹³. Bu şekilde gerçekleşen yayın faaliyetinde de “*aleniyet*” unsuruna dikkat etmek gerekir¹⁹⁴. Aksi halde, örneğin basılmış eserin özel bir topluluk içerisinde veya özel ilişkiler içerisinde okunması, aleniyet koşulunun gerçekleşmemesi nedeniyle, yayın sayılmayacaktır¹⁹⁵. Okunan eserin yayınlanmış sayılabilmesi için basılı eserin de orada olması gerekir. Yani basılmış eserden alınan içeriğin sözle açıklanması gerekir.

Yayının ne zaman gerçekleşeceği konusu suçun işlendiği zamanın tespit edilmesi açısından önem taşımaktadır¹⁹⁶. Dolayısıyla bu konunun açıklanması gerekmektedir. Bu konu yayın faaliyetinin çeşidine göre farklılık göstermektedir. Ayrıca Kanun’un ifade ettiği kamuya sunulma eylemi, yayın çeşitlerinin kastedildiği düşünülebilir. Dolayısıyla öncelikle yayın çeşitlerine kısaca değinmek gerekmektedir.

Basın Kanunu’nda yayın şekillerine yer verilmemiştir. Kanun koyucu yayın şekillerini sınırlı olarak saymak yerine, Mülga Basın Kanunu’ndaki sakıncaları gidermek için, geniş bir tanımlama yapmak yoluna gitmiştir¹⁹⁷. Kanun, basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulması, yayın eylemi için yeterli görmüştür. Kamuya sunulma kavramına açıklık getirmemiştir. Fakat Mülga Basın Kanunu’nda ifade edilen yayın şekillerinden yola çıkarak bu konu açıklanabilir.

¹⁹⁰ Sözüer, s. 16.

¹⁹¹ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 267.

¹⁹² Sözüer, s. 16; Kayıhan İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, 2. Bası, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 2005, s. 108.

¹⁹³ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 267.

¹⁹⁴ Çankaya ve Yamaner, s. 107.

¹⁹⁵ İçel ve Ünver, s. 235.

¹⁹⁶ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 267-268.

¹⁹⁷ Çankaya ve Yamaner, s. 106.

Mülga Basın Kanunu'na göre yayının çeşitlerinden biri “*dağıtılma*”dır. Dağıtılma, basılmış eser nüshalarının çok sayıda kişilere ulaştırılması anlamına gelmektedir¹⁹⁸. Bir diğer yayın çeşidi olan “*gösterilme*” ise basılmış eserin herkesçe görülebilecek şekilde bir yere konulmasıdır¹⁹⁹. “*Asılma*” ise aslında gösterilme kavramı içine girer, fakat asılmanın tek yapraklı eserlerin gösterilmesi için kullanılan bir terim olduğu kabul edilmektedir. “*Dinletilme*”, basılmış eserin herhangi bir yerde okunmasıdır²⁰⁰. Dinletilmenin yayın sayılabilmesi için basılmış eserden alınan içeriğin sözle açıklanması gerekmektedir.

Gösterilme, asılma ve dinletilmenin, yayın faaliyeti olarak kabul edilebilmesi için, bunların aleni yerlerde yapılması gerekmektedir²⁰¹. Yani, herkesin hiçbir koşula bağlı olmaksızın serbestçe girebileceği yol, meydan, gezinti yerleri gibi yerler veya nitelikleri gereği bazı genel kabul koşulları yerine getirilerek girilebilecek sinema, tiyatro, cami gibi yerler veya aleniyet nitelikleri, geçici de olsa orada bulunan üçüncü kişiler sayesinde kazanan mağazalar, ceza evleri gibi özel yerlerdir²⁰².

Dağıtım faaliyetinde yayının ne zaman gerçekleşeceği konusuna ilişkin iki görüş bulunmaktadır²⁰³. Bir görüşe göre; basılmış eserin, muhatapların egemenlik alanına sokulduğu andan itibaren, dağıtımın ve dolayısıyla yayının gerçekleşmiş olacağı ifade edilmektedir. Diğer bir görüşe göre ise, basılmış eserin dağıtımın egemenlik alanından çıkması ile yayının gerçekleşmiş olacağı kabul edilmektedir. İçel ve Ünver'e göre ilk görüş örneğin; yayınevinin bayilere yollamış olduğu bir basılmış eserin postada yok olması halinde de, yayının gerçekleştiğinin kabul edilmesi gibi sakıncalı sonuçlar doğuracağı için, ikinci görüşü kabul etmek gerekir. Yani, basılmış eserin muhatapın egemenlik alanına girmesi sonucu yayının gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Bu durumda basın suçu, dağıtım yoluyla yayımlanan basılmış eserin muhatapların egemenlik alanına sokulması ile tamamlanmış olacaktır²⁰⁴. Diğer yayın şekillerinde gösterilme,

¹⁹⁸ Çankaya ve Yamaner, s. 107.

¹⁹⁹ Sözüer, s. 17.

²⁰⁰ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 268.

²⁰¹ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 261-262.

²⁰² İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 148 vd.

²⁰³ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 268.

²⁰⁴ İçel ve Ünver, s. 236.

asılma ve dinletilme ile yayın gerçekleşmiş olacağından, aynı anda basın suçu da gerçekleşmiş olacaktır. Ancak bu durumlarda aleniyetin bulunmasına dikkat edilmelidir.

Basılmış eserin yayınlanması, başka bir suçun hazırlık hareketlerini oluşturuyorsa, basın suçundan söz edilemeyecektir²⁰⁵. Örneğin, “soygun planlayan bir kimse özellikle suçlu çevreler tarafından okunan dergiye ‘büyük bir teşebbüs için güçlü kimseler aranıyor’ şeklinde bir ilan verse ve kendisine başvuran kişilerle birlikte soygunu gerçekleştirirse” bu eylem basın suçu sayılmayacaktır²⁰⁶. Çünkü suç, yayın anında gerçekleşmemiştir. Bir suçu işlemesi için bir kimsenin yayın yoluyla azmettirilmesi de basın suçunu meydana getirmeyecektir²⁰⁷. Genel olarak azmettirme belirli kişilerin suç işleme kararına vardırılması anlamına gelmektedir²⁰⁸. Basın suçunun unsuru olan yayın faaliyetinin ise belirsiz kitlelere yönelik olması gerekir. Buna karşılık suça aleni teşvik eyleminin ayrıca cezalandırıldığı hallerde basılmış eserin araç olarak kullanılması durumunda sorumluluk Basın Kanunu’nun 11. maddesine göre belirlenir²⁰⁹. Örneğin; TCK’nin 214. maddesinde yer alan suçta durum böyledir²¹⁰. Maddede yer alan suç işlemeye alenen tahrik suçunda, aleniyet aracı olarak basını kullanan kişi, basın suçunu işlemiş olacaktır.

Basın suçundan söz edilebilmesi için basın ve yayın eylemlerinin suçun unsuru veya ağırlaştırıcı sebebi olarak düzenlenmesi gerekir. Basın ve yayının suçta araç olarak kullanılması, bir suçu basın suçu olarak kabul etmemizi gerektirmez. Örneğin; şantaj veya dolandırıcılık suçları işlenirken basın araç olarak kullanılabilir. Fakat basın ve yayın bu suçların unsuru veya nitelikli hali olmadığından, bunlara basın suçu denemez. Dolayısıyla sorumluluk da genel ilkelere göre belirlenecektir.

²⁰⁵ Sözüer, s. 18.

²⁰⁶ İçel ve Ünver, s. 236.

²⁰⁷ Sözüer, s. 18.

²⁰⁸ Koca ve Üzülmöz, s. 455.

²⁰⁹ İçel, s. 268.

²¹⁰ TCK madde 214’e göre; “(1) Suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

C. Basılmış Eserin Düşünsel İçeriği

Basın suçunun cezalandırılmasının nedeni, söz konusu basılmış eserin düşünsel içeriği olmalıdır²¹¹. Bir eserin basılması ve yayınlanması neticesinde bir suç ortaya çıktığında, bu suç basılmış eserin düşünsel içeriği, yani eserdeki düşünce açıklamaları sonucu oluşmuş olmalıdır.

Basılmış eserin yayınlanması ile bu esere ilişkin pek çok suç oluşabilir. Bunların hepsine basın suçu denemez. Örneğin; bir basılmış eser, künye bilgileri gösterilmeden yayınlandığı takdirde de suç oluşur. Fakat bu suç basın düzenine karşı işlenmiş bir suçtur. Buna karşılık, söz konusu basılmış eserde hakaret veya özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarını barındıran düşünce açıklamalarına yer verilmişse basın yoluyla işlenen suç oluşacaktır.

²¹¹ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 269.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASIN HUKUKUNDA CEZA SORUMLULUĞU

I. BASIN SUÇLARINDA CEZA SORUMLULUĞU SİSTEMLERİ

A. Genel Kurallara Göre Sorumluluk Sistemi

Genel sorumluluk sistemi de denilen bu sisteme göre; basın suçları ile diğer suçlar arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle basın suçlarının özel bir sorumluluk sistemine bağlanmasına gerek yoktur.

Genel sorumluluk sisteminde basın suçlarına ilişkin sorumluluk saptanırken ceza sorumluluğunun genel kurallarına göre hareket edilir. Suçun işlenmesinde basının araç olarak kullanılması, ceza sorumluluğu bakımından bir ayrıcalık yaratmamaktadır²¹². Yani suçun unsurları genel kurallara göre saptanır ve sorumluluk buna göre belirlenir. Buna göre asıl suçlu, yani fail, basılmış eserin düşünsel içeriğini meydana getiren eser sahibidir.

Eser sahibi dışındaki kimselerin basın suçundan sorumlu tutulmaları, genel kurallara göre suça katılmaları ile mümkündür²¹³. Yani bu durumda ceza hukukunun iştirake ilişkin genel hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla kusuru bulunmayan eser sahibi dışındaki kimseler sorumlu tutulamayacaktır²¹⁴. Örneğin, genel sorumluluk esasları mevcut değilse yazı işleri müdürünün veya bir başkasının eser sahibinin yerine cezalandırılması mümkün değildir²¹⁵. Eğer eser sahibinin belli olmadığı anonim nitelikteki bir yayının söz konusu ise yazı işleri müdürünün suç işleme kastı ispatlanmadıkça sorumlu tutulamayacaktır.

²¹² İçel ve Ünver, s. 239.

²¹³ Sözüer, s. 41.

²¹⁴ Aydın, s. 63.

²¹⁵ Öztekin **Tosun**, *Suç Hukuku El Kitabı*, AR Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1982, s. 146.

Genel sorumluluk sistemi, 1948 yılı itibarıyla Bayern ve Lübeck gibi bazı Alman devletlerinde bir süre uygulanmış ve İngiltere’de halen bu sorumluluk sistemi basında ceza sorumluluğunun temelini oluşturmaktadır²¹⁶. Bu sistem, özellikle anonim nitelikteki basılmış eserlerde basın suçlarının cezasız kalmasına neden olabileceğinden dolayı eleştirilmiştir. Bu tür basılmış eserlerde yazı işleri müdürü kusurlu olmadığı sürece sorumlu tutulamayacak ve suç oluşturacak bu eylem cezalandırılmayacaktır²¹⁷.

B. Özel Sorumluluk Sistemleri

1. Kanuni Sorumluluk Sistemi

Kanuni sorumluluk sistemi basın suçlarının ayrı bir sorumluluk rejimine tabi olması gerektiğini savunur. Bu sistemin amacı, basın suçlarının hiçbir durumda cezasız kalmamasıdır.

Sisteme göre bir kimse yayının sorumlusu olarak gösterilmeli ve bu kimse basın suçundan otomatik olarak sorumlu tutulmalıdır. Bu sistem ceza sorumluluğunu bir varsayıma dayandırmaktadır²¹⁸. Yani, sorumlu olarak gösterilen kimse yayımla hiçbir ilgisi bulunmasa ve bu yayını engelleyebilecek durumda olmasa dahi sorumlu tutulmaktadır.

Kanuni sorumluluk sistemine göre basın suçunun faili olan eser sahibinin cezalandırılabilmesi, yazı işleri müdürünü sorumluluktan kurtarmamaktadır ve birlikte sorumluluk söz konusu olabilmektedir²¹⁹.

Söz konusu sisteme göre sorumluluk, bir “*sıfat sorumluluğu*” şeklinde ortaya çıkmaktadır²²⁰. Yazı işleri müdürü veya yayımcı sıfatına sahip olmak sorumlu tutulmak için yeterli sayılmaktadır. Bununla birlikte, bu kişilere sorumluluktan kurtulmaları için herhangi bir imkan tanınmamaktadır. Objektif nitelikte olan bu sorumluluğun hukuki gerekçesinin meslektan doğan risk olduğu ileri sürülmektedir²²¹.

²¹⁶ İçel ve Ünver, s. 239.

²¹⁷ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 271.

²¹⁸ İçel ve Ünver, s. 239.

²¹⁹ Aydın, s. 68-69.

²²⁰ Sözüer, s. 43.

²²¹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 55-56.

Kanuni sorumluluk sistemi hukuk devleti ilkeleriyle, özellikle de “*kusursuz ceza olmaz ilkesi*” ile bağdaşmayan bir sistem olduğu için eleştirilmektedir²²².

2. Basamaklı Sorumluluk Sistemi

Basamaklı sorumluluk sistemi Belçika’da ortaya çıkmış ve daha sonra diğer ülkelerde de uygulama alanı bulmuş olan bir sistemdir. Bu sistem, kanuni sorumluluk sisteminin biraz daha yumuşatılmış halidir²²³. Bu sisteme göre; daima bir kişi sorumlu tutulmakta ve o kişi sorumlu tutulamadığında bir alt basamaktaki kişinin sorumluluğu söz konusu olmaktadır²²⁴.

Basamaklı sorumluluk sisteminde asıl fail “*eser sahibi*”dir. Eser sahibi bulunamadığında yazı işleri müdürü sorumlu tutulmaktadır. Yani yazı işleri müdürü eser sahibi ile birlikte sorumlu tutulmamaktadır. Dönemsel olmayan yayınlarda da bu geçerlidir ve sorumluluk, sırasıyla, eser sahibi, yayıncı, basımcı, dağıtıcı şeklinde devam etmektedir²²⁵. Eğer bu basamaklardan birinde sorumluluk saptanırsa bir alt basamağa geçilememektedir²²⁶. Örneğin, eser sahibinin bulunmadığı anonim nitelikteki bir eserle işlenen basın suçundan doğan sorumluluk yayıncıya yüklenebilmekte ise basımcı ve dağıtıcı sorumluluktan kurtulmuş olmaktadır.

Basamaklı sorumluluk sistemi, asıl suçlunun cezalandırılabilmesini hedeflemesi açısından yararlı görülse de, “*kusursuz ceza olmaz ilkesi*”ne aykırı olması sebebiyle eleştirilmiştir²²⁷.

3. Taksirden Doğan Sorumluluk Sistemi

Taksirden doğan sorumluluk sistemi ilk kez 12.5.1851 tarihli Prusya Basın Kanunu ile uygulanmıştır. Bu sisteme göre basın suçunun failleri veya şeriklerinin kasıtlı davranışlarından dolayı cezalandırılmamaları durumunda, yayın faaliyetine katılan kimselerin taksirli hareketine bakılır ve sorumlulukları asıl suçun cezasından daha düşük

²²² İçel, *Kitle İletişim Hukuku* s. 272.

²²³ Sözüer, s. 43.

²²⁴ Sözüer, s. 43.

²²⁵ Tosun, s. 151-153.

²²⁶ İçel ve Ünver, s. 240.

²²⁷ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 272.

bir ceza olarak belirlenir²²⁸. Böylece bu kimselere kusurları ile orantılı olarak ceza verilmiş olur.

Günümüzde Alman Federe Devletleri Basın Kanunları ile Avusturya Basın Kanunu'nun genel sorumluluk sistemi ile birlikte uyguladıkları sistem taksirden doğan sorumluluk sistemidir. Bu sistem “*mesleki taksir*” e dayanmaktadır²²⁹. Buna göre kanun, belli kimseleri basılmış eseri suç unsurlarından arındırmak için görevlendirmiştir. Bu nedenle bu kimselerin basılmış eserin yayımlanmasından önce gerekli dikkat ve özeni göstermeleri gerekmektedir. Bu kişiler, dönemsel yayınlarda yazı işleri müdürü, dönemsel olmayan yayınlarda da yayıncıdır. Bu kimselere yüklenmiş olan dikkat ve özen ödevi onların mesleklerinin özelliğinin bir sonucudur. Yazı işleri müdürü ve yayıncının mükellefiyetlerini yerine getirmemelerinden doğacak sorumluluk da taksir sorumluluğu olacaktır. O nedenle dikkat ve özen ödevini yerine getirmeyen yazı işleri müdürü ve yayıncı, asıl fiilin cezasından daha düşük bir ceza alacaktır.

Bu sisteme göre; eser sahibinin sorumluluğu genel kurallara göre saptanmaktadır. Ancak, sorumluların kasıtlı bir davranışı olursa, bu halde de iştirak kuralları uygulanmaktadır²³⁰. Dolayısıyla yazı işleri müdürü ve yayıncının sorumluluklarının taksirli olabilmesi için basın suçunun işlenmesinde kasıtlı hareket etmemiş olmaları gerekmektedir. Ancak bu halde taksirli sorumlulukları söz konusu olabilecektir.

C. Karma Sorumluluk Sistemleri

1. Genel Sorumluluk – Kanuni Sorumluluk Karması Sistem

Alman İmparatorluk Basın Kanununun 20 ve 21. paragraflarında düzenlenen sistemdir ve bu sisteme göre basın suçundan doğan sorumluluk genel ceza kanunlarının sorumluluk esaslarına göre belirlenir²³¹. Yani, bir basın suçu işlendiği takdirde failin sorumluluğu ve ona verilecek ceza genel hükümlere göre tespit edilecektir. Buna karşın dönemsel yayınlarda yazı işleri müdürü basın suçunun faili olarak cezalandırılır²³².

²²⁸ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 273.

²²⁹ İçel ve Ünver, s. 241.

²³⁰ Sözüer, s. 44.

²³¹ İçel ve Ünver, s. 241.

²³² Aydın, s. 72.

Somut olayda sorumluluktan kurtarabilecek özel durumlar mevcutsa yazı işleri müdürü ancak o zaman sorumluluktan kurtulabilecektir²³³. Fakat bu halde de yazı işleri müdürü dikkat ve özen ödevine aykırı davranışlarda bulunduğu gerekçesiyle sorumlu tutulabilecektir.

2. Genel Sorumluluk – Taksir Sorumluluğu Karması Sistem

Günümüzde Federal Almanya ile Avusturya’da uygulanan bir sistemdir. Bu sisteme göre dönemsel veya dönemsel olmayan yayınlarla işlenen suçlarda sorumluluk, genel ceza kanunlarının belirlemiş olduğu kurallara göre saptanır. Basın suçundan doğacak sorumlulukta faillerin eser sahibi, yazı işleri müdürü veya yayıncı olmasının bir önemi yoktur²³⁴. Bu kimseler suça katılma biçimlerine göre genel sorumluluk kuralları gereğince cezalandırılırlar.

Basın suçunu işleyen kimseler genel ceza kanunlarına göre sorumlu tutulacak olsalar da, kanunlar bazı kimseleri taksirden dolayı sorumlu tutmuştur. Bu kimseler ise mesleklerinin doğal yapısından kaynaklanan gerekli dikkat ve özeni göstermek mecburiyetinde olan yazı işleri müdürü ve yayıncıdır²³⁵. Dönemsel yayınlarda yazı işleri müdürü, dönemsel olmayan yayınlarda ise yayıncı mesleklerinin gereği olarak bir eseri yayınlamadan önce bu eserin suç unsuru barındırıp barındırmadığı hususunda dikkatli ve özenli davranmak zorundadırlar²³⁶. O nedenle bu kimselerin taksir sorumluluğu öngörülmüştür.

Yazı işleri müdürü ve yayıncının taksirli davranışlarından dolayı cezalandırılabilmeleri için iki koşul vardır. Bunlardan ilki esas suçun faili olmamaları, ikincisi ise bu suça iştirak etmemiş olmalarıdır²³⁷. Bu iki durumda yazı işleri müdürü ve yayıncı asıl suçtan dolayı zaten cezalandırılabilirlerdir. Bu nedenle taksir sorumluluğuna başvurma gereği kalmaz.

²³³ Sözüer, s. 45.

²³⁴ Sözüer, s. 45.

²³⁵ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 274.

²³⁶ Aydın, s. 72.

²³⁷ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 274.

D. Türk Basın Hukukundaki Sistem

Türk Basın Hukuku'nda basın suçlarından kaynaklanan ceza sorumluluğu öncelikle eser sahibine aittir. Eser sahibi cezalandırılmadığında ise ceza sorumluluğu, dönemsel yayınlarda sorumlu müdüre; dönemsel olmayan yayınlarda ise yayımcıya, yayımcı da cezalandırılmadığında basımcıya aittir.

Basın suçundan dolayı eser sahibi cezalandırılabilirdiği takdirde başka kimsenin sorumlu tutulması mümkün değildir. Örneğin; Basın Kanunu'nun 11. maddesinde, dönemsel yayınlarda sorumlu müdürün cezalandırılabilmesi için eser sahibinin belli olmaması şartı aranmıştır. Yani, Basın Kanunu'na göre ceza sorumluluğu tespit edilirken, bir üst basamaktaki kişi cezalandırılabilirse, alt basamaktaki kişiler sorumlu tutulamamaktadır. Dolayısıyla Kanun'daki sistemin basamaklı sorumluluk sistemi olduğu söylenebilir.

Burada ifade edilmesi gereken konu, söz konusu basamaktaki kişilerin, basın suçlarından iştirak hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulmaları durumunda, ayrıca Basın Kanunu'nda düzenlenen basamaklı sorumluluk sistemine göre sorumlu tutulmaları "*non bis in idem*" ilkesine aykırı olacaktır. Örneğin; basın suçuna iştirak iradesi bulunan sorumlu müdürün, eser sahibinin belli olmaması nedeniyle Basın Kanunu'na göre ikinci basamakta yer aldığı için tekrar sorumlu tutulması, aynı suçtan iki kere ceza verilmesi sonucunu doğuracaktır.

II. BASIN DÜZENİNE KARŞI İŞLENEN SUÇLARDA SORUMLULUK

Basın suçlarından bazıları, basın düzenine karşı işlenen suçlardır. Basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlardan farklı olarak, basın düzenine karşı işlenen suçlar, basının idari düzeninin korunmasına yöneliktir²³⁸. Bu nedenle sorumluluk açısından farklı bir sisteme sahiptirler²³⁹. Bu tür suçlarda fail hakkında genel sorumluluk kuralları çerçevesinde hüküm kurulmaktadır²⁴⁰. Oysa basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlarda, özel bir sorumluluk sistemi uygulanmaktadır²⁴¹.

²³⁸ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 135.

²³⁹ İçel ve Ünver, s. 245.

²⁴⁰ Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 527-528.

²⁴¹ Sahir Erman ve Çetin Özek, *Açıklamalı Basın Kanunu*, İstanbul 1991, s. 598.

Basın düzenine karşı işlenen suçlar, basılmış eserin düşünel içeriğinden kaynaklanmamaktadır. Basının idari düzenini sağlamak amacıyla oluşturulmuşlardır. Bu suçlar, basının idari rejimi gereğince konulmuş yükümlülüklerle ve basılmış eserin yönetim, çıkış vb. idari konularda kanunların koyduğu kurallara aykırı davranışlardan oluşurlar²⁴².

Basın Kanunu, basın düzenine karşı işlenen suçlarda sorumluluğu, suçun ve yayının türüne göre değişik şekillerde düzenlemiştir. Örneğin, Basın Kanunu'nun 15. maddesinde düzenlenmiş olan zorunlu bilgileri göstermeme suçunda; Kanun'un 4. maddesinde belirtilmiş olan zorunlu bilgilerin basılmış eserde gösterilmemesi halinde, dönemsel yayınlarda sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, dönemsel olmayan yayınlarda ise yayımcı ve adını ve adresini göstermeyen veya yanlış gösteren basımcı sorumlu tutulmaktadır. Kanun'un 16. maddesinde düzenlenen durdurulan yayının yayımına devam etme suçunda ise; yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili cezalandırılacaktır. Madde 17'de düzenlenen teslim yükümlülüğüne uymama suçunda, sorumlu tutulacak kişi basımcıdır²⁴³. Kanun'un 18. maddesine göre ise; cevap ve düzeltme yazısının yayınlanmaması halinde sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin cezalandırılacağı ifade edilmektedir. 24. maddede düzenlenen yeniden yayıma ilişkin dönemsel yayın sahibinden alınması gereken izin, sorumlu müdür tarafından alınmaması durumunda, cezai sorumluluğu gündeme gelecektir.

Söz konusu örneklerden de anlaşılacağı üzere, basın düzenine karşı işlenen suçlardan doğan cezai sorumluluk işlenen suça ve yayının türüne göre farklı kişilere yüklenmiştir. Böylece Basın Kanunu'nun bu konuda belirli bir sistem izlediğini görmekteyiz²⁴⁴.

²⁴² Sözüer, s. 64-65.

²⁴³ “Sanığın gönderilen tezip metnini 1. sayfa yerine 3. sayfada yayımlamış olmasına göre 5680 sayılı Basın Kanunu'nun cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen 19. maddesine göre şekil şartlarına uyulmadığı suçun yasal unsurları itibariyle oluştuğu gözetilmediği gibi hüküm tarihinden sonra 26.6.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5187 sayılı yasanın 14/1. ve 18/son kapsamında sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesinin gerekmesi...”, Y7.CD., 26.09.2007, E. 2004/39115, K. 2007/6497, <http://legalbank.net/>.

²⁴⁴ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 273.

III. BASIN SUÇLARINA İLİŞKİN ÖZEL SORUMLULUK REJİMİ

Özel sorumluluk rejimi, basılmış eserin içeriği yönünden ortaya çıkan suçlardan doğan sorumluluk rejimini ifade etmektedir²⁴⁵. Yani suç, ister dar anlamda basın suçu olsun, ister basın yoluyla işlenen suç olsun, sorumluluk, Basın Kanunu'nda belirtilen özel sorumluluk rejimine göre belirlenecektir. Dolayısıyla Basın Kanunu, dar anlamda basın suçları ile basın yoluyla işlenen suçlar arasında, sorumluluk açısından bir ayırım gözetmemiştir.

Suçun türü açısından Kanun'da bir ayırım yapılmasa da, basılmış eserin türü, sorumluluğun belirlenmesi yönünden önemlidir. Kanun dönemsel yayımlar ve dönemsel olmayan yayımlarla işlenen suçlardan dolayı farklı koşullarda değişik kimseleri sorumlu tutmuştur. Şu halde Türk Hukuku'nda basın suçlarından doğan sorumluluğu incelerken basılmış eserlerde dönemsel veya dönemsel olmayan yayın şeklinde, ikili bir ayırım yapmak uygun olacaktır.

Her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de basın, büyük öneme ve etkiye sahiptir. Bu nedenle, hem basın özgürlüğünün güvence altına alınması, hem de bu özgürlüğün kötüye kullanılmasının önlenmesi amacıyla, basın faaliyetinin özellikleri dikkate alınarak, özel kanunlar ve ceza sorumluluğu sistemleri oluşturulabilir. Ancak; söz konusu sorumluluk sistemlerinin, hukukun genel ilkelerine aykırı olmaması gerekir. Bu ilkelere aykırı düzenlemeler getirilmesi, basın özgürlüğüne zarar verebilir. Örneğin; yazı işleri müdürünün sorumluluğu, objektif sorumluluk esasına göre düzenlenmiştir. Bu ise; yazı işleri müdürünün sürekli ceza tehdidi altında kalmasına sebep olacaktır. Devletin, basın suçlarının cezaysız kalmaması için bir kimseyi, kusuru olmasa dahi cezalandırması, başlı başına basın özgürlüğünün ihlali anlamına gelmektedir. Her suçta olduğu gibi, basın suçlarında da failer, kusurlarına göre sorumlu tutulmalıdır.

Türk Hukuku'nda 5187 sayılı Basın Kanunu ile özel sorumluluk sistemi kabul edilmiştir. Kanun'un 11. maddesinde basılmış eser yoluyla işlenen suçlardan dolayı cezai sorumluluk öngörülmüştür. Ancak; yukarıda bahsedildiği gibi, eser sahibi dışında, basın

²⁴⁵ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 136.

faaliyetine katılan diğer kimselerin sorumluluğu, ceza hukukunun genel ilkelerine aykırı olarak, objektif sorumluluk esasına göre belirlenmiştir.

A. Basın Suçlarında Özel Sorumluluk Rejiminin Ortaya Çıkış Nedenleri

Basın suçlarından doğan ceza sorumluluğunun özel bir rejime tabi tutulmasının nedenleri öğretide çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar yalnızca teorik olarak değil pratikte de bazı sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin, özel sorumluluk rejimi kabul edildiği takdirde, basın suçlarında iştirak hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışma konusudur.

Bir görüşe göre; basın suçlarının kolektif bir faaliyet sonucu ortaya çıkmaları, bu suçlarda özel bir sorumluluk rejiminin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Basın suçlarının oluşmasında eser sahibi, yazı işleri müdürü, yayıncı, basımcı gibi birçok kimse yer almaktadır. Bu durumda sorumluluğu belirlerken iştirak hükümlerine göre karar vermek bazı zorluklara neden olacaktır. Öte yandan iştirak hükümlerine göre karar verilmesi de basın faaliyetine katılan herkesin cezalandırılması sonucunu doğuracaktır. Bunun sonucunda ise basın özgürlüğünün tehlikeye girmesi ve adaletsiz sonuçlar doğması tehlikesi ile karşı karşıya kalınacaktır. O nedenle kanun koyucu basın suçlarından sorumlu tutulacak kimselerin sayılarını sınırlandırmak istemiştir²⁴⁶. Bu yüzden de özel bir sorumluluk sistemi oluşturma yoluna gidilmiştir. Bu görüşe göre özel sorumluluk sistemi iştirak hükümlerini bertaraf etmek amacını taşımaktadır.

Diğer bir görüşe göre ise; basın işi kolektif bir faaliyettir ve bu faaliyette yer alan kimselerin her birinin suçun işlenmesinde etkisi bulunmaktadır. Bu kolektif faaliyet nedeniyle şeriklerin saptanamaması veya iştirak iradesinin hiç bulunmaması da mümkündür. Eser sahibinin bilinmemesi durumunda ise, sorumlu kimsenin bulunamaması tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Yani bir basın suçu, iştirak hali dışında işlenmiş olursa söz konusu suç için kimse sorumlu tutulamaz. Bunun dışında eser sahibi bilinmiyor ya da bulunamıyorsa veya iştirakin varlığı ispat edilemiyorsa, işlenen suçtan kimse sorumlu tutulamayacaktır.

²⁴⁶ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 378; Feyyaz **Gölcüklü**, *Haberleşme Hukuku*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1970, s. 169; Tosun, s. 154.

Bu görüşe göre; basın suçlarının cezasız kalmaması ve şerik olsun veya olmasın, sorumlu bir kimsenin bulunması amacıyla özel sorumluluk rejimi oluşturulmuştur. Dolayısıyla özel sorumluluk rejimi, iştirak hükümlerine göre doğacak sorumluluğun sınırlarını daraltmak amacıyla getirilmemiştir. Bunun aksine sorumsuzluğu önlemek amacıyla ve iştirak dışında sorumluluğu genişletmek üzere oluşturulmuştur²⁴⁷.

Bize göre; özel sorumluluk sisteminin ortaya çıkışı, ikinci görüşün ortaya koyduğu nedenlerle olmuştur. Buna karşılık, basın suçlarından doğan sorumluluğun, basının önemine dayanarak, özel düzenlemelere tabi tutulması düşünülse de; bunların, ceza hukukunun genel ilkelerine aykırı olmaması gerekmektedir. Bu durumda da failerin cezasız kalmaması sağlanabilir. Ortaçağ Hristiyan hukukunun bir uzantısı olan objektif sorumluluk, günümüz kanunlarında bulunmamaktadır²⁴⁸. Günümüzde devlet, yapılan haksızlıklar karşısında herhangi birini değil, bu haksızlığın failini cezalandırdığı sürece ceza adaleti sağlanmış olur. Asıl failin bulunamaması ihtimali olduğundan dolayı, kusursuz bir kimsenin, başkasının fiilinden sorumlu tutulması sonucunu doğuran, yani objektif sorumluluk içeren bir özel sorumluluk rejiminin getirilmesi, ceza hukukunun genel ilkeleri ile bağdaşmaz. Böyle bir ihtimal, her suç için geçerlidir. Nasıl ki, basın yoluyla işlenmeyen bir hakaret suçunun failinin bulunamaması durumunda, bir başkasının sorumluluğu yoluna gidilmiyorsa; basın yoluyla işlenen bir hakaret suçundan dolayı da başkasının sorumlu tutulmaması gerekir.

Basın faaliyetinin kolektif bir faaliyet olmasından dolayı, iştirak hükümlerinin uygulanmasında çeşitli zorluklar yaşanması veya bu hükümlerin uygulanamaması gibi nedenlerle basın suçlarının cezasız kalmasının önüne; bu kolektif faaliyete katılanların, taksirli hareketlerinin cezalandırılması ile geçilebilecektir. Buna karşılık; Basın Kanunu'nun ceza sorumluluğuna ilişkin 11. maddesinde, basın suçlarının cezasız kalmaması amacıyla, iştirak hükümleri çerçevesinde failerin cezalandırılmaması durumunda, sorumlu tutulacak diğer kişilerin belirlenmesi yoluna gidilmiştir²⁴⁹. Bu kişi, asıl fail bulunamadığı takdirde, kusuruna bakılmaksızın cezalandırılmaktadır.

²⁴⁷ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 21; Sözüer, s. 68.

²⁴⁸ Özen, "Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi", s. 106.

²⁴⁹ Özen, *Ceza Sorumluluğu*, s. 57.

B. Basın Suçlarında İştirak Hükümlerinin Uygulanması

“Kanunen ve nitelikleri gereği, tek kişi tarafından işlenebilen bir suçun, birden fazla kişinin değişik şekillerdeki katılımıyla işlenmesine veya bir kişinin, çok failli bir suçun icrasına, fail sayılmayı gerektirmeyecek nitelikteki davranışlarla katılmasına suça iştirak denir”²⁵⁰. Diğer bir tanıma göre ise; bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun birden fazla kişi tarafından, bir işbirliği içerisinde işlenmesine iştirak denir ve kısaca, suç ortaklığı olarak da ifade edilebilen iştirakin özünde “yasa dışı anlaşma” vardır²⁵¹. Bir veya birden fazla suç için birleşme, bir araya gelme söz konusudur.

İştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için bazı şartların bir araya gelmesi gerekmektedir. Öncelikle birden fazla fail tarafından birden çok hareketin varlığı gerekir²⁵². Söz konusu hareketler nedensellik değeri taşımalıdır²⁵³. Çünkü bir kimseyi yapmış olduğu hareketinden dolayı sorumlu tutabilmek için, bu hareketin suçun işlenmesinde etkili olması gerekir. Üçüncü olarak, ortaklar arasında iştirak iradesinin, yani suça iştirak kastının varlığı şarttır²⁵⁴. Yani ortaklar belli bir suça iştirak ettiklerini bilmeli ve istemelidirler. Son olarak bir suçun icrasına başlanması ve bu suçun bütün ortaklar için aynı olması gerekmektedir²⁵⁵.

Basın suçlarında iştirak hükümlerinin uygulanmasına ilişkin cevaplanması gereken soru, basın suçlarında özel sorumluluk rejiminin kabul edilmesi, iştirak hükümlerinin uygulanmasına engel midir değil midir sorusudur²⁵⁶. Örneğin, içeriği suç oluşturan bir basılmış eser, eser sahibi, basan ve dağıtan arasında bulunan iştirak iradesinin bir sonucu olarak yayınlanmış olsun²⁵⁷. Burada yalnızca Basın Kanunu’nun 11. maddesini uygulayacak olursak, eser sahibi de belli olduğu için sadece eser sahibi cezalandırılabilir ve fakat basan ve dağıtan cezalandırılmayacaktır. Buna karşılık, 11. madde hükmünü yalnızca iştirak dışı durumlarda uygulayacak olursak, söz konusu

²⁵⁰ Koca ve Üzülmüş, s. 422.

²⁵¹ Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 451.

²⁵² Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015s. 453.

²⁵³ Timur **Demirbaş**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s. 423-424.

²⁵⁴ Nur **Centel**, Hamide **Zafer**, ve Özlem **Çakmut**. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 6. Bası, Beta Basım Yayımları, İstanbul 2010, s. 479-480.

²⁵⁵ Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 453.

²⁵⁶ Sözüer, s. 68-69.

²⁵⁷ Muharrem **Özen**, *Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk*, US-A Yayıncılık, Ankara 1998, s. 261.

örnekte iştirak mevcut olduğundan basan ve dağıtan da TCK'nin iştirak hükümlerine göre sorumlu tutulacaktır. Bunlara Basın Kanunu'nun 11. maddesi uygulanmayacaktır.

Basın suçlarında özel sorumluluk rejiminin kabul nedenlerinden, söz konusu sistemi basın özgürlüğünün korunması ve basın faaliyetine katılan çok sayıda kişinin cezalandırılmasını önleme nedenine bağlayanlar²⁵⁸, basın suçlarında iştirake ilişkin hükümlerin uygulanmaması gerektiğini ifade etmektedirler²⁵⁹. Bu görüşe göre; Basın Kanunu'nun 11. maddesi sorumlulukları sınırlı olarak tespit etmiştir. Bunun sebebi ise basın suçundan sorumlu tutulacak kişilerin sayısını en aza indirmektir. Yazının yazılacağını bilerek yardımda bulunanlar, fikrine başvuru alanlar, azmettirenler, teşvik edenler vs. sorumluluktan hariç tutulmuştur. Sorumlular istisnai olarak madde ile tespit edilmiştir.

Türk öğretisi çoğunlukla, Basın Kanunu'nun 11. maddesindeki sorumluluk sisteminin, TCK'de belirtilen iştirake ilişkin hükümlerin basın suçlarında uygulanmasını engellemeyeceğini kabul etmektedir²⁶⁰.

Söz konusu görüşe göre; mademki özel sorumluluk rejimi, basın suçlarının cezasız kalmaması nedeniyle ortaya çıkmıştır, o halde iştirakin varlığı halinde ve suçun cezasız kalma ihtimali bulunmaması durumunda, iştirake ilişkin genel hükümlerin uygulanabilmesi gerekmektedir²⁶¹. Bunun yanı sıra, iştiraktan söz edebilmek için en önemli şart iştirak iradesinin varlığıdır. İştirak iradesi faillerin aynı suçu işlemeye yönelik iradelerinin bulunması demektir. Oysa Basın Kanunu'nun 11. maddesi gereğince sorumlu tutulan kişilerin kasten hareket etmesi gerekmemektedir. Bu durumda basın suçlarından

²⁵⁸ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 378; Gölcüklü, s. 169; Tosun, s. 154.

²⁵⁹ Sözüer, s. 69.

²⁶⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 28-53; İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 251-254; Gölcüklü, s. 262; Erman ve Özek, s. 113-114; Sözüer, s. 69; "Ancak; Mersin T..., Ç... ve Güneyde İ... adlı yerel gazetelerin suç tarihli sayılarında yer alan katılana yönelik "şeref ve haysiyet yoksunu encümen kararında tahrifat yaparak M... İnşaat A.Ş.ye yüzde doksan eskolasyonla 8, 5 trilyon hortumladığı" söz ve isnadların haber verme ve eleştiri hakkı kapsamında değerlendirilemeyecek ve görevli belediye başkanını küçük düşürücü nitelikte olması karşısında, sorumlu yazı işleri müdürü sanıklar Seher, Ayşegül ve Mehriban 'ın hukuki durumunun 5187 sayılı Basın Yasasının 11/3.maddesinde öngörülen koşullar, sanık Mahmut'un cezai sorumluluğunun ise TCY'nın suça iştirak hükümleri gözetilerek yeniden değerlendirilmesi zorunluluğu...", Y4CD., 07.02.2007, E. 2005/11959, K. 2007/1296, <http://legalbank.net/>.

²⁶¹ Özen, *Objektif Sorumluluk*, s. 262.

sorumlu tutulan kişiler arasında ya iştirak iradesi mevcuttur ve özel sorumluluk rejimi uygulanmaz ya da iştirak iradesi yoktur ve Basın Kanunu'nun 11. maddesi uygulanır.

Basın Kanunu'nun 11. maddesi, basın suçlarının cezasız kalmasını önlemeye yönelik, ikame bir hüküm niteliğindedir. TCK bağlamında şerik olarak cezalandırılabilen bir kimse için, ayrıca Basın Kanunu'nun 11. maddesi uygulanmayacaktır. Örneğin; bir dergide yayınlanan bir yazıda hakaret suçunun işlendiği varsayılacak olursa, bu suçtan dolayı genel kurallara göre eser sahibi sorumlu tutulur. Söz konusu suç içeren yazıyı yayımlayan yazı işleri müdürünün (sorumlu müdür) bilgisi dahilinde ve suça katılma kastı ile davrandığı tespit edilirse, iştirak hükümlerine göre sorumlu tutulur. Bu durumda Basın Kanunu'nun 11. maddesi uygulanmaz. Yazı işleri müdürünün iştirak iradesi tespit edilemezse ve eser sahibi cezalandırılabilirse, bu durumda yazı işleri müdürü sorumlu tutulmayacaktır. Buna karşılık, yazı işleri müdürü, iştirak iradesi olmasa dahi, eser sahibinin cezalandırılmadığı hallerde, söz konusu suçtan Basın Kanunu'nun 11. maddesi gereğince sorumlu tutulabilecektir.

Basın Kanunu'nun 11. maddesi, özel bir iştirak şekli değildir. Bu hükme göre; eser sahibi cezalandırılmadığında, iştirak iradesi olmadığı takdirde, sorumlu müdür cezalandırılır. İştirak iradesi olduğu takdirde ise; TCK'da düzenlenen iştirak hükümlerine göre cezalandırılır. Dolayısıyla TCK bağlamında şerik olarak cezalandırılabilen bir kimse için ayrıca, Basın Kanunu'nun 11. maddesinin uygulanması, “*non bis in idem*” ilkesine aykırılık oluşturacaktır.

Dolayısıyla, özel sorumluluk rejimi, bir iştirak sistemi olarak kabul edilemez. Bu yüzden Basın Kanunu'nun 11. maddesinde belirtilen sorumlu kimselerin basın suçlarına iştirakleri mümkün olduğu gibi, bu maddede sorumlulukları hükme bağlanmayan kişilerin de suça iştirak etmesi halinde TCK'nin iştirake ilişkin hükümleri uyarınca şerik sıfatıyla yargılanacaklardır²⁶². Bu durumda da Basın Kanunu'nun 11. maddesinin uygulanmasına gerek yoktur.

Sözür'e göre²⁶³; iştirakin varlığına rağmen basın suçundan, sadece 11. maddede sayılan kimseleri sorumlu tutmak, suçluların cezasız bırakılması anlamına gelecektir.

²⁶² Özek, *Basın Suçlarında*, s. 29.

²⁶³ Sözür, s. 70.

Yani bu maddede sorumlulukları öngörülmeven kişilere suç işlemelerine rağmen sorumsuzluk güvencesi verilmiş olacaktır. Böyle bir sonuç ise hem adaletsiz hem de kanun koyucunun özel bir ceza sorumluluğu rejimi oluşturmasındaki amacına aykırı olacaktır. Bu nedenle Basın Kanunu'nun 11. maddesinde kabul edilen özel sorumluluk rejiminin TCK'nin iştirake ilişkin hükümlerinin uygulanmasına engel olmadığı görüşü daha adil sonuçlar doğuracaktır.

Özen'e göre de²⁶⁴; Basın Kanunu'nun ceza sorumluluğunu düzenleyen hükmü, iştirake ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel değildir. Yazar'a göre bu şekilde bir yaklaşım, sorumluluğun alanını genişletici bir etkiye sahip değildir. 11. maddede adı geçen veya geçmeyen kişiler, kast derecesinde suça iştirak etme bilinç ve iradesine sahiplerse ve kusurlu hareketleri ile netice arasında nedensellik bağı varsa, genel sorumluluk ilkelerinin uygulanmasına engel bir durum söz konusu değildir.

Bize göre, Basın Kanunu'nun öngördüğü özel sorumluluk rejimi, TCK'nin iştirake ilişkin hükümlerinin uygulanmasına engel olmamalıdır. TCK'nin 5. maddesinde de ifade edildiği gibi, TCK'nin genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren diğer kanunlardaki suçlara da uygulanır. Dolayısıyla TCK'nin iştirake ilişkin hükümlerinin, basın suçlarına uygulanmaması, TCK'ya aykırılık oluşturacaktır. Bunun yanı sıra, Basın Kanunu'nun amacının, eser sahibi cezalandırılmadığında, basın suçundan dolayı cezalandırılacak başka bir fail belirlemek olduğu dikkate alındığında; basın suçlarından doğan sorumluluğun daraltılmak istenmediği anlaşılmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi; Basın Kanunu'nun 11. maddesi ikame bir kuraldır ve bu hüküm, şerik olarak cezalandırılabilen bir kimse için, ayrıca uygulanmaz.

C. Dönemsel Yayınlarda Ceza Sorumluluğu

5187 sayılı Basın Kanunu'na göre basılmış eserin türü sorumluluk yönünden önem taşımaktadır. Çünkü Kanun, dönemsel ve dönemsel olmayan yayınlara ilişkin basın suçlarında, farklı sorumluluk şekillerini kabul etmiştir.

²⁶⁴ Özen, *Objektif Sorumluluk*, s. 263-264.

Basın Kanunu'nun 11. maddesinde, dönemsel yayınlarda ceza sorumluluğu düzenlenmiştir. Kanun metninde dönemsel yayınlar için “*sürelî yayınlar*” ifadesi kullanılmaktadır.

1. Eser Sahibinin Sorumluluğu

a. Genel Bilgiler

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasına göre, “*Sürelî yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur.*” 5187 sayılı Basın Kanunu, 5680 sayılı mülga Basın Kanunu'ndan farklı olarak, eser sahibi ve sorumlu müdürün birlikte sorumlu tutulmasından vazgeçmiştir. Bunun yerine yalnızca eser sahibini asıl fail olarak basın suçundan dolayı sorumlu tutmuştur²⁶⁵. Bu durum ceza hukukunun temel ilkelerinden “*ceza sorumluluğunun şahsiliği*” ilkesine uygun bir sorumluluk sistemi oluşturmaktadır²⁶⁶.

Fail kavramı, “fiil” kelimesinden gelmektedir. Yani, fiili gerçekleştiren kişiye fail adı verilmektedir. Suçun faili yalnızca gerçek kişi olabilir²⁶⁷. Buna göre; sürelî yayınların içeriğinden doğan sorumluluk, haberi yazan, yazıyı kaleme alan, resmi veya karikatürü bizzat çizen kişiye aittir²⁶⁸. Çünkü basın suçunda fiili gerçekleştiren, yani eseri meydana getiren kimse, “eser sahibi”dir.

Eser sahibi, yazıyı veya resmi oluşturan ya da eserin hazırlanması için gereken fikri malzemeyi sağlayan kimse olduğundan dolayı; Kanun'un 11. maddesinin 2. fıkrasına göre cezai sorumluluğun eser sahibine yüklenmesi, basın suçlarının doğal sonucudur²⁶⁹. Bu maddede eser sahibinin sorumluluğu düzenlenmemiş olsaydı dahi, ceza

²⁶⁵ “*Ancak; hükümden sonra yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11/2. maddesi uyarınca eser sahibinin belli olması durumunda basın yoluyla işlenen suçlardan eser sahibinin sorumluluğu olacağı, yazı işleri müdürünün sorumluluğu bulunmadığı hususları gözetilerek sanığın beraatine karar verilmesi zorunluluğu...*”, Y4CD. 24.11.2004, E. 2003/11254, K. 2004/11484, <http://legalbank.net/>; “*Tebliğnamede; 1- 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 2. maddesinde “Sürelî yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur” hükmüne rağmen sorumluluğun eser sahibine ait olduğu gözetilmeden günlük sürelî yayın olan, ... Gazetesi'nin sorumlu Yazı işleri müdürü M. D. ve aynı gazetenin genel yayın yönetmeni S. T. hakkında verilen kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin karara yapılan itirazın kabulüne karar verilmesinde...*”, Y4CD., 03.10.2007, E. 2007/5270, K. 2007/7695, <http://legalbank.net/>.

²⁶⁶ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 278.

²⁶⁷ Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 118-119.

²⁶⁸ Cevat Özel, *Türk Medya Hukuku*, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1999, s. 197.

²⁶⁹ İçel ve Ünver, s. 246.

hukukunun genel ilkeleri doğrultusunda aynı sonuca ulaşılabilirdi. Eser sahibinin sorumluluğu, kişinin kusurunu esas alan, sübjektif bir sorumluluktur²⁷⁰.

Basılmış eserin yalnızca içeriğini oluşturmak, basın suçunun oluşması için yeterli değildir. Bunun için aynı zamanda yayın fiilinin de gerçekleşmesi, yani bir başka kişinin hareketi de gereklidir²⁷¹. Çünkü 11. maddenin 1. fıkrasına göre; basın suçları yayın anında oluşur. Bununla birlikte, basılmış eserin içeriğinin oluşturulmasında ve yayınlanmasında kasten veya taksirle hareket eden eser sahibinin asıl fail olması, sübjektif sorumluluk esaslarına uygundur²⁷². Çünkü asıl olarak suçu meydana getiren kişi, eser sahibidir²⁷³. Bu nedenle sübjektif sorumluluğa uygun olarak eser sahibi, suç tipinin maddi unsuruna ilişkin kasten veya taksirle hareket etmişse, sorumlu olacaktır.

Basın yoluyla, taksirli suçlar da işlenebilir. Örneğin; TCK'nın 329/3. maddesine göre; devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri, taksirli hareketi sonucu açıklayan kimse, cezalandırılmaktadır. Söz konusu bilgilerin, basın yoluyla açıklanması sonucunda, basın yoluyla işlenen bir suç oluşacaktır. Burada taksirli hareketi sonucunda, suç içeren basılmış eseri meydana getiren eser sahibinin ve bu bilgileri yayınlayanın hangi kanun hükümlerine göre sorumlu tutulacağı incelenmelidir. Söz konusu gizli bilgileri, taksiri ile bir basılmış eserde yazan eser sahibi, söz konusu suçun failidir. Bu bilgileri, taksirli hareketi ile yayınlayan sorumlu müdür ise; TCK'nın 329/3 hükmü çerçevesinde, ayrıca sorumlu tutulacaktır.

Benzer şekilde, TCK'nın 336/3 ve 338. maddeleri de basın yoluyla işlenebilen taksirli suçlara örnek olarak gösterilebilir. Bu suçlarda da, suç tipinin maddi unsuruna yönelik olarak, taksiri bulunan eser sahibi, suçun faili olarak cezalandırılacaktır.

Eser sahibinin sorumluluğunun kaynağını, Basın Kanunu'nun 11. maddesi oluşturmamaktadır. Yani, basın suçundan dolayı eser sahibinin sorumlu tutulacağı, Basın Kanunu ile düzenlenmemiş olsaydı dahi, eser sahibi, ceza hukukunun genel hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulacaktı. Eser sahibinin sorumluluğunun 11. maddede

²⁷⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 137.

²⁷¹ Sözüer, s. 73.

²⁷² İçel ve Ünver, s. 246.

²⁷³ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 137.

düzenlenmesinin nedeni, uygulamada ortaya çıkabilecek kuşkuları gidermektir²⁷⁴. Yoksa burada istisnai, genel kurallara aykırı bir durum söz konusu değildir.

b. Eser Sahibi Kavramının Kapsamı

5680 sayılı mülga Basın Kanunu'nun 16. maddesinde, “*mevkutelerde işlenen suçlarda, suçu meydana getiren yazıyı veya haberi yazan veya resmi yapan veya karikatürü yapan*” kimseden bahsedilmekteydi. 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 2. maddesinde ise, eser sahibinin tanımı, “*sürelili veya süresiz yayının içeriğini oluşturan yazıyı veya haberi yazanı, çevireni veya resmi ya da karikatürü yapan*” şeklinde yapılmıştır. Bu tanımlardan yola çıkılarak, eser sahibi kavramının kapsamı belirlenecektir.

aa. Yazıyı veya Haberi Yazan ya da Çeviren

Basın Kanunu'nun 2/1-(1) maddesine göre; basın suçundan sorumlu tutulacaklardan ilki yazıyı yazandır²⁷⁵. Yazıyı yazan ile ifade edilmek istenen, basılmış eserde fikir unsurunu meydana getiren kimsedir²⁷⁶.

Yazıyı yazan, sadece fikir unsurunu sağlayan kimse değil, onu bir yazı içinde biçimlendiren kimsedir. Dolayısıyla yazıyı yazmak hareketinin gerçekleşmesi için iki unsura ihtiyaç vardır²⁷⁷. Bunlardan ilki belirli bir fikri içeriğin bulunması, ikincisi ise bu fikri içeriğin belirli bir bütün içerisinde sistematik bir şekilde kaleme alınmasıdır. Bu iki unsurun gerçekleşmesi ile yazı meydana gelmiş olacaktır. Bu durumda, bir muhabirin gazeteye haber getirmesi halinde, haberi getiren muhabir değil, onu basılacak yazı haline getirip biçimlendiren kimse yazıyı yazan kimsedir²⁷⁸. Fakat muhabir, haberi yazı olarak biçimlendirmişse, bu durumda eser sahibi olur.

²⁷⁴ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 278.

²⁷⁵ “*Kanun yararına bozmaya konu edilen ikinci nedene gelince, 21.2.2010 tarihli gazetede yayınlanan yazı içeriğiyle (basın yoluyla) işlenen iftira suçundan dolayı cezai sorumluluğun 5187 sayılı Basın Yasasının 11/2. maddesi uyarınca yazıyı yazan (eser sahibi olan) şüpheli A.S.'ye ait olduğu ve Y... Gazetesi sorumlu yazı işleri müdürü şüpheli M.K.'nin, anılan yasa hükmüne göre cezai sorumluluğunun bulunmadığı açıktır.*”, Y4CD., 30.11.2011, E.2011/1635, K.2011/22906, <http://legalbank.net/>.

²⁷⁶ Erman ve Özek, s. 120.

²⁷⁷ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 139.

²⁷⁸ Sözüer, s. 72.

Dönemsel yayına, demeç, not ve belge verenler, eser sahibi kavramına dahil olmayıp, basın suçundan sorumlu tutulmazlar. Fakat bu kişiler, işlenen basın suçuna iştirak etmişlerse, ceza hukukunun genel ilkeleri gereği, iştirak hükümleri kapsamında sorumlu olacaklardır²⁷⁹.

Haberi yazandan, herhangi bir olayı haber durumuna getiren kimse anlaşılır. Yukarıda ifade edildiği gibi, bir haberi dönemsel yayına getiren muhabir veya gazeteci, bu haberi yazı olarak işlemedikçe, eser sahibi olarak sorumlu tutulamaz. Fakat iştirak iradesi varsa, genel hükümlere göre sorumluluğu değerlendirilir. Örneğin; yalan haber veya iftira suçunun, haberi getiren muhabir ve bu haberi yazan kişi, söz konusu suçları işleme kastıyla, birlikte hareket etmişlerse, iştirak hükümlerine göre sorumlu tutulacaklardır.

Yazı yazma eyleminin, onu mekanik bir biçimde ortaya çıkarmak anlamına gelmediği; fikri unsuru biçimlendirmek, bu fikri unsur başkası tarafından sağlanmışsa onu işlemek anlamına geldiği ifade edilmektedir²⁸⁰. Bu bağlamda Basın Kanunu'nda, bir basılmış eserin çevireni, eser sahibi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yabancı bir dilden çevrilen ve suç içeren bir basılmış eserden doğan cezai sorumluluk da, eserin çevirenine ait olacaktır.

bb. Resmi veya Karikatürü Yapan

Bir kişi tarafından yapılmış resimlerde, bu resimdeki fikir unsurunu meydana getiren kimse resmi yapandır²⁸¹. Kanun'un 2/1-(1) maddesinde bahsi geçen karikatürleri de bu kapsamda değerlendirmek gerekir. Buna karşılık, bir olayı tespit eden ve fikir unsuru olayın kendisi olan fotoğrafı çeken kimse, resim yapan olarak kabul edilmemektedir²⁸².

Bize göre; resim ve karikatür yapmak, zihinsel ve fiziksel bir çaba sonucu, bir oluşturma faaliyetini gerektirmektedir. Dolayısıyla mekanik bir alet ile bir fotoğrafı çeken

²⁷⁹ Erman ve Özek, s. 119 vd.

²⁸⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 139.

²⁸¹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 139-140.

²⁸² Sözüer, s. 72.

kimse, “*resim veya karikatür yapan*” kişi olarak değerlendirilemez. Fakat fotoğrafı çeken kişi de, Kanun’da ifade edilen “*benzeri eserleri yapan*” kişi olarak eser sahibi olabilir.

cc. Benzeri Eserler ile Haber Ajansı Yayını Yapan

Basın Kanunu’nun 2/1-(1) hükmünde yer alan basılmış eser tanımındaki “*benzeri eserler yapan*” ifadesinden; fikri içeriğin, ticari niteliğine ağır bastığı eserlerdir²⁸³. Kartvizitler, davetiyeler, kutlama kartları bu eserlere örnek olarak gösterilebilir. Bu eserler yoluyla bir suç işlendiği takdirde, sorumluluk bunların fikri içeriğini oluşturan, yani eser sahibine ait olacaktır²⁸⁴.

Söz konusu eserler yoluyla sorumluluğun doğması için, “*yayın*” unsurunun da gerçekleşmiş olması gerekir. Örneğin; suç içeren bir kartvizit, az sayıda nüsha olarak, aile veya arkadaş çevresinde dağıtılırsa, yayın gerçekleşmiş sayılmaz. Fakat burada, somut olaya göre yayın iradesinin bulunup bulunmadığına da bakılmalıdır.

Olayları basın organlarına, radyolara, ya da özel kuruluş ve şahıslara bildiren kuruluşa, ajans denilmektedir²⁸⁵. Bu kuruluşlar, haber toplama ve yayma amacını taşımaktadır. Söz konusu kuruluşların yayımlarından da, eser sahibi sorumlu tutulacaktır.

c. Eser Sahibinin Sorumluluğunu Kaldıran Nedenler

aa. Genel Olarak

Eser sahibinin sorumluluğunun, Basın Kanunu’nun 11. maddesinden doğmadığı yukarıda ifade edilmişti. 11. madde hükmü sadece bu sorumluluğu teyit eden bir maddedir²⁸⁶. Başka bir ifade ile, eser sahibinin sorumluluğu konusunda genel hükümler yeterli olup, başka bir düzenlemeye gerek yoktur. Suçun konusunu meydana getiren eser sahibi, bu suçun asıl failidir. Genel hükümlere göre ortaya çıkan eser sahibinin sorumluluğunu kaldırabilecek belirli sebepler vardır.

²⁸³ İçel ve Ünver, s. 111.

²⁸⁴ İçel ve Ünver, s. 111.

²⁸⁵ Özen, “Basın Kanununun Karşılaştırılması”, s. 79; Konuya ilişkin ayrıca bkz. <http://ajans.nedir.com/>, (Erişim tarihi: 10.05.2016).

²⁸⁶ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 145.

Eser sahibinin sorumluluğunun kaynağını Basın Kanunu oluşturmadığına göre; cezai sorumluluğu kaldıran genel nedenlerden birinin varlığı halinde cezalandırılması söz konusu olmayacaktır. Örneğin; hukuka uygunluk nedenlerinden hakkın kullanılması veya gazetecilik mesleğinin icrası hallerinin varlığı²⁸⁷, nedensellik bağının bulunmadığı, esaslı yanılmanın bulunduğu, cebir nedeniyle hareket imkanının kalktığı ya da akıl hastalığı gibi kusurluluğu kaldıran veya azaltan bir nedenin varlığı gibi durumlarda eser sahibi sorumlu tutulamayacaktır. Bu nedenlerin varlığı halinde eser sahibinin sorumluluğu da ortadan kalkacaktır. Eser, bunu oluşturan kişinin bilgi ve rızası dışında yayınlansa veya dönemsel yayına verilen bir yazıda değişiklikler yapılırsa ve bu değişiklikler neticesinde yazı suç oluştursa, eser sahibinin sorumluluğundan söz edilemez²⁸⁸. Çünkü bu durumlarda eser sahibine isnat edilebilecek bir fiil yoktur.

Yargıtay'a göre; basın yoluyla işlenen suçlarda hukuka uygunluk halleri haber verme ve eleştirme hakkı ile mağdurun rızasıdır. Temelini Anayasanın 28 ve devamı maddelerinden alan haber verme ve eleştirme hakkının kabul edilmesi için, açıklama veya eleştiriye konu olan haberin gerçek ve güncel olması, açıklanmasında kamu ilgi ve yararının bulunması, açıklanış şekliyle konusu arasında düşünsel bir bağ bulunması gerekmektedir. Düşünce özgürlüğü ve dolayısıyla eleştiri, demokratik toplumlarda vazgeçilmez bir haktır ve aynı zamanda toplumun ilerlemesi ve yararı için zorunludur. Ancak, eleştiri hak ve görevi kötüye kullanmamalı, yazıda küçültücü, incitici, abartılı sözlerden kaçınılmalıdır. Sayılan öğelerden birisinin bulunması halinde, haber ve eleştiri hakkından söz edilemeyecek, eylem hukuka aykırı sayılacaktır²⁸⁹.

²⁸⁷ "Somut olayda; V... Gazetesi haber yazarı olan sanığın 21.03.2006 tarihli gazetede, "villada E... 'in kayıp paraları arandı" başlıklı, içeriğinde de "sauna çetesi lideri olduğu iddiasıyla tutuklu bulunan Kasım'ın savcılığa hitaben yazdığı mektupta, E... 'in eski sahibi M.'in A... L.'te bir villanın bodrumuna yaklaşık 1 milyar dolar gömüğünü ileri sürmesi üzerine, polis söz konusu villanın içinde iki ayrı yerde kazı yaptığı, kazı sonucunda Zengin'in iddiasının gerçek olmadığı belirlendi" şeklinde yazılı olan haberin yayımlandığı, söz konusu haberin AİHS, Anayasa ve Basın Kanunu ile koruma altına alınan basın özgürlüğü kapsamında kaldığı ve haberde, soruşturma dosyasındaki hukuki işlem veya kararlarla ilgili bir açıklama olmayıp, arama faaliyetinin haber verme hakkı sınırları içerisinde yayın konusu yapıldığı gözlemlenmediği ve müdafilerin dosyayı inceleme ve dosyadan evrak almasının kısıtlanması ile ilgili olan "CYY'nın 153/2. maddesi gereğince verilen kısıtlama kararını ihlal ettiği" biçimindeki yasal olmayan gerekçe ile sanık hakkında hükümlülük kararı verilmesi...", Y4CD., 07.03.2012, E, 2010/5233, K. 2012/5399, <http://legalbank.net/>.

²⁸⁸ Sözüer, s. 74.

²⁸⁹ "Somut olayda; "Ç." adlı gazetenin 18 Mart 1999 tarihli nüshasında katılan hakkında "Belediye'nin kaynaklarını siyasi rantçılara, iş bitirici müteahhitlere ve çevresindeki yakınlarına peşkeş çekmiştir", "C" ye geçmeden önce de Y'ye katılarak bir kimlik arayışı içinde olduğu, çıkarı için her an her partiyi terk

Burada özellikle, gazetecilik mesleğinin icrası konusuna değinmek gerekmektedir. Hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeni kapsamında, gazetecilik mesleğinin icrası söz konusu ise, eser sahibi sorumlu tutulmayacaktır²⁹⁰. Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen "basın hürriyeti", bu hukuka uygunluk nedeninin kaynağını oluşturmaktadır. Gazete çıkarma hakkını, basın özgürlüğünü tanıyan kanunlar, gazetelerle, objektif surette haber yayınlanmasına da izin vermektedir²⁹¹. Bu durumda basın mensuplarının bazı somut verilere dayanarak, örneğin; bir kamu görevlisinin rüşvet aldığı veya bir ilaç şirketinin sağlık kuruluşlarından haksız yere para kazandığını haber yapmaları ve bunu yazılı basında yayınlamaları halinde hakaret, iftira vb. suçlardan sorumlu tutulmazlar²⁹².

Yargıtay bu konuda şu kriterleri koymuştur: 1. Haberin gerçeklik değeri araştırılmalı, 2. Haber, büyük ölçüde doğrulandığı takdirde, güncel olmalı, 3. Haberin, okuyucuların gereksiz merak duygularını doyumak yerine, bilinmesinde kamu yararı bulunmalı veya bu haberle kamuoyu aydınlatılmalı, 4. İşlenen suç ile haberin içerdiği düşünce arasında bağlantı bulunmalıdır²⁹³.

Diğer hukuka uygunluk sebeplerinde olduğu gibi, hakkın kullanılmasında (gazetecilik mesleğinin icrası) da hakkın sınırları içerisinde kullanılması, kötüye kullanılmaması gerekmektedir²⁹⁴. Aksi halde, bu hakkın icrası, hukuka uygunluk teşkil etmeyecektir. Örneğin; haberin uydurulmuş olması, yani gerçek olmaması; gerçek olsa

*edebileceği..." ,":Bilmeyerek bir hata yaptık kendisini belediye başkanı seçtirdik. Ancak Sayın C'liler sahtekarlıkla suçladıkları ve bu konuda mahkemelik oldukları Sayın Ö.yü bile bile nasıl kabullendiler anlamış değilim" biçimindeki ibarelerin güncel olması, verilisinde kamu ilgi ve yararı bulunduğundan söz dileyebilir ise de, Anayasa'nın 38/4. maddesinin hakkında kesinleşmiş yargı kararı olmadan kimsenin suçlu ilan edilemeyeceği ilkesi gözetilmeden, yazıda içerik itibarıyla, katılanın sahtekar olduğu, kimlik arayışı içinde ve çıkarı için her şeyi yapabilecek kişilikte ve belediye kaynaklarını siyasi rantçılarla iş bitirici müteahhitlere ve yakınlarına peşkeş çeken konumunda olduğuna ilişkin küçük düşürücü ve aşağılayıcı değerlendirmelerin açıklanmasında zorunluluk bulunmadığı, bu nedenle açıklanış şekliyle haber konusu arasındaki düşünsel bağın bulunmadığı, dolayısıyla eyleminin haber verme özgürlüğü ve eleştiri sınırının aşılması suretiyle sövme suçunu oluşturduğu gözetilerek; 5237 sayılı Yasanın 7/2, 5252 sayılı Yasanın 9/3. madde ve fıkraları uyarınca 765 ve 5237 sayılı TCY'lerinin ilgili hükümlerinin karşılaştırılıp sanık yararına olan yasa hükümleri saptanarak sonucuna göre hüküm kurulması zorunluluğu..." , Y4CD., 24.03.2009, E. 2007/9340, K. 2009/5507, <http://legalbank.net/>; Coşkun **Ongun**, *Yargı Kararları Işığında Medya Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul 2010, s. 86-87.*

²⁹⁰ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 336 vd.

²⁹¹ Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 184-185.

²⁹² Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 184-185.

²⁹³ Coşkun **Ongun**, *Yayın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 12-16.

²⁹⁴ Hakeri, *Genel Hükümler*, 2015, s. 184-185.

bile haberin özel bir amaçla yayınlanması, yani güncel olmaması ve bu nedenle bir kimsenin şeref ve saygınlığının saldırıya uğramış olması durumunda, TCK m. 125'teki hakaret suçu; haberin gerçek dışı olması ve diğer şartların da gerçekleşmesi durumunda ise TCK m. 267'de yer alan iftira suçu oluşabilecektir²⁹⁵.

Gazetecilik mesleğinin icrası hakkının kullanılmasına ilişkin olarak, kişinin lekelenmeme hakkı (masum sayılma hakkı ya da masumluk karinesi), önemli bir sınır olarak kabul edilebilir. Kişinin lekelenmeme hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/2 hükmü ve Anayasa'nın 38/4 hükmü ile güvence altına alınmıştır. Söz konusu hükümlere göre; bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

Söz konusu hakkın bir sonucu olarak, ceza muhakemesinde, soruşturmanın gizliliği esas kabul edilmiştir. Soruşturma devam ettiği sürece, örneğin; şüphelinin ifadesi, telefon dinleme tutanakları, ve diğer deliller, basına verilemeyecektir²⁹⁶. Bu belgelerin bir şekilde ele geçirilmesi sonucu haber yapılması, gazetecilik mesleğinin icrası kapsamında değerlendirilmeyecektir. Bu durumda haberi yazanın sorumluluğu söz konusu olabilecektir²⁹⁷.

bb. Eser Sahibinin Belli Olmaması (Anonimlik Hakkı)

Basın özgürlüğünü ve basın hukukunun kendine özgü niteliklerini dikkate alan kanun koyucu, ceza sorumluluğunun genel kuralları haricinde de eser sahibinin sorumluluktan kurtulabilmesine olanak tanımıştır. Basın Kanunu'nda özel olarak

²⁹⁵ “Burada akla gelen bir soru, örneğin milletvekillerinin sorumsuzluk kapsamındaki ifadelerinin basında yayınlanması halinde gazetecinin sorumluluğunun ne olacağıdır. Öğretide, meclis müzakerelerinin kamuya yansıtılmasının da mesleki bir hak olmak itibarıyla bir hukuka uygunluk sebebi olduğu savunulmaktadır. Ancak sınırların aşılmaması, dolayısıyla haber verme fonksiyonunun aşılmaması gerekir. Buna karşılık örneğin, meclis araştırma komisyonlarında üçüncü kişilere yönelik olarak zaman zaman hakaret niteliğindeki sözlerin sarf edildiği, basının bunu aktarmasının ise suç teşkil edeceği de savunulmaktadır. Şekli gerçeklik ölçütü açısından bakıldığında bile basın, meclis araştırma komisyonlarında cereyan eden bir faaliyeti duyururken kişilik haklarına saygılı olmak zorundadır. Nitekim Yargıtay da haklı olarak, bir milletvekili tarafından Meclis'te söylenen hakaret niteliğindeki sözleri aynen yayınlayan gazetenin, milletvekili sorumlu olmasa bile sorumlu olacağına karar vermiştir. Yüksek Mahkeme'ye göre, hakaret oluşturan sözleri haber niteliği taşımayan bir surette gazetede yayınlayan kişi sorumludur.”, Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 186-187.

²⁹⁶ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 19.

²⁹⁷ Örneğin; somut olaya göre, burada haberleşmenin gizliliğini ihlal veya özel hayatın gizliliğini ihlal suçları söz konusu olabilecektir.

tanınmış olan bu olanak “*eser sahibinin belli olmaması*”, öğretilerdeki diğer adıyla “*anonimlik hakkı*”dır²⁹⁸.

Anonimlik hakkının varlığı, basın özgürlüğünün bir gereği olarak görülmektedir. Haberlerin aranması ve toplanması zorunluluğu ile ortaya çıkan bu hak, kitle iletişimini kolaylaştırmak amacını taşımaktadır²⁹⁹.

Anonimlik hakkı, bir kimsenin yayınlanan yazıyı, haberi veya resmi imzalamak zorunda olmaması ve hiç kimsenin takma adla veya imzasız ya da remizli imza ile yayınlanan yazı, haber veya resim sahibinin kimliğini açıklamak zorunda olmaması, aynı zamanda, söz konusu sırrın muhafaza edilmesinin bir sorumluluk ifade etmemesi şeklinde tanımlanmaktadır³⁰⁰. Bu hakkı kullanan eser sahibi, basın suçundan sorumlu tutulmayacaktır³⁰¹.

5680 sayılı Basın Kanunu’nun Hükümet Tasarısı’nda bu hak düzenlenmemiş; karma komisyon, anonimlik hakkını bu Kanun’un 16. maddesine eklemiştir. Ardından 6733 sayılı Kanunla 1956 yılında kaldırılmış, fakat 143 sayılı Kanunla eski hüküm yeniden kabul edilmiştir³⁰². Buradaki düzenlemeye göre; sorumlu müdür, eser sahibini bildirmek zorunda değildir. Suç oluşturan yazı, TCK’nin 124-145. maddelerinde yer alan bir suçu oluşturuyorsa, istem üzerine ve 24 saat içinde Cumhuriyet savcılığına eser sahibini bildirme yükümlülüğü vardır. Bu suçlar, anonimlik hakkının istisnasını oluşturmaktaydı. Fakat 1979 yılında 2231 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile bu suçlar bakımından da eser sahibini bildirmek yükümlülüğü kaldırılmış, anonim nitelikteki yazı veya resim veya karikatürden dolayı sorumlu müdürün eser sahibi gibi sorumlu tutulacağı kabul edilmiştir³⁰³.

5680 sayılı Basın Kanunu’nda anonimlik hakkı, 2950 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile beraber son şeklini almıştır. Değişikliğe göre; sorumlu müdür, eser sahibini bildirmek zorunda değildir. Sahibi belli olmayan veya sorumlu müdür tarafından en geç

²⁹⁸ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 279.

²⁹⁹ Sözüer, s. 75.

³⁰⁰ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 115.

³⁰¹ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 279.

³⁰² Sözüer, s. 75.

³⁰³ Sözüer, s. 75.

mahkemece yapılacak birinci sorgusu sırasında, sahibi doğru şekilde açıklanmayan eserden doğacak sorumluluk, suçu oluşturan eser sahibi gibi sorumlu müdüre aittir. Bu durumda anonimlik hakkının kullanılmasının, sorumlu müdürün tavrına bağlı tutulmuş olduğu; eser sahibinin açıklanması bakımından sorumlu müdüre baskı yapılması imkanının sağlandığı ifade edilmektedir³⁰⁴. Bununla birlikte anonimlik, bir hak olarak kullanıldığında, bunun objektif bir sorumluluğa yol açmasının, bir başka ifade ile yazı işleri müdürünün eser sahibi gibi sorumlu tutulup cezalandırılmasının, bu hakkın kaldırılması demek aldığı, ayrıca üçüncü kişinin fiilinden sorumluluk durumunu da meydana getirdiği ifade edilmektedir.

Anonimlik hakkına ilişkin, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasında; süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması halinde, sorumlu müdür ve yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin sorumlu tutulacağı ifade edilmektedir³⁰⁵.

Kanun'a göre; sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin, eser sahibinin kimliğini bilip bilmemesi, bu kişilerin eser sahibi gibi cezalandırılmaları bakımından önemli değildir³⁰⁶. Yani, sorumlu müdür eser sahibinin kimliğini gerçekten bilmiyorsa bile, eser sahibi gibi sorumlu tutulacaktır. Sorumlu müdürün, eser sahibinin kimliğine ilişkin açıklamasının doğruluğunun, mahkeme tarafından araştırılması gerektiği ifade edilmektedir³⁰⁷.

Mahkemenin yapacağı araştırma sonucu eser sahibinin kimliğine ilişkin bilgilerin yanlış olduğu; başka bir ifade ile eser sahibinin, sorumlu müdür tarafından açıklanan kişi

³⁰⁴ İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 246.

³⁰⁵ “a) Basın Kanunu'nun cezaî sorumluluğu düzenleyen 11. maddesinde süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlardan öncelikle eser sahibinin sorumlu olduğu, eser sahibinin belli olmaması halinde, sorumlu müdür ve yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin sorumlu olduğu, ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluğun yayımlatana ait olduğunun belirtildiği; sanığın ... gazetesinde “B...” müstear ismi ile yazılan ve katilana yönelik hakaret içeren yazının eser sahibini Cumhuriyet savcılığına bildirmeme şeklindeki eyleminde, hakaret suçundan doğan cezaî sorumluluğun eser sahibinin belli olmaması nedeniyle yazı işleri müdürüne ait olacağı, bu nedenle olayda suçluyu kayırma suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, sanığın yüklenen suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi...” Y9CD., 25.02.2013, E. 2012/11377, K. 2013/2861, <http://legalbank.net/>.

³⁰⁶ Erman ve Özek, s. 934.

³⁰⁷ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 149.

olmadığı tespit edilirse, sorumlu müdür Kanun'un 11. maddesine göre sorumlu tutulacaktır³⁰⁸.

Sorumlu müdür eser sahibinin adını doğru olarak açıkladığı takdirde, artık eser sahibi belli olduğundan, suçun asıl faili yani eser sahibi, 11. madde hükmüne göre sorumlu tutulacaktır³⁰⁹. Bu durumda Mülga Kanun'un aksine, sorumlu müdür, eser sahibi ile birlikte sorumlu tutulmayacak ve sorumlu müdür sorumluluktan kurtulmuş olacaktır³¹⁰.

Anonimlik hakkını kullanan eser sahibinin adını açıklamadığı takdirde sorumlu tutulan sorumlu müdürün, susma hakkının ihlal edilip edilmediği konusuna değinmek gerekmektedir. Ceza muhakemesinde şüpheli veya sanık, ifade veya sorgu esnasında, kendisine yöneltilen isnatla ilgili açıklama yapmak zorunda değildir³¹¹. Kişi, susma hakkını kullanabilir. Şüpheli veya sanığın, susma hakkını kullanması, aleyhine bir delil olarak kullanılamaz³¹². Susma hakkı, kişinin kendisini suçlayıcı beyanda bulunma yasağının (nemo tenetur se ipsum accusare) bir sonucu ve adil yargılanma hakkının bir gereği olarak kabul edilmektedir³¹³.

Susma hakkını kullanan şüpheli veya sanığın aleyhine bir işlem uygulanarak, susma hakkının kullanılmasının etkisiz kılınması, adil yargılanma hakkını ihlal edeceğine göre; susma hakkını kullanan sorumlu müdürün, eser sahibi yerine sorumlu tutulması da adil yargılanma hakkını ihlal edecektir. Sorumlu müdürün doğruyu söylemesi, hukuki bir yükümlülük değildir. Maddi gerçeği ortaya çıkarmak, mahkemenin görevidir. Bu kişinin,

³⁰⁸ “Vicdani kanının oluşturduğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar belgeler ve gerekçe içeriğine göre yazı işleri müdürü olan sanığın adı ve soyadını açıkladığı yazarın gerçek kimliğinin belli olmaması ve temyiz dilekçesine ekli belgeden yurtdışında yaşadığının anlaşılması nedeniyle Türkiye’de yargılanma olanağının da bulunmaması karşısında; suç tarihinde yürürlükte bulunan 5680 sayılı Basın Yasasının 16 ve hüküm tarihinden sonra yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Yasasının 11/3. maddeleri uyarınca sanığın ceza sorumluluğunun doğduğu kabul edilerek yapılan incelemede başkaca nedenler yerinde görülmemiştir.”, Y9CD., 29.1.1991, E. 1990/3773, K. 1991-254.

³⁰⁹ Erman ve Özek, s. 934.

³¹⁰ “Ancak; hükümden sonra yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 11. maddesi uyarınca ceza sorumlusunun eser sahibi olması ve yazı işleri müdürü olan sanığın hazırlık aşamasında ve duruşmadaki anlatımlarında eser sahibinin kimliğini açıklamış bulunması karşısında, anılan hüküm uyarınca hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi zorunluluğu...” Y4CD., 27.04.2005, E. 2003/14551, K. 2005/3431, <http://legalbank.net/>.

³¹¹ Fatih **Birtek**, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 83.

³¹² Nur **Centel** ve Hamide **Zafer**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2010, s. 149.

³¹³ Birtek, *Ceza Muhakemesinde*, s. 84.

yalan söylemiş olmasından hareketle, kendisine yüklenen suç işlediği sonucuna varılamaz. Buna rağmen Kanun, 11. maddede, eser sahibinin belli olmaması durumunda, sorumlu müdürü sorumlu tutmaktadır. Bu hüküm ile sorumlu müdüre, eser sahibinin adının açıklanması konusunda baskı kurmaktadır.

Kanun koyucunun, söz konusu hüküm ile basın suçundan sorumlu tutulacak kişinin belirli olmasını amaçladığı görülmektedir. Anonimlik hakkı, suç işlenmesini kolaylaştırma aracı olarak kötüye kullanılamaz. Anonimlik hakkının özünde, kişilerin düşüncelerini, herhangi bir baskı altında olmadan açıklayabilmelerini, bu açıklamalardan dolayı gereksiz tehditlerden korunmaları vardır. Fakat anonimlik hakkını kullanan eser sahibinin yerine, kusuruna bakılmaksızın sorumlu müdürün cezalandırılması, ceza hukukunun genel ilkeleri ile bağdaşmayacak şekilde, hem başkasının fiilinden sorumlu tutulma, hem de susma hakkının ihlali sonuçlarını doğurmaktadır. Bunun yanında, sorumlu müdürün, eser sahibinin adını açıklaması konusunda baskı kurularak, anonimlik hakkının kullanılması etkisiz kılınmaktadır. Bu hüküm yerine, süreli yayın bünyesinde gizli kalmak koşulu ile, anonimlik hakkını kullanan eser sahibinin kimliği kaydedilerek, bu eser yoluyla bir suç işlendiği iddiası ile hakkında soruşturma başlatılmasına olanak tanıyacak bir hüküm getirilmesi daha uygun görünmektedir.

Öğretide, anonimlik hakkının niteliği gereği, eser sahibinin kimliğinin öğrenilmesi için hiç kimsenin zorlanamayacağı ve kimliğin başka birinden öğrenilmesi durumunda bile eser sahibi hakkında dava açılmayacağı ifade edilmektedir³¹⁴. Bu düşünceye göre; Kanun'da eser sahibinin isminin beyannamede bildirilmesi zorunlu tutulmadığına göre; eser sahibinin kimliği yalnızca sorumlu müdürden öğrenilebilecektir³¹⁵. Başka kaynaklardan öğrenildiği takdirde, eser sahibi hakkında soruşturma başlatılamayacaktır. Eser sahibi de, anonimlik hakkını kullandığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulabilecektir.

Bize göre; eser sahibinin belli olmadığı durumda, eser sahibinin kimliğine dair araştırma yapılmalıdır. Eser sahibinin kimliği, sorumlu müdürden öğrenilebileceği gibi; başka kaynaklardan da öğrenilebilir. Yani, failin kim olduğu konusunda, ceza

³¹⁴ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 149; Gölcüklü, s. 165; Erman ve Özek, s. 131-132.

³¹⁵ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 149.

muhakemesine ilişkin genel ispat kuralları uygulanmalıdır. Çünkü eser sahibini yalnızca sorumlu müdürden öğrenilmesini zorunlu kılacak herhangi bir hüküm, mevzuatta yer almamaktadır.

Eser sahibinin belli olmaması durumunda, sorumlu müdürün sorumlu tutulmasının, eser sahibinin isminin açıklanması açısından, sorumlu müdür ve onun bağlı olduğu yetkiliyi baskı altına alabileceği ifade edilmektedir³¹⁶. 5680 sayılı Mülga Basın Kanunu bu gibi hallerde yalnızca sorumlu müdürü eser sahibi gibi sorumlu tutarken, 5187 sayılı Basın Kanunu sorumlu müdür ve onun bağlı olduğu yetkilinin sorumlu olacağını düzenlemiş ve eser sahibinin isminin açıklanması olasılığını daha da kuvvetlendirmiştir.

Bize göre de bu düzenleme, sorumlu müdürü, eser sahibinin kimliğini açıklamaya zorlayan bir düzenlemedir. Eser sahibinin belli olmadığı durumlarda, sorumlu müdürün sorumlu tutulması, yukarıda da ifade edildiği gibi, başkasının fiilinden sorumluluk sonucunu doğurmaktadır ve sorumlu müdürün susma hakkını ihlal etmektedir.

2. Sorumlu Müdürün (Yazı İşleri Müdürü) Sorumluluğu

Dönemsel yayınlarda, sorumlu müdürün, yani yazı işleri müdürünün sorumluluğu, Kanun'un 11/3. maddesinde hükme bağlanmıştır. Söz konusu hüküm doğrultusunda, yazı işleri müdürünün niteliği ve sorumluluğunun türü üzerinde durulduktan sonra, sorumluluktan kurtuluş nedenlerinden bahsedilecektir.

a. Genel Bilgiler

Yazı işleri müdürü, bir basılmış eserin düşünsel içeriğini düzenleyen, ona biçim veren, gerektiğinde değişiklik yaparak eseri yayına hazırlayan kişidir³¹⁷. Yazı işleri müdürlüğü, basın faaliyetinin bir gereksinimi olarak ortaya çıkmıştır. Kanun'un 11. Maddesinde ifade edilen “*sorumlu müdür*” kavramı, dönemsel yayınlarda “*yazı işleri müdürü*” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sorumlu müdürlük kurumuna ilk kez, 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nde, gazetenin sorumluluğunu bu kişiye yüklemek amacıyla yer verilmiştir³¹⁸. 1909 tarihli

³¹⁶ İçel, s. 279-280.

³¹⁷ Sözüer, s.79.

³¹⁸ Dönmezer, *Matbuat Suçları*, s. 111-112.

Matbuat Kanunu'nda da, sorumlu müdürlük kurumunun düzenlendiği görülmektedir. Söz konusu düzenlemelerde, sorumlu müdürün yazı işlerini fiilen yönetme koşulu aranmamıştır³¹⁹.

1931 tarihi Matbuat Kanunu ile sorumlu müdürün, yazı işlerini fiilen idare etmesi koşulu getirilmiştir. Aynı koşul, 5680 sayılı Basın Kanunu'nda da yer almaktaydı. Bu düzenleme ile sorumlu müdür olarak, yayınla ilgisi olmayan üçüncü kişiler gösterilerek, yazı işlerini asıl idare edenlerin, sorumluluktan kaçmalarının önüne geçilmek istendiği ifade edilmektedir³²⁰.

Sorumlu müdürün, yazı işlerini fiilen idare etmesi koşulunun gerekli olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre; bu koşula rağmen, göstermelik bir üçüncü kişinin, sorumlu müdür olarak gösterilmesi mümkündür³²¹. Bu halde ise, gerçek sorumlunun araştırılıp sorumlu tutulmasını sağlayacak bir sistemin Kanun'da gösterilmesi gerekmektedir.

Diğer görüş ise; yazı işlerini fiilen idare etmeyen bir kişinin, sorumlu müdür olamayacağını ifade etmektedir³²². Bu görüşe göre; beyannamede sorumlu müdür olarak belirtilen kişi, yazı işlerini fiilen yöneten kişi değilse, sorumlu müdürün fiilen değiştiği ve bunun bildirilmesi gerektiği kabul edilmelidir. Eğer bildirim gerçekleşmezse, yazı işlerini fiilen yöneten kişinin, bütün sorumluluğu taşıyacağı kabul edilmektedir.

5187 sayılı Basın Kanunu'nda, sorumlu müdürün, yayını fiilen yönetmesi gibi bir koşul aranmamıştır. Yazı işleri müdürünün kim olduğu tespit edilirken, beyannamede ismi gösterilen kişi dikkate alınacaktır.

Bize göre; basın suçları, sorumlu müdürler bakımından özgü suç niteliğindedir. Sorumlu müdürlük niteliğini taşımayan üçüncü kişiler, yazı işlerinin yönetimine katılsalar dahi, bu suçtan sorumlu tutulamazlar. Ancak bu kişiler, genel hükümlere göre, basın suçuna iştiraktan sorumlu tutulabilirler.

³¹⁹ Sözüer, s. 79.

³²⁰ Sözüer, s. 80.

³²¹ Erman ve Özek, s. 55; Özek, *Basın Suçlarında*, s. 152; Özek, *Türk Basın Hukuku*, s. 550; Sözüer, s. 81.

³²² Sözüer, s. 78.

b. Nitelikleri

Sorumlu müdürün, eseri yayına hazırlayan kişi olduğu daha önce ifade edilmişti. Kanun koyucu, yayından sorumlu bu kişinin, bazı özelliklere sahip olması gerektiğini hükme bağlamıştır.

Kanun'un 5. maddesine göre; her süreli yayının bir sorumlu müdürü bulunmalıdır. Sorumlu müdürün, birden fazla olması halinde ise, her birinin sorumlu olduğu bölüm belirtilmelidir. Bu düzenleme ile süreli yayına ilişkin sorumluluk durumunda, muhatap alınacak kişinin belirlenmesi sağlanmış olmaktadır.

Aynı maddeye göre sorumlu müdür olabilmek için, on sekiz yaşını bitirmiş olmak, Türkiye'de yerleşim yeri sahibi olmak ve devamlı oturmak, en az ortaöğretim veya dengi bir eğitim kurumundan mezun olmak, kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak, yüz kızartıcı suçlardan mahkum olmamak, TC vatandaşı olmayanlar için karşılıklılık koşulu aramak gerekmektedir.

Söz konusu maddenin 3. fıkrasında, Sorumlu müdürün, TBMM üyesi olması durumunda, sorumluluğu üstlenecek bir müdür yardımcısının tayin edileceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm, yine, basın suçlarının cezasız kalmaması için, objektif bir sorumluluk öngörmektedir. Meclis üyesi olan sorumlu müdürün, bu süre içerisinde kovuşturulamayacak olması sebebiyle, bir üçüncü kişinin müdür yardımcısı olarak atanarak, sorumlu müdürlere ilişkin hükümlerin, bu kişiler hakkında da uygulanması, başkasının fiilinden sorumluluk sonucunu doğurmaktadır.

c. Fonksiyonu

Sorumlu müdürün, dönemsel yayın faaliyetindeki en önemli fonksiyonu, dönemsel yayında yayınlanacak eserlerin suç oluşturmasının önüne geçmektir³²³. Yani, sorumlu müdür, her nüshayı yayından önce denetleyerek, suç oluşabilecek yazı ve resimleri ayıklamakla görevlidir³²⁴.

³²³ Sözüer, s. 84.

³²⁴ Sözüer, s. 84; İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 280.

Sorumlu müdürün bu görevini etkin bir biçimde kullanabilmesi için, suç içerdiğini düşündüğü bir yazıyı yayınlamama veya değiştirme hakkının bulunması gerekmektedir. Sorumlu müdürün, suç içerdiğini düşündüğü eserin yayınlanmasına itiraz etmesine rağmen³²⁵, yayının gerçekleşmesi halinde sorumluluk yayımlatama ait olacaktır (m. 11).

Kanun koyucu burada, sorumlu müdüre, sorumluluktan kurtulacağı bir imkan tanımıştır. Bu düzenlemenin, sorumlu müdürün sorumluluğunu, subjektif sorumluluk esasına yaklaştırdığı ifade edilmektedir. Konuya ilişkin açıklamaya, sorumlu müdürün sorumluluğunun hukuki niteliği bağliğı altında yer verilecektir.

Sorumlu müdür bu görevini etkin bir biçimde yapabilmek için gerektiğinde yayın süreci içerisinde veto hakkı ile donatılması ve bu hakkını dönemsel yayının sahibine veya yüksek yönetimine ve hatta eser sahibine karşı da kullanılabilmesi gerekmektedir³²⁶.

d. Sorumlu Tutuluş Nedeni

Sorumlu müdürün, suç içeren bir eserden dolayı, iştirak iradesinin bulunmasa dahi, sorumlu tutulmasının nedeni, basın suçlarının cezasız kalmasının önüne geçilmesidir. Bununla birlikte, sorumlu müdürün, dönemsel yayının yayın politikasında ve yayınlanacak yazılar konusunda, belli bir otoriteye sahip olması; bu kişinin yayın faaliyetinde dikkatli davranması yükümlülüğünü beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla sorumlu müdürün, suç oluşturabilecek yazıları, dikkatli bir şekilde ayıklaması gerektiği ifade edilmektedir³²⁷.

Buna karşılık, uzun süren yargılamalar sonucu tespit edilebilen, ilk bakışta suç içeriği anlaşılacak bir yayından dolayı, sorumlu müdürü sorumlu tutmamak gerekir. Ancak, kanun koyucu, suç içeriği ilk bakışta anlaşılmayan yayınlardan dolayı da sorumlu müdürü sorumlu tuttuğu için, böyle bir araştırmaya gerek kalmamaktadır.

³²⁵ Öğretide buna, “veto hakkı” denilmektedir. Bkz. İçel ve Ünver, s. 164; İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 280-282.

³²⁶ Sözüer, s. 84; İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 146; İçel ve Ünver, s. 164; İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 280-282.

³²⁷ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 155.

e. Sorumluluğun Hukuki Niteliği

aa. Sorumluluğun Kaynağı ve Konusu

Basın suçuna iştirak etmiş olan sorumlu müdürün sorumluluğunun kaynağını, genel hükümler oluşturmaktadır. Buna karşılık, basın suçuna iştirak etmemiş olan sorumlu müdürün sorumluluğunun kaynağını, Basın Kanunu'nun 11. maddesi oluşturmaktadır. Çünkü iştirak dışında bir kimsenin, bir suçtan sorumlu tutulabilmesi, kusur sorumluluğu ilkesinin hakim olduğu genel hükümlere göre mümkün değildir. Bunun için özel bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Sorumlu müdürün sorumluluğunun konusunun ise, “suç içeren basılmış eseri yayınlamak” olduğu ifade edilmektedir³²⁸. Basın suçu, eser sahibinin suç içeren eseri oluşturması ve bu eserin yayınlanması hareketlerinin bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadır. Yayın hareketini gerçekleştiren sorumlu müdür de, iştirak iradesi bulunduğu, genel hükümlere göre sorumlu tutulmaktadır. Buna karşılık, iştirak iradesi bulunmadığında, bu kişinin sorumluluğu, Basın Kanunu'nun 11. maddesine göre tespit edilecektir. Bu durumda eser sahibinin belli olması ve cezalandırılabilmesi durumunda, sorumluluğu söz konusu olmaz. Fakat eser sahibinin belli olmaması veya maddede sayılan diğer nedenlerden dolayı cezalandırılmaması durumunda, sorumlu müdür sorumlu tutulacaktır.

Esasında eser sahibinin fiili ile sorumlu müdürün fiili farklı niteliktedir. Fakat Basın Kanunu'na göre sorumlu müdür eser sahibinin işlediği suçun cezası ile cezalandırılmaktadır³²⁹. Oysaki yazı işleri müdürünün dikkat ve özen ödevini savsaklamak fiilinden sorumlu tutulması gerekirdi. Bu durum başkasının fiilinden sorumluluk gibi ceza hukukunun genel ilkeleriyle bağdaşmayan bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.

³²⁸ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 155-156.

³²⁹ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 155-156.

bb. Sorumluluğun Türü

Sorumlu müdürün sorumluluğunun, sübjektif veya objektif sorumluluk esaslarından hangisine dayandığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre; yazı işleri müdürünün suçu önlemek hususunda yapacağı denetimdeki kusurunun varlığı aranmamakta, hatta gerekli denetimin yapıldığı ve özenin gösterildiği ispatlansa dahi, yazı işleri müdürü sorumlu tutulmaktadır. Bu nedenle, sorumlu müdürün sorumluluğu, objektif niteliktedir³³⁰.

İkinci bir görüş ise; sorumlu müdürün sorumluluğunun, objektif niteliğe sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, yine de sübjektif sorumluluktan bahsedilebileceğini ileri sürmektedir³³¹. Bunun nedeni ise, Kanun'un 11/3. maddesinin son cümlesinde ifade edilen, basılmış eserin, sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayınlanması halinde, bundan doğan sorumluluğun, yayımlatana ait olacağı düzenlemesidir. Bu hükümlerle Kanun'un, sorumlu müdürün denetim fonksiyonunun gereği olan veto hakkının, dönemsel yayın sahibine karşı işlemez duruma gelebileceğini dikkate alarak, kusuru bulunmayan sorumlu müdürün, sorumluluktan kurtulmasına imkan tanıdığı ifade edilmektedir³³².

Bir üçüncü görüş ise yazı işleri müdürünün sorumluluğunun taksire dayandığını kabul etmektedir³³³.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. madde gerekçesinde, objektif sorumluluğun, ilke olarak kaldırıldığı ifade edilmektedir³³⁴. Fakat söz konusu maddenin, süreli yayınlarda, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili bakımından, objektif sorumluluk esasını benimsediği görülmektedir.

Kanun'a göre sorumlu müdür; eser sahibinin belli olmaması, yayın sırasında ceza ehliyetine sahip olmaması, yurt dışında bulunması sebebiyle Türkiye'de

³³⁰ Özen, *Objektif Sorumluluk*, s. 173 vd.; Demirbaş, s. 364-365; Özek, *Basın Suçlarında*, s. 157; Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 381; Sözüer, s. 87.

³³¹ İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 249; Sözüer, s. 88.

³³² İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 250.

³³³ Tosun, s. 169-170.

³³⁴ Özen, "Ceza Sorumluluğu", s. 67.

yargılanamaması, verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın sorumlu tutulmaktadır.

Söz konusu maddede yer alan sebeplerle, sorumlu müdürün objektif olarak sorumlu tutulabilmesi için, genel hükümlerde yer alan iştirak kurallarının uygulanamaması gerekmektedir³³⁵. İştirak hükümlerinin uygulanabilmesi halinde, Basın Kanunu'nun uygulanmasına gerek kalmayacağı daha önce ifade edilmişti. Bu durumda sorumlu müdür, subjektif olarak, kusuru araştırılarak sorumlu tutulacaktır.

Tüm bu açıklamalara göre yazı işleri müdürünün sorumluluğunun objektif niteliğinin daha ağır basmakta olduğu görülmektedir. Bununla beraber Basın Kanunu'nun 28. maddesinde, adli para cezalarının, hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilmesi yasağı, yaptırım bakımından sorumlu müdürün lehine bir durum meydana getirmektedir³³⁶. Fakat, cezası, hürriyeti bağlayıcı ceza olmasa da, sorumlu müdür, eser sahibinin işlediği suçun cezası ile cezalandırılmaktadır³³⁷.

Objektif sorumluluk hali, kasttan doğan subjektif sorumluluğun yanında, istisnai bir sorumluluk çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişinin, bir suçtan dolayı objektif olarak sorumlu tutulabilmesi için, kanunlarda açık hüküm bulunması gerekmektedir³³⁸. Bununla birlikte, objektif sorumluluk halinde de, failin yaptığı hareketin iradi olması ve bu iradi hareket ile netice arasında nedensellik bağının bulunması gerekmektedir³³⁹.

Sorumlu müdürün sorumlu tutuluş nedeni, yayını denetlerken göstermesi gereken dikkat ve özen ödevini yerine getirmemesidir. Fakat Basın Kanunu'nun 11. maddesine göre sorumlu müdürün dikkat ve özen ödevini yerine getirip getirmemesinin bir önemi yoktur. Yani sorumlu müdürün denetim görevini kasten veya taksirle ihlal edip etmediğinin araştırılması, söz konusu düzenlemeye göre gerekmemektedir. Sorumlu müdür denetimde özenli davranmış olsa dahi cezalandırılacaktır. Kasıtlı veya taksirli bir

³³⁵ Özen, "Basın Kanununun Karşılaştırılması", s. 86-88

³³⁶ İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 244.

³³⁷ Sözüer, s. 89.

³³⁸ İçel, *Taksirden Doğan Subjektif Sorumluluk*, s. 128.

³³⁹ Kayıhan İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Subjektif Sorumluluk*, Cezaevi Matbaası, İstanbul 1967, s. 127.

davranışın olup olmadığını araştırmayı yasaklayan ve yalnızca ortaya çıkan neticeden sorumlu müdürü sorumlu tutan Basın Kanunu'nun bu düzenlemesinin objektif bir sorumluluk öngördüğü açıktır. Burada sorumlu müdür, eser sahibinin işlediği suçun cezası ile sorumlu tutulmaktadır.

f. Basın Kanunu'nda Yer Alan Sorumluluğu Kaldıran Nedenler

Basın Kanunu'nun 11. maddesinde, basılmış eserin, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayınlanması halinde, sorumluluğun yayımlatana ait olacağı düzenlenerek, yazı işleri müdürüne sorumluluktan kurtulma imkanı sağlanmıştır. Kanun koyucu, bu hükümle sorumlu müdürün, yayın sahibi gibi kimseler istediği takdirde, yayının gerçekleşmesini engelleyemeyeceğini öngörerek, böyle bir düzenleme getirmiştir³⁴⁰.

Sorumlu müdürün, sorumluluktan kurtulabilmesi için, yayının, dönemsel yayın sahibi gibi, yazı işleri müdürünün yayına itiraz hakkının kendisine karşı işlemez durumda olduğu kişi tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir³⁴¹. Yine yayının, söz konusu kimsenin isteği üzerine olması, sorumlu müdürün sorumluluktan kurtulması için yeterli değildir. Bu yayının aynı zamanda yazı işleri müdürünün rızası olmadan gerçekleşmesi gerekir. Bu nedenle örneğin; dönemsel yayın sahibinin isteği ile yazı işleri müdürünün rızasının birleşmesi durumunda, yazı işleri müdürünün sorumluluğu kalkmayacaktır. Bununla birlikte, bu kimseler dışındaki kişiler tarafından, suç oluşturan yayının, sorumlu müdürün rızası hilafına yapılmasını, kanun koyucu sorumluluğu kaldıran bir hal olarak görmemiştir³⁴².

Ceza hukukunda, objektif sorumluluk durumlarında dahi, faile yüklenebilecek iradi bir temel hareketin varlığı gerektiği belirtilerek, bu hükmün, yalnızca ceza hukukunun genel bir kuralını tekrar etmiş olduğu ifade edilmektedir³⁴³.

³⁴⁰ Gölcüklü, s. 165-166; İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 250.

³⁴¹ Sözüer, s. 93-94.

³⁴² Ersan Şen, *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1996, s. 184.

³⁴³ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 163; Sözüer, s. 93.

Yukarıda ifade edildiği gibi, söz konusu hüküm, sorumlu müdürün, yalnızca rızası dışında ve yayına ilişkin söz hakkının bulunmayacağı durumlarda, sorumluluğunu kaldırmaktadır. Bu hal dışında, kusurunun bulunmadığı durumlarda sorumluluğu kaldırmamaktadır. Dolayısıyla, sorumlu müdürün sorumluluğunun, objektif sorumluluk niteliği devam etmektedir.

g. Sorumluluğu Kaldıran Diğer Nedenler

Sorumlu müdürün sorumluluğunu kaldıran, ceza hukukunun genel hükümlerinden doğan nedenler vardır. Sorumlu müdürün sorumluluğu, objektif nitelikte olmakla birlikte, hareketin iradi olması ve hareket ile netice arasında nedensellik bağının bulunması gerekmektedir³⁴⁴. Hareketin iradiliğini ortadan kaldıran veya nedensellik bağını kesen durumlarda yazı işleri müdürünün sorumluluğu söz konusu olmayacaktır³⁴⁵.

Suçun hukuka aykırılık unsurunu ortadan kaldırarak fiili suç olmaktan çıkaran, onu bütün hukuk düzeni bakımından hukuka uygun hale getiren nedenlere “*hukuka uygunluk nedenleri*” denilmektedir³⁴⁶. Basın suçları bakımından genellikle hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeni söz konusu olmaktadır.

Eser sahibinin sorumluluğunu kaldıran nedenler konusunda bahsedilen, gazetecilik mesleğinin icrası ve eleştiri hakkı, sorumlu müdürün de fiilini hukuka uygun hale getiren nedenlerdendir.

Gazetecilik mesleğinin icrası hukuka uygunluk nedeninin bir sınırının, kişilerin masumiyet hakkı olduğu, daha önce ifade edilmişti. Bu sınır, sorumlu müdür için de geçerlidir. Sorumlu müdürün yayınlamış olduğu basılmış eserde, kişilerin masumiyet hakkını ihlal eden bir içerik bulunuyorsa, bu hakkın sınırları aşılmış olacaktır.

³⁴⁴ Gölcüklü, s. 165.

³⁴⁵ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 161.

³⁴⁶ Koca ve Üzülmüş, s. 255.

D. Dönemsel Olmayan Yayınlar da Ceza Sorumluluğu

1. Genel Bilgiler

1931 tarihli Matbuat Kanunu'nda, dönemsel olmayan yayınlarda ceza sorumluluğuna ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildi. Bu yayınlarda Türk Ceza Kanununda yer alan genel sorumluluk kuralları ve iştirake ilişkin kurallar uygulanmaktaydı³⁴⁷.

5680 sayılı Mülga Basın Kanunu'nun 16. maddesinin 4. bendinin ilk şeklinde, dönemsel olmayan yayınlardaki ceza sorumluluğu bakımından yeni bir sistem getirilmiştir³⁴⁸. Buna göre, dönemsel olmayan yayınlarda basamaklı sorumluluk sistemi kabul edilmiştir. Eser sahibi, yayımcı, basımcı, satan ve dağıtan şeklinde sıralanan basamaklar vardır. Bu basamaklardan birinde sorumluluk saptandığında diğer alt basamaktakiler sorumlu tutulamayacaktır. Fakat 2950 sayılı Kanun ile 16. maddenin 4. bendi değiştirilmiştir. Hükmün yeni haline göre hem birlikte sorumluluk hem de basamaklı sorumluluk sistemi öngörülmüştür³⁴⁹. Yani, eser sahibi ile birlikte yayımcı, birinci derecede ve birlikte sorumlu tutulmakta; fakat bu kimselerin sorumlu tutulamaması durumunda basımcı, satan ve dağıtan sırasıyla sorumlu tutulmaktadır.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11/2, 4 ve sonuncu fıkrasında dönemsel olmayan yayınlarda ceza sorumluluğu düzenlenmiştir. Dönemsel yayınlardan farklı özellikleri olan dönemsel olmayan yayınların sorumluluk rejimi de farklı şekilde belirlenmiştir.

Kanun'a göre; süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan ilk olarak, eser sahibi sorumludur. Yani, dönemsel olmayan yayınlarla işlenen suçun asıl faili eser sahibidir. Süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip olmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümlerle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde yayımcı; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında

³⁴⁷ Sözüer, s. 99.

³⁴⁸ Sözüer, s. 99-100.

³⁴⁹ Sözüer, s. 99-100.

ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması hallerinde ise basımcının sorumlu tutulacağı hükme bağlanmıştır.

Kanun hükmünden de anlaşılacağı gibi, dönemsel olmayan yayınlarda basamaklı sorumluluk sistemi kabul edilmiştir³⁵⁰. Yani eser sahibi, yayımcı, basımcı şeklinde ilerleyen basamaklardan birinde sorumluluk tespit edildiği takdirde, bir alt derecedekiler sorumlu tutulmayacaktır. Ancak, bu derecelerdeki kişiler arasında iştirakin söz konusu olduğu durumlarda iştirak kuralları uygulanabilecektir.

Sübjektif sorumluluk esaslarına uygun olarak ilk basamakta eser sahibi tek başına yer almaktadır. Eser sahibinin sorumlu tutulabildiği hallerde alt basamakta yer alan, örneğin yayımcı, sorumlu tutulmayacaktır. Eski Kanun’un aksine eser sahibi ve yayımcının birlikte sorumluluğu, yeni Kanun’da kabul edilmemiştir.

2. Eser Sahibinin Sorumluluğu

Basın Kanunu’nun 11/2. hükmüne göre; dönemsel olmayan yayınlar yoluyla işlenen suçlardan sorumluluk, kural olarak eser sahibine aittir. Yani, dönemsel olmayan yayının içeriğini oluşturan yazıyı veya haberi yazanı, çevireni veya resmi veya karikatürü yapanı basın suçundan sorumlu tutulacaktır³⁵¹.

Eser sahibinin sorumluluğu ceza hukukunun temel ilkelerine uygun olarak sübjektif sorumluluk esasına dayanmaktadır³⁵². Eserin düşünsel içeriğini oluşturan, eser sahibidir. Eser sahibinin ise kendi eyleminden sorumlu tutulması, ceza hukukunun temel ilkelerinden “*sübjektif sorumluluk*” veya “*kusura dayanan sorumluluk*” esaslarına uygundur. Burada ifade edilmesi gereken bir husus ise, eser sahibinin sorumluluğunun Basın Kanunu’nun 11. maddesinden doğmadığıdır³⁵³. Basın Kanunu’nun 11. maddesi bulunmasaydı da, ceza hukukunun genel sorumluluk esaslarına göre eser sahibinin sorumlu tutulması mümkündü. Kanunun bu hükmü düzenlemekteki amacı, dönemsel

³⁵⁰ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 172.

³⁵¹ İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 283.

³⁵² İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 252; Sözüer, s. 100.

³⁵³ Özek, *Basın Suçlarında*, s. 137.

yayınlarında olduğu gibi, dönemsel olmayan yayınlarda da suçun asıl sorumlusu bakımından uygulamada herhangi bir karışıklık yaşanmamasıdır³⁵⁴.

Basın Kanunu'na göre eser sahibi belli olduğu ve cezalandırılabilirdiği takdirde, suç oluşturan dönemsel olmayan yayından, bir başkası sorumlu tutulamayacaktır. Ancak, eser sahibi yanında alt basamaktaki kimselerin iştirakleri söz konusu ise, genel ceza sorumluluğu esasları gereğince bu kimselerin de sorumlu tutulabileceği kabul edilmektedir³⁵⁵.

Dönemsel olmayan yayınlarda eser sahibinin sorumluluğu, dönemsel yayınlarda olduğu gibidir. Bu nedenle, eser sahibinin sorumluluğuna ilişkin olarak yapılan açıklamalar, burada da geçerlidir.

3. Yayımcının Sorumluluğu

5187 sayılı Basın Kanununun 11/4. hükmüne göre eser sahibinin sorumlu tutulmadığı hallerde, ikinci basamakta sorumlu tutulan kişi yayımcıdır.

Kanun'un 2/1-j hükmüne göre; yayımcı, bir eseri basılmış eser durumuna getirip yayımlayan gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir. Buna göre; yayımcı, yayınlama faaliyetini gerçekleştiren kişidir. Yayımcının sorumlu tutulabilmesi için eser sahibinin sorumsuzluk sebeplerinden birinin varlığı yeterlidir. Bu sebepler, daha önce de ifade edildiği gibi; eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip olmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi halleridir.

Yayımcı ilk olarak, eser sahibinin belli olmadığı durumlarda sorumlu tutulmaktadır. Eser sahibinin belli olmaması ise, öğretilerde "anonimlik hakkı" denilen çerçevede, eserin müstear adla veya imzasız veya remizli imza ile yayımlandığı durumlarda söz konusu olur.

³⁵⁴ İçel ve Ünver, s. 252.

³⁵⁵ Gölcüklü, s. 162; Sözüer, s. 101.

Yayımcı, dönemsel yayını yönlendiren ve yayını gerçekleştiren kişidir³⁵⁶. Dönemsel yayınlardaki yazı işleri müdürünün fonksiyonunu, dönemsel olmayan yayınlarda yayımcı gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla yayımcı, dönemsel olmayan yayınlardaki içeriği yayından önce denetlemek ve suç oluşturabilecek kısımları çıkarmak yükümlülüğünü taşımaktadır³⁵⁷. Yayımcı bu ödevini gerçekleştirirken gerekli dikkat ve özeni göstermezse, mesleğinin gerektirmiş olduğu yükümlülüğü yerine getirmemiş olacaktır. Yayımcının sorumlu tutuluşunun esasının da bu olduğu ifade edilmektedir.

Bununla birlikte, çok farklı alanlarda yayınlar yapan yayımcıdan, bunların içerdiği suçları bilmesini ve ayıklamasını beklemek, ceza adaleti ile uygun düşmemektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, ilk bakışta anlaşılabilen suçlar bakımından uygun görünse de, uzun süren yargılamalar sonucunda suç içerdiği anlaşılabilen basılmış eserleri yayınlamaktan dolayı, yayımcının sorumlu tutulmaması gerekmektedir. Basın suçları yayın hareketi ile oluşsa da, iştirak iradesi bulunmayan ve söz konusu eserin suç içeriğini anlayamayacak durumda olan yayımcıyı değil, yalnızca basılmış eserin fikri içeriğini oluşturan eser sahibini sorumlu tutmak, ceza adaletine daha uygun olacaktır.

Dolayısıyla, basın suçunun cezasız kalmamasını amaçlayan kanun koyucunun, bu adaletsizliği önlemek amacıyla, yayımcı açısından objektif sorumluluk esasını değil, en azından taksir derecesinde kusurunu araması gerekmektedir. Bu şekilde, yayımcının kusuruna bakılmaksızın, başkasının fiilinden dolayı cezalandırılmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Dönemsel yayınlarda sorumlu müdür için öngörülen sorumluluktan kurtuluş nedeni, yayımcı için söz konusu değildir. Yalnızca, fiilin iradi olması ve yayın hareketi ile netice arasında nedensellik bağının kurulması yeterlidir. Dolayısıyla yayımcının iradesi dışında yayının gerçekleşmiş olması durumunda sorumluluğun da söz konusu olmaması gerekir.

Sonuç olarak, yayımcının sorumluluğunun, basın suçunun failinin belli olması bakımından, objektif sorumluluk esasına göre hükme bağlandığı görülmektedir. Söz konusu düzenleme, ceza hukukunun genel ilkelerinden, “*kusursuz ceza olmaz*” ilkesine

³⁵⁶ Sözüer, s. 102.

³⁵⁷ İçel ve Ünver, s. 252-253.

aykırı bir düzenlemedir. Yayımcının sorumluluğunun, kusur sorumluluğu ilkesine dayalı olarak belirlenmesi gerekmektedir.

4. Basımcının Sorumluluğu

Basın Kanununun 2/1-k hükmüne göre; basımcı, bir eseri basın araçları ile basan veya diğer araçlarla çoğaltan kimsedir. Dönemsel olmayan yayınlarda, basın suçundan basımcının sorumlu tutulabilmesi için ise, Kanun'un 11/4. hükmüne göre; yayımcının belli olmaması veya basın sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması gerekmektedir.

Basımcı, basın suçunun işlenmesi konusunda eser sahibi ve yayımcının eylemlerine katılmışsa, yani suça iştirak iradesi varsa, genel hükümlere göre sorumlu tutulabilecektir³⁵⁸.

Burada dikkat edilmesi gereken bir konu, yayımcının sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için öngörülen, “*verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümlle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi*” şartının, basımcının sorumluluğunda öngörülmemiş olmasıdır. Yani, yayımcıya verilecek ceza, yayımcının diğer bir suçtan dolayı kesin hükümlle mahkum olduğu cezaya etki etmese dahi, basımcı sorumlu tutulamayacaktır³⁵⁹.

Basımcının iştirak kuralları dışında cezalandırılması “*kusursuz ceza olmaz*” ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Görevi sadece, eseri basmak ve çoğaltmaktan ibaret olan basımcıya, basılmış eserin içeriğini incelemek ve basılmış eserin içeriğini suç unsurlarından arındırmak gibi bir görev yüklenmemelidir. Basımcıdan, her bastığı eseri okumasını ve bunların içerdiği suç unsurlarını bilebilmesi beklenmemelidir. Basımcının, basılmış eserin düşünsel içeriğinden sorumlu tutulması, başkasının fiilinden sorumluluk anlamına gelir. Bu da subjektif sorumluluk esasına uygun değildir.

Kanunun, dönemsel olmayan yayınlarda basımcıyı sorumlu tutmakta herhangi haklı bir nedeni yoktur. Ayrıca basımcıya sorumluluktan kurtuluş olanağının da

³⁵⁸ İçel ve Ünver, s. 253; İçel, *Kitle İletişim Hukuku*, s. 285.

³⁵⁹ İçel ve Ünver, s. 252.

tanınmamış olması, bu sorumluluğun salt bir objektif sorumluluk olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Basın özgürlüğü, demokratik toplumların olmazsa olmaz bir parçasıdır. Kişilerin, düşüncelerini açıklama ve yayma aracı olarak kullanabilecekleri en önemli yol olan basın araçlarından özgür bir şekilde yararlanabilmeleri gerekmektedir. Bununla beraber, kişilerin haber alma ve bilgi edinme hakları da basının özgür olması sonucu büyük ölçüde hayata geçmiş olacaktır.

Basın, düşünce, haber ve bilgilerin açıklanması ve yayılması aracı olarak kullanılınca; toplumlar üzerindeki etkisi de büyük olmaktadır. Basın özgürlüğünün kötüye kullanılması sonucu kişilere verilen zararlar da, aynı oranda büyük olmaktadır. Bu nedenle, basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasına ilişkin önlemlerin alınmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Basın özgürlüğünü kötüye kullanılmasına ilişkin önlemlere, basın özgürlüğünü güvence altına alan metinlerde rastlamaktayız. Bu metinler öncelikle basın özgürlüğünü koruyucu bazı düzenlemeler öngördükten sonra, basın özgürlüğüne getirilen sınırlamaları hükme bağlamaktadır. Çünkü bu iki durum, birbiri ile yakından ilişkilidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa, bu metinlerden en önemlileridir. Bunlardan başka, Basın Kanunu da, basının işleyişine ve basın özgürlüğü ile bunun sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemeler getirmiştir.

Basın özgürlüğünün kötüye kullanılması, genellikle bir ceza normunun ihlali suretiyle ortaya çıkmaktadır. Bu durum, “*basın ceza hukuku*” kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Fakat bu durum, ayrı bir “*basın suçu*” kategorisinin olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü basın suçları, unsurları bakımından genel suçlardan farklı unsurlara sahip değildir. Bazı suçların basın yoluyla işlenmesi, genellikle, genel hükümlerde düzenlenen suçların nitelikli hallerini oluşturmaktadır.

Bir suçun, basın yoluyla işlenebilmesi için yayın fiilinin gerçekleşmesinin de gerekmesi, onun genel suçlardan ayrı bir suç niteliğinde olduğunu ifade etmez. Yayın, basın suçları bakımından “*hareket*” niteliğini taşımaktadır. Bu bakımdan, basın suçlarına “*çok hareketli suçlar*” denebilir. Yani, basın suçları, eser sahibinin, basılmış eserin düşünsel içeriğini oluşturması ile kendisinin veya bir üçüncü kişinin, yayını gerçekleştirme hareketinin birleşimi sonucu oluşur.

Basın suçlarına ilişkin, teorik açıdan üçlü bir ayırım yapılmaktadır. Bunlar; “*basın düzenine karşı işlenen suçlar*”, “*dar anlamda basın suçları*” ve “*basın yoluyla işlenen suçlar*”dır. Basın düzenine karşı işlenen suçlar, basının idari işleyişine karşı işlenen suçlar olarak tanımlanmaktadır. Bize göre; bu suçlara gerek bulunmamaktadır. Bunların, suç olmaktan çıkarılıp, idari yaptırımlara bağlandığı takdirde de, basının idari düzenini bozacak eylemlerin önüne geçilebilir.

Dar anlamda basın suçları, Basın Kanunu’nun 20. ve 21. olmak üzere, iki maddeyle sınırlı kalmıştır. Bu maddeler, çeşitli suçlara ilişkin yayın yasaklarını hükme bağlamaktadır. Dar anlamda basın suçları, basın özgürlüğüne getirilmiş önemli kısıtlamalar olarak görülmektedir. Demokratik toplumların kanunlarında, bu şekilde düzenlemelerin yer almasının, basın özgürlüğü ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir. Bize göre; 20. ve 21. maddelerde düzenlenen suçlar, basın özgürlüğüne getirilen gereksiz kısıtlamalardır. Bu tür fiillerin denetimi, basının idari düzenine ve basın mensuplarının sağduyusuna bırakılabilir.

Basın yoluyla işlenen suçlar, herhangi bir yolla işlenebilen suçların, basın yoluyla işlenmesini ifade eden suçlardır. Bu suçlarda basın, araç olarak kullanılır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bu suçların basın yoluyla işlenmesi, ayrı bir suç kategorisi oluşturdukları anlamına gelmemektedir. Dar anlamda basın suçlarının aksine, bu suçlar basın yoluyla işlendiğinde farklı bir suç oluşturmamaktadırlar. Dar anlamda basın suçları ise; ayrı bir basın suçu oluşturabilir. Çünkü bu suçlar, yalnızca basın yoluyla işlendiğinde cezalandırılan eylemleri düzenlemektedir.

Basın suçunun unsurlarının, genel suçların unsurlarından farkı olmadığı yukarıda ifade edilmişti. Basın suçları, nasılmış eser, yayın ve basılmış eserin düşünsel içeriği ile kanuni tip arasındaki ilişki unsurlarından oluşmaktadır.

Basın suçunun oluşması için yayın fiilinin gerçekleşmesinin gerekmesi, bu suçlarda özel ceza sorumluluğu rejimini beraberinde getirmiştir. Basın faaliyetine katılan kişilerin, basın suçuna katılmaları durumunda, bu kişiler hakkında iştirak kurallarının uygulanmasının her zaman mümkün olmaması ve bu durumun, basın suçlarının cezasız kalmasına sebebiyet verebileceği ifade edilmektedir. Bize göre; basın suçlarına özel sorumluluk rejiminin getirilmesi düşünülse de, bu sorumluluk rejiminin, genel sorumluluk kurallarına aykırı olmaması gerekmektedir.

Özel sorumluluk rejimi, genel hükümlerde düzenlenen iştirak kurallarının, basın suçuna katılan kişiler bakımından uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalarını doğurmuştur. Bize göre; basın suçlarına ilişkin olarak düzenlenen özel sorumluluk rejimi, bu suçlara katılan kişiler bakımından iştirak kurallarının uygulanmasına engel değildir. Basın Kanunu'nun 11. maddesinde belirtilen kişiler veya bunlar dışındaki kişilerin, basın suçuna iştirak etmeleri mümkündür. Bu durumda, bu kişilerin sorumluluğu, iştirak hükümlerine göre tespit edilecektir. Basın Kanunu'nun 11. maddesindeki sorumluluk rejimi ise, basın suçunun, iştirak hali dışında işlenmesi sonucu uygulanacaktır.

Basın Kanunu'na göre basın suçlarından doğan cezai sorumluluk, dönemsel ve dönemsel olmayan yayınlarda olmak üzere, farklı şekillerde düzenlenmiştir. Kanun'un 11. maddesine göre, dönemsel ve dönemsel olmayan yayınlarda ceza sorumluluğu, öncelikle eser sahibine aittir. Eser sahibi, basılmış eserin düşünsel içeriğini oluşturan kişidir. Eser sahibinin cezai sorumluluğu, genel sorumluluk esaslarına göre tespit edilir. yani bu kişinin sorumluluğunun kaynağı, Basın Kanunu değil, ceza hukukunun genel sorumluluk esaslarıdır. Eser sahibinin cezai sorumluluğu, kusur sorumluluğu ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir.

Dönemsel yayınlarda, yazı işleri müdürünün ve onun bağlı olduğu yetkilinin; dönemsel olmayan yayınlarda ise yayımcı ile basıncının sorumlulukları ise; objektif sorumluluk esasına göre düzenlenmiştir. Çünkü 11. maddede, bu kimselerin kusurlu olup olmadıklarına bakılmaksızın, sorumlu tutulacağı haller düzenlenmiştir.

Söz konusu maddede Kanun, anonimlik hakkını kullanan eser sahibi yerine, dönemsel yayınlarda sorumlu müdür ve onun bağlı olduğu yetkiliyi; dönemsel olmayan yayınlarda ise yayımcıyı, bu kişinin de belli olmadığı hallerde basımcıyı

cezalandırmaktadır. Anonimlik hakkı, eser sahibine suç işleme hakkı vermez. Fakat anonimlik hakkını kullanan eser sahibi yerine, kusuruna bakılmaksızın, yukarıda ifade edilen kişilerin sorumlu tutulması, başkasının fiilinden sorumlu tutulma ve objektif sorumluluk sonucunu doğurmaktadır. Bu durum, ceza hukukunun genel ilkelerinden, “*cezaların şahsiliği ilkesi*” ve “*kusur sorumluluğu ilkesine*” aykırılık oluşturmaktadır.

Maddenin devamında düzenlenen haller için de aynı durum söz konusudur. Yani, eser sahibinin yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması, yurt dışında bulunması sebebiyle Türkiye’de yargılanamaması, verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümlerle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde; dönemsel yayınlarda sorumlu müdür ve onun bağlı olduğu yetkili; dönemsel olmayan yayınlarda ise yayımcı sorumlu tutulmaktadır. Dönemsel olmayan yayınlarda, yayımcının belli olmaması, basım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması, yurt dışında olması sebebiyle Türkiye’de yargılanamaması hallerinde basımcının sorumlu tutulacağı ifade edilmiştir. Özellikle yaptığı iş, eseri basmaktan ibaret olan basımcının, sorumlu tutulmasının, herhangi haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır.

Kanun’un 11. maddesinde düzenlenen söz konusu kişilerin cezai sorumluluklarının, kusur sorumluluğu ilkesine uygun olarak, sübjektif sorumluluk esasına göre belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Kanun’un, eser sahibinin sorumluluğunu belirledikten sonra, basın suçuna iştirak iradesi bulunmadan katılan bu sorumlu müdür veya yayımcının, taksirlerinden dolayı sorumlu tutulabileceklerini düzenlemesi, kusur sorumluluğu ilkesine uygun olacaktır. Basımcı açısından taksir sorumluluğunun dahi düzenlenmesi gerekmemektedir. İştirak iradesi bulunmayan basımcının, taksirinden dolayı sorumlu tutulması, bu kimseye, gereğinden fazla sorumluluk yüklemek anlamına gelecektir.

KAYNAKÇA

- Acabey**, Mehmet Beşir, “Basın Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün Bir Sınırı Olarak Kişilik Hakkı”, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/1-Be%C5%9Fir-ACABEY.pdf>, (Erişim tarihi: 06.03.2016).
- Arslan**, Zühtü, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasa Yargısı: Uyum Sorunu ve Öneriler”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/arslan.pdf, (Erişim tarihi: 15.04.2016).
- Artuk**, Mehmet Emin, Ahmet **Gökçen** ve Ahmet Caner **Yenidünya**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- Artuk**, Mehmet Emin ve Ahmet Caner **Yenidünya**, “Suçun Önlenmesi ve Medya”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Sayı 1-2-3, C. 75, İstanbul 2001.
- Aydın**, Devrim, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, *Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan*, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruhad/issue/download/5000001567/5000000635>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).
- Aydın**, Murat, *Basın Suçlarında Sorumluluk*, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- Baştürk**, İhsan, “Basın Kanunu’nda Kimlik Açıklama Yasağına Aykırılık Suçu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 86, 2009.
- Baykan**, Metin, *Basın Özgürlüğü*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- Birtek**, Fatih, *Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Bıçak**, Vahit, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü*, Liberal Düşünce Topluluğu Yayını, Ankara 2002.

- Bayındır**, Sinan ve Özge **Apiş**, “Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkının Yazılı Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçları Açısından Değerlendirilmesi”, *TBB Dergisi*, Sayı 91, Ankara 2010.
- Bulunmaz**, Barış, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruoneri/article/view/1012000184>, s. 206, (E.T. 03.05.2016).
- Birtek**, Fatih, *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- Can**, Abdulhalim, “Türk Hukukunda Haberleşme Özgürlüğünün Sınırları”, <http://eprints.sdu.edu.tr/756/1/TS00820.pdf>, (Erişim tarihi: 27.04.2016).
- Canoruç**, Mustafa Şenay, “Türk Anayasa Hukukunda “Görsel - İşitsel İletişim Özgürlüğünün” Niteliği”, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/1->
- Çankaya**, Özden ve Melike Batur **Yamaner**, *Kitle İletişim Özgürlüğü*, 2. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012.
- Çelik**, Ahmet ve Yaşar **Tonta**, “Düşünce Özgürlüğü, Bilgi Edinme Özgürlüğü ve Bilgi Hizmetleri”, *Türk Kütüphanecileri Derneği*, Ankara 1996.
- Centel**, Nur ve Hamide **Zafer**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2010.
- Centel**, Nur, “Dürüst Yargılama ve Medya Bakımından Demokrasi Kültürü”, *Medya, Suç ve Yargı Sempozyumu*, https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj_kJnvnejMAhWCPBQKHVrbCV8QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.politics.ankara.edu.tr%2Fdergi%2Fpdf%2F49%2F3%2F12_nur_centel.pdf&usg=AFQjCNEJTte0Q5wp4pzpLrsjJPAnthbj3A, (Erişim tarihi: 10.04.2016).
- Centel**, Nur, Hamide **Zafer**, ve Özlem **Çakmut**. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 6. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2010.

- Çetin**, Erol, *Basın Hukuku*, 4. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008.
- Çiftçi**, Ahmet, “Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı”, https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjoqZ_DnujMAhVDchQKHe-tApIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fdergiler.ankara.edu.tr%2Fdergiler%2F38%2F300%2F2808.pdf&usg=AFQjCNGasCIAcYbv27SuSI7bOteppxS98g, (Erişim tarihi: 12.04.2016).
- Çolak**, Nusret İlker, *Kitle İletişim Hukuku*, 1. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Danışman**, Ahmet, *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri*, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları-No:1, Ankara 1982.
- Demirbaş**, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.
- Dilber**, Fadime, “Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: Özel Sayı I, Karaman 2014.
- Dönmezer**, Sulhi, *Basın ve Hukuku*, 4. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1976.
- Dönmezer**, Sulhi, *Matbuat Suçları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1946.
- Erdoğan**, Mustafa, “Demokratik Toplumlarda İfade Özgürlüğü”, <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/24/02-mustafa-erdogan-demokratik-toplumda-ifade-ozgurlugu.pdf>, (Erişim tarihi: 09.03.2016).
- Erman**, Sahir, “Basın Suçlarında Müeyyide”, *Ceza Adaletinde Reform İlkeleri Sempozyumu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1972.
- Erman**, Sahir ve Çetin **Özek**, *Açıklamalı Basın Kanunu*, İstanbul 1991.
- Gedik**, Ömer, *Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Gökçen**, Ahmet, *Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü*, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2001.

- Gölcüklü**, Feyyaz, *Haberleşme Hukuku*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1970.
- Gürelli**, Nevzat, *Basın Suçlarında Hususi Usul*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1958.
- Horozgil**, Denizhan, “İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2 (2), 2012.
- Hakeri**, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.
- Hakeri**, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- İçel**, Kayıhan, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, Cezaevi Matbaası, İstanbul 1967.
- İçel**, Kayıhan, *Kitle Haberleşme Hukuku*, 2. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2005.
- İçel**, Kayıhan, *Kitle İletişim Hukuku*, 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2013.
- İçel**, Kayıhan ve Yener **Ünver**, *Kitle İletişim Hukuku*, 9. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012.
- Kaboğlu**, İbrahim Ö., *Özgürlükler Hukuku - İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı Üzerine Bir Deneme*, Afa Yayıncılık, İstanbul 1994.
- Katoğlu**, Tuğrul, “Basın Yoluyla Hakaret Kavramı ve Madde Yönünden Yetki Sorunu”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, <http://marmara-universitesi.dergipark.gov.tr/download/issue-file/498>, (Erişim tarihi: 04.05.2016);
- Kılıçoğlu**, Ahmet M., *Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.
- Koca**, Mahmut ve İlhan **Üzülmez**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.

- Korkmaz, Ömer**, *Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- Macovei, Monica**, *İfade Özgürlüğü*, İnsan Hakları El Kitapları - No: 2, http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/kitaplar/AIHS_mad10_Ifade.pdf, (Erişim tarihi: 14.04.2016).
- Ongun, Coşkun**, *Yargı Kararları Işığında Medya Hukuku*, Legal Yayınevi, İstanbul 2010.
- Ongun, Coşkun**, *Yayın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Özbay, Cahit**, *Dünyada ve Osmanlı'da Basının Tarihsel Gelişimi*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2014.
- Özbey, Özcan**, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları”, *TBB Dergisi*, Sayı 106, Ankara 2013.
- Özek, Çetin**, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1972.
- Özek, Çetin**, *Türk Basın Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978.
- Özel, Cevat**, *Türk Medya Hukuku*, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1999.
- Özen, Muharrem**, *Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk*, US-A Yayıncılık, Ankara 1998.
- Özen, Mustafa**, “Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi”, *TBB Dergisi*, Sayı 75, Ankara 2008.
- Özen, Muharrem**, “Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Süreli ve Süresiz Yayınlarda Ceza Sorumluluğu”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/289/2634.pdf>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).
- Özen, Mustafa**, “Yürürlükten Kaldırılan 5680 Sayılı Basın Kanunu İle Yürürlükte Olan 5187 Sayılı Basın Kanununun Karşılaştırılması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 3, Ankara 2006.
- Özgen, Murat**, “Basının Kendi Kendini Denetimi (Basında Otokontrol)”, <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&c>

ad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwji96-
dmujMAhWMbRQKHkFAIMQFgggMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.jou
rnals.istanbul.edu.tr%2Fuiifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019015528%2F10
19014711&usg=AFQjCNGwGbUOBPKtzLPR77briVNNmSlgjbvm=bv.12
2448493,d.d24, (Erişim tarihi: 05.05.2016).

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

Salihpaşaoğlu, Yaşar, *Türkiye 'de Basın Özgürlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

Sevük, Handan Yokuş, "Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu",
[http://www.dicle.edu.tr/Contents/8c3519a9-8b61-41d2-b431-
8b9549dfb35c.pdf](http://www.dicle.edu.tr/Contents/8c3519a9-8b61-41d2-b431-8b9549dfb35c.pdf), (Erişim tarihi: 27.04.2016).

Sezgin, Suat, "Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Gelişimi (Bölüm II)",
[https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL3ZHOn-
jMAhVLXRQKHS7pDB0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.istanbul.edu.tr%2Fuiifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019012726%2F1019011953&usg=AFQjCNHHQHTK0QhpIoNFUr6kY5kvUbK4XA](https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL3ZHOn-jMAhVLXRQKHS7pDB0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.istanbul.edu.tr%2Fuiifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019012726%2F1019011953&usg=AFQjCNHHQHTK0QhpIoNFUr6kY5kvUbK4XA), (Erişim tarihi: 01.05.2016).

Sezgin, Suat, "Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi (Bölüm III)",
[https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL3ZHOn-
jMAhVLXRQKHS7pDB0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.istanbul.edu.tr%2Fuiifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019012726%2F1019011953&usg=AFQjCNHHQHTK0QhpIoNFUr6kY5kvUbK4XA](https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL3ZHOn-jMAhVLXRQKHS7pDB0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.istanbul.edu.tr%2Fuiifd%2Farticle%2Fdownload%2F1019012726%2F1019011953&usg=AFQjCNHHQHTK0QhpIoNFUr6kY5kvUbK4XA), (Erişim tarihi: 10.04.2016).

Sözüer, Adem, Adem **Sözüer**, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, 1. Bası, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.ř., İstanbul 1996.

şahin, Kemal, "Kitle İletişim Hukukunda Editöryal Denetim Sorunu ve Harici Müdahale", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 3, Cilt XVII, Ankara 2013.

- Şen**, Ersan, *Devlet ve Kitle İletişim Araçları Karşısında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1996.
- Tanju**, Erhan, *AIHM Kararları Işığında İfade ve Basın Özgürlüğü*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012.
- Tanör**, Bülent, *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası*, Öncü Kitabevi, İstanbul 1969.
- Tanör**, Bülent ve Necmi **Yüzbaşıoğlu**, *1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2013.
- Tezcan**, Durmuş, Mustafa Ruhan **Erdem**, Oğuz **Sancakdar** ve Rifat Murat **Önok.**, *İnsan Hakları El Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.
- Tosun**, Öztekin, *Suç Hukuku El Kitabı*, Ar Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1982.
- Turan**, Peri, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin Basın Özgürlüğüne Yaklaşımı”, *TBB Dergisi*, Sayı 120, Ankara 2015.
- Türk Dil Kurumu**, “Basın”, Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5727138d955b74.83449420, (Erişim tarihi: 12.04.2016).
- Türmen**, Rıza, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin İç Hukukumuzda Etkileri”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/turmen.pdf, (Erişim tarihi: 15.04.2016).
- Ünver**, Yener ve Hakan **Hakeri**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.
- Yarsuvat**, Duygun, “Kitle İletişim Araçlarının Ceza Adaletine Etkisi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 10, İstanbul, 1995.
- Yenidünya**, Ahmet Caner ve Zafer **İçer**, “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu”, *Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan*, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruhad/issue/viewFile/5000001567/5000000632>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).

Yüzer, Dilara, *1982 Anayasası'nda Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

Zengi, Utku Ufuk, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kitle İletişim Özgürlüğü*, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2014.

<http://ajans.nedir.com/>, (Erişim tarihi: 04.05.2016).

<http://aihm.anadolu.edu.tr/>, (Erişim tarihi: 03.05.2016).

<http://www.echr.coe.int/>, (Erişim tarihi: 15.04.2016).

<http://www.ifadeozgurlugu.adalet.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 17.04.2016).

<http://www.inhak.adalet.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 06.04.2016).

<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/> (Erişim tarihi: 04.05.2016).

<http://legalbank.net/>.

ÖZGEÇMİŞ

VİLDAN BALCI ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

E-Posta Adresi : vbalci@meliksah.edu.tr
Telefon (İş) : 3522077300-7392
Telefon (Cep) : 5075699707
Faks :
Adres : MELİKŞAH ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans 2012
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ/KAMU HUKUKU BÖLÜMÜ
Tez adı: Basın Faaliyeti Nedeniyle Ceza Sorumluluğu
Tez Danışmanı:(MEHMET HAKAN HAKERİ)

Lisans 2006-2010
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ/HUKUK PR.

Görevler

ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ 2011
MELİKŞAH ÜNİVERSİTESİ/HUKUK FAKÜLTESİ/KAMU
HUKUKU BÖLÜMÜ/
CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU ANABİLİM
DALI)